

Matica

broj
no.

12

prosinac
december

2023.

Sretan Božić i
nova 2024. godina!

POVRATAK U HRVATSKU

**'Naša najbolja
životna odluka'**

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika učite kada želite i gdje želite
A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian. Learn when and where you want.

Sveučilište u
Zagrebu

HIT-1

Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika

*The first on-line course of Croatian as second
and foreign language*

Proletni semestar / *Spring semester*

4. ožujka – 26. svibnja 2024.
(prijave do 23. veljače 2024.)

*March 4 – May 26, 2024
(application deadline is February 23, 2024)*

Jesenski semestar / *Autumn semester*

16. rujna – 8. prosinca 2024.
(prijave do 6. rujna 2024.)

*September 16 – December 8, 2024
(application deadline is September 6, 2024)*

- **7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu)**
- **150 nastavnih aktivnosti**
- **24 sata online nastave u živo**
- **iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik**
- **interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika**
- **mogućnost stipendije**
- *7 learning units in the Moodle-based e-learning system*
- *150 learning activities*
- *24 hours of real-time communication online*
- *experienced language instructors, specialists in Croatian as L2*
- *an interactive, communicative and individual approach to language learning*
- *the possibility of a scholarship*

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

Drage Hrvatice i Hrvati izvan domovine, doba je godine kad su naši najmiliji oko nas pa vam želim da i vi upravo tako provedete predstojeće blagdane. U okruženju obitelji i topline doma mnogi od vas su na drugom kraju svijeta i slavite Božić svojim običajima, no unatoč različitostima na više kontinenata sve nas veže ista poveznica - tradicija okupljanja oko blagdanskog stola, kićenje jelke i prisjećanje na domovinu. U Hrvatskoj matici iseljenika raznim programima, kulturnim i društvenim događajima, publikacijama i donacijama

pokušavamo tijekom cijele godine pružiti razne mogućnosti za što bliskiju vezu s domovinom, jer ljubav vas Hrvata u iseljeništvu prema matičnoj zemlji je neizmjerljiva. Uvjerili smo se u to ponovno i ove godine u kojoj smo posjetili Južnu i Sjevernu Ameriku, brojne zemlje u Europi, a uskoro planiramo i put u Australiju. Časopis Matica stiže već 73 godine svakog mjeseca na vaše adrese, a s ovim brojem želimo vam još jednom približiti Božić kako bi vam domovina, iako daleko, bila bliže. U vrijeme darivanja, veselja, milosrđa i pažnje neka nam ovih blagdana ne ponestane konkretne solidarnosti prema drugima, ali i sebi samima. Želim vam u ime svih zaposlenika Hrvatske matice iseljenika sretan i blagoslovljen Božić i što brži dolazak, a nadam se i ostanak u Hrvatskoj.

Srdačan pozdrav i sve najbolje u 2024. godini!

Od srca,

Mijo Marić

Dear Croats abroad,

It is the time of the year when our loved ones are around us and I wish you to spend the coming holidays in the same manner. In the surroundings of family and the warmth of home, many of you are on the other side of the world, celebrating Christmas in the context of your own traditions, but despite our differences on several continents, we all share the same bond, the tradition of gathering around the festive table, decorating the Christmas tree and remembering our homeland. In Croatia, the homeland of the emigrants, we try to provide various opportunities throughout the year through various programmes, cultural and social events, publications and donations to help people become more closely connected to their native land because the love of the Croatian expatriate village for their country of origin is immeasurable. This was proven to us again this year during which we have visited South and North America and many countries in Europe. We are also planning a trip to Australia soon. For 73 years we have been coming to your address every month through the Matica magazine and with this issue we want to bring Christmas closer to you again so that your homeland, even if it is far away, will be closer to you. In this time of giving, joy, charity and caring, may we not run out of real solidarity with others, but also with ourselves. On behalf of all the staff of the Croatian Heritage Foundation, I wish you a Merry and Blessed Christmas and a speedy arrival and I hope you stay in Croatia.

Kind regards and all the best in 2024,

From the heart

Mijo Marić

- 4 Ministar Grlić Radman u radnom posjetu Australiji
- 6 Okrugli stol sa studentima iz hispanskih zemalja
- 10 Forum hrvatske manjine u Zagrebu
- 16 Međunarodni znanstveni skup Hrvatski kao ini jezik
- 22 Svjetski festival hrvatske književnosti
- 34 Beč: 50. obljetnica Kolo Slavuja
- 36 Povratak u Hrvatsku: Obitelj liječnika doselila iz Švicarske u Split
- 46 Hrvatske božićne pjesme: Tradicija koja traje stoljećima
- 54 Feljton: Vlaho Bukovac, umjetnik svjetskoga glasa
- 60 Znanstveni skup: Zaštita uspomene na žrtve Bleiburške tragedije i Križnog puta

Reportaža o 7. Susretu hrvatske dijaspore Južne Amerike

Kolumne

- 9 Globalna Hrvatska
VESNA KUKAVICA
- 25 Jezični podsjetnik
SANJA VULIĆ
- 63 (S)kretanja
ŠIMUN ŠITO ČORIĆ

Perth

Ministar Gordan Grlić Radman s australskom ministricom vanjskih poslova Penny Wong

Ministar Grlić Radman u radnom posjetu Australiji

Tekst: **SNJEŽANA RADOŠ**

Izvor: **MVEP**

Ministar vanjskih i europskih poslova dr. sc. Gordan Grlić Radman radni posjet Australiji započeo je početkom prosinca u Perthu gdje se susreo s hrvatskom zajednicom u Hrvatskom društvenom centru. Susret su organizirali Hrvatska gospodarska komora Zapadne Australije na čelu s predsjednikom Lukom Jurčevićem i Hrvatski društveni centar Zapadne Australije na čelu s predsjednikom Anthonyjem Sumichem. Uz članove hrvatske zajednice susretu su nazočili i predstavnici lokalne vlasti Zapadne Australije: ministrica za vodu i mlade Simone McGurk i gradonačelnik Cockburna Logan Howlett.

Hrvatski društveni centar Zapadne Australije od 1977. njeguje hrvatsku kulturu te organizira brojne događaje, kao i tečajeve učenja hrvatskoga jezika. Mladi Hrvati Perthu i dalje nastavljaju učiti materinski jezik zahvaljujući Hrvatskome katoličkom centru "Sveta Ana" pod vodstvom vlč. Nikole Čabraje, koji ove godine obilježava 50 godina postojanja, a u sklopu kojeg djeluje Hrvatska etnička škola.

Ministar je čestitao i uglednoj Hrvatskoj gospodarskoj komori Zapadne Australije koja 20 godina aktivno pridonosi razvoju suradnje u područjima trgovinskih ulaganja i gospodarske suradnje između Zapadne Australije i hrvatskoga gospodarstva i industrije, kao i članovima hrvatske zajednice na promicanju hrvatske kulture uz Hrvatsku folklornu grupu Zagreb i Lado - folklorni ansambl Hrvatske.

Tijekom posjeta Sydneyu ministar se susreo s hrvatskom zajednicom na božićnoj gala večeri u organizaciji brojnih hrvatskih udruga uključujući AUS-NZ Croatian Women in Leadership, Australско-hrvatsku gospodarsku komoru Novoga Južnog Walesa, Hrvatski katolički

centar te hrvatske klubove Concord i Kralj Tomislav. Novo okupljalište Hrvatskog društva Sydney - Concord je u izgradnji, a njegov predsjednik Zvonimir Kurtović i suradnici izvijestili su ministra o izazovima i prilikama s kojima se suočavaju. Ministar se susreo i s predstavnicima Zaklade hrvatskih studija s kojima je razgovarao o suradnji i poticanju hrvatske kulture i obrazovanja, na čelu s predsjednikom Antom Gurlicom i direktoricom Hrvatskih studija Jasnom Novak Milić.

"Hrvatska dijaspora diljem svijeta odigrala je važnu ulogu za međunarodno priznanje Hrvatske. Hrvati još uvijek nose ožiljke koji su nam naneseni pod komunističkom Jugoslavijom zbog naše težnje za slobodom, povijesnim hrvatskim identitetom ili prakticiranjem vjere, čak i izvan naših granica. To je dio razloga zašto pozorno pratimo slučaj hrvatske 'šestorke' ovdje u Sydneyu. Hrvatska ima puno pouzdanje u pravosudni proces prijateljske države Australije s kojom dijelimo zajedničke vrijedno-

Sydney

Ministar Gordan Grlić Radman i predsjednik Vlade J. Australije Peter Malinauskas

Hrvatski katolički centar Sydney

sti i u čiji pravosudni sustav vjerujemo, no Vlada Republike Hrvatske spremna je pomoći pri nastavku sudske istrage Novoga Južnog Walesa u svrhu rasvjetljavanja svih činjenica navedenog slučaja", naglasio je ovom prigodom ministar Radman.

U Canberri je hrvatski ministar održao bilateralni sastanak s ministricom vanjskih poslova Australije, senatoricom Penny Wong. Sugovornici su istaknuli izvrsne odnose dviju zemalja te naglasili važnost velike australsko-hrvatske zajednice koja ima 250.000 pripadnika i čini najsnažniji most suradnje dviju zemalja.

Svoj posjet Južnoj Australiji ministar Gordan Grlić Radman završio je susretom s predstavnicima hrvatske zajednice u Croatian Clubu Adelaide gdje je naglasio važnost njihova doprinosa u izgradnji mostova prijateljstva između Hrvatske i Australije.

Adelaide

U Adelaideu je ministar Radman s predsjednikom Vlade Južne Australije Peterom Malinauskasom potpisao Memorandum o suglasnosti o suradnji između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Južne Australije. Sastao se i s guvernerkom Južne Australije Frances Adamson, uz nazočnost istaknutih pripadnika hrvatske zajednice, što je potvrdilo značaj hrvatske zajednice u Južnoj Australiji. Razgovarali su i o važnosti

najave pregovora o Sporazumu o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, a u fokusu je bila i australska potpora pristupanju Hrvatske OECD-u, navodi se u priopćenju.

Izrazivši zahvalu velikoj, snažnoj i ponosnoj hrvatskoj zajednici na potpori i privrženosti Domovini tijekom njezine povijesti ministar je naglasio kako će Vlada RH snažno ulagati u programe za svoju dijasporu. ▣

Udruga Dužijanca u Matici

Tekst: HMI | Foto: SNJEŽANA RADOŠ

Udruga bunjevačkih Hrvata "Dužijanca" na čelu s predsjednikom mons. dr. Andrijom Anišićem, dopredsjednicom Ljiljanom Dulić, direktorom Marinom Piukovićem i članom Organizacijskog odbora Miroslavom Kujundžićem službeno je posjetila Hrvatsku maticu iseljenika.

Povod je bio zahvala za dobru suradnju u proteklih deset godina te razgovor o mogućnostima buduće suradnje s ovom udrugom čiji rad HMI podupire od samog osnutka. ▣

Održan **okrugli stol** sa studentima iz hispanskih zemalja

Lada Kanajet Šimić

Izvor: **GLAS HRVATSKE** | Foto: **HRVATSKO-HISPANSKO DRUŠTVO**

Hrvatsko-hispansko društvo u suradnji s Hrvatskom maticom iseljenika, Centrom za hrvatski kao drugi i strani jezik Croaticum i Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske organiziralo je na Filozofskome fakultetu u Zagrebu okrugli stol sa studentima iz hispanskih zemalja koji pohađaju tečaj hrvatskoga jezika. Dopredsjednik Hrvatsko-hispanskog društva Srđan Tišma osvrnuo se na aktivnosti koje ta ustanova provodi više od 20 godina, s ciljem promicanja razvoja te kulturne i gospodarske suradnje između Republike Hrvatske i zemalja španjolskoga govornog područja. Hrvatsko-hispansko društvo pozvalo je latinoameričke studente koji pohađaju tečaj hrvatskoga jezika na Croaticumu u Zagrebu da se aktivno uključe u aktivnosti te ustanove.

Lada Kanajet Šimić, voditeljica Odjela za obrazovanje i znanost Hrvatske matice iseljenika, istaknula je kako Matica u 72 godine postojanja promiče odnose Republike Hrvatske i hrvatske zajednice u inozemstvu raznim projektima, uključujući radionice hrvatskoga folklora i volontersku ekološku radnu radionicu za mlade hrvatskog podrijetla.

Dobrodošlicu studentima poželio je profesor Croaticuma Antonio Juričić. Naglasio je da je ta ustanova proslavila 60 godina poučavanja stranih državljana zainteresiranih za hrvatski jezik te potaknuo studente na učenje hrvatskoga jezika i kulture. Pohvalio je veliki uspjeh tečaja Croaticum za učenje hrvatskoga jezika u sklopu Filozofskoga fakulteta.

Pablo Sepúlveda, iz Odjela za dobrodošlicu Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, osvrnuo se na veliki interes za stipendije koje ta institucija dodjeljuje studentima hr-

vatskog podrijetla. Većinu stipendista na tečaju hrvatskoga jezika uglavnom čine Latinoamerikanci.

Kako bi što bolje upoznali život u Hrvatskoj, polaznici hrvatskoga jezika dobivaju informacije iz iskustava drugih osoba koje žive u zemlji. Gošća okruglog stola bila je Meksikanka Dora Matošić, s temom "Moje dvije domovine". Bilo je zadovoljstvo slušati ovu mladu studenticu koja je u Hrvatsku stigla prije šest godina. Integrirala se u društveni život zemlje i vrlo dobro govori hrvatski jezik. U početku je imala određenih teškoća jer nije govorila hrvatski, no svladala ga je vrlo brzo. Trenutno studira u Zagrebu. Potaknula je polaznike Croaticuma da govore hrvatski jezik, čak i ako griješe. Rekla je da hrvatski građani obično imaju razumijevanja i vrlo dobro prihvaćaju kada se stranac usudi prozboriti koju riječ na hrvatskome jeziku. Pohvalila je mir i sigurnost koji se doživljavaju u Hrvatskoj, za razliku od svoga rodnoga grada u Meksiku.

Na okruglom stolu sudjelovali su studenti iz Čilea, Argentine, Ekvadora, Perua i Bolivije, koji su pokazali interes za više informacija o životu u zemlji, jer neki od njih žele ostati u Hrvatskoj. ▣

Susret studenata **pripadnika hrvatske nacionalne manjine** i hrvatskog iseljeničtva

Tekst i foto: **VEDRAN ISKRA**

U organizaciji Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske održan je susret studenata pripadnika hrvatske nacionalne manjine i hrvatskog iseljeničtva upisanih na hrvatska sveučilišta putem posebne upisne kvote. To je još jedan u nizu programa i projekata usmjerenih prema očuvanju hrvatskoga nacionalnog identiteta, podizanju kvalitete života te opće dobrobiti Hrvata koji žive izvan Republike Hrvatske.

Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, pružajući brigu i skrb Hrvatima koji žive izvan Republike Hrvatske, provodi brojne programe i projekte kojima je cilj osnaživanje povezanosti pripadnika hrvatskoga naroda koji žive izvan Republike Hrvatske s Hrvatskom, a posljedično i očuvanje hrvatskoga nacionalnog identiteta. Jedan od takvih programa i projekata jest i upis studenata na hrvatska sveučilišta u posebnoj upisnoj kvoti namijenjenoj pripadnicima hrvatske nacionalne manjine i hrvatskog iseljeničtva koji se

uspješno provodi od akademske godine 2018./2019. Tim programom omogućen je upis na hrvatska sveučilišta bez obveze polaganja državne mature u Republici Hrvatskoj, a o njegovoj uspješnosti svjedoči činjenica da je njime dosad na hrvatska sveučilišta upisano 134 studenata iz 23 države.

Kao nastavak ili kao dodatak tome vrlo uspješnome projektu, Središnji dr-

Milan Bošnjak

žavni ured organizirao je susret studenata upisanih posebnom upisnom kvotom koji je održan 2. prosinca 2023. u Zaprešiću i Hrvatskom zagorju, kako bi se studenti okupili, povezali i potaknuli na zajedničko djelovanje s ciljem očuvanja hrvatskoga nacionalnog identiteta među mladim pripadnicima hrvatske nacionalne manjine i hrvatskog iseljeničtva. Usto, cilj ovoga susreta je ponuditi i nove spoznaje i savjete na pojedinačnoj razini koji će ih učiniti još uspješnijim i sretnijim mladim ljudima. Na susretu su tako studenti imali priliku slušati o razvoju sposobnosti i vještina važnih za izvrsnost u poslovnom okruženju, a što je primjenjivo u trenutnome akademskom te u budućem poslovnom okruženju. Predavanje je održala Moira Homan, prof. psihologije i vrsna stručnjakinja u području ljudskih resursa. Uz predavanje studenti su imali priliku saznati sve o stipendijama koje dodjeljuje Središnji državni ured od Lovorke Olujić Jakolić te običi dio bogate hrvatske povijesti – Nove dvore u Zaprešiću, imanje koje je pripadalo banu Josipu Jelačiću i dvorac Veliki Tabor. U programu su sudjelovali studenti iz Austrije, Bolivije, Crne Gore, Čilea, Njemačke, S. Makedonije, Slovenije, Srbije, Švedske i Švicarske.

Studentima je dobrodošlicu u Zaprešić poželio dogradonačelnik Grada Zaprešića Alan Labus, a u ime Središnjega državnog ureda studentima se obratio savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine Milan Bošnjak.

Ovaj je susret još jedna potvrda da Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske razvija postojeće projekte i programe te osmišljava i provodi nove prilagođavajući se interesima i potrebama pripadnika hrvatskoga naroda koji žive izvan Hrvatske, a sve s ciljem očuvanja hrvatskoga nacionalnog identiteta i postizanja opće dobrobiti među našim sunarodnjacima. ▣

Višednevna manifestacija za mlade iz hrvatskih udruga u Makedoniji

IZVOR: DIJASPORA.HR | FOTO: CROATICA.MK

Prvi zimski modul druge "CRO akademije" održan je od 24. do 26. studenoga na Popovoj Šapci u organizaciji Hrvatskoga foruma na kojem je sudjelovalo 20-ak sudionika iz nekoliko gradova Makedonije. U šest različitih predavanja sudionici su imali priliku izbliza upoznati područja vezana uz hrvatsku povijest i kulturu. A teme su bile razne: Uvod u retoriku (prof. dr. Goce Naumovski), Azi-tromicin – hrvatski blockbuster lijek (mr. Simona Koprivnjak), Hrvatski istraživači Šar-planine u 20. stoljeću (mr. Marko Vi-daček), Povijest hrvatske književnosti (mag. ing. Marko Pave-lić), Makedonsko-hrvatska iskustva za ravnomjeran regionalni razvoj (mr. Teodora Dimitrovska) i Umjetna inteligencija (Stefan Zdravkovski). Druga akademija nastavlja se proljetnim modulom predviđenim za prvu polovicu 2024. godine.

Hrvatski forum je udruga mladih koja je osnovana 2019. godine, a radi na povezivanju mladih iz obje države, promicanju hrvatske kulture i jezika te edukaciji o povijesti i starom pravu Hrvatske. "CRO akademija" jedina je višednevna manifestacija za mlade iz hrvatskih udruga u Makedoniji na

kojoj se uz pomoć iskusnih predavača održava kontinuirana edukacija, dva puta godišnje. Do sada je ovaj "akademski" format uključio oko 60-ero polaznika. Krajnji cilj je upoznavanje, povezivanje i druženje mladih uz edukativne sadržaje. Aktivnosti financijski podupire Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske. ▣

"Globalna Hrvatska" obilježila pet godina emitiranja

Tekst: **SNJEŽANA RADOŠ** |
Izvor: **HTV/HRT**

Emisija "Globalna Hrvatska" Hrvatske radiotelevizije (HRT) koja prati sve događaje važne za Hrvate izvan Republike Hrvatske u studenome je obilježila pet godina

emitiranja. Od pokretanja 2018. godine prikazano je 250 emisija, a zahvaljujući velikom interesu iseljništva "Globalna Hrvatska" danas je najgledanija emisija za iseljništvo u hrvatskome medijskom prostoru. Emitira se bez prekida i etablirala se kao važan izvor informacija o životu hrvatskih zajednica u svijetu.

Ekipu emisije čine urednik projekta Ivo Kujundžić, urednice Dijana Čović i Majda Ivković, koja je i voditeljica zajedno sa suurednicom Doris Vučković. Novinari su Ivana Perkovac, Damir Ljubičić, Ivan Milun, Matija Jerković iz Argentine, Josip Stantić iz Srbije, Branka Slavica iz SAD-a, Jasna Paro iz Bruxellesa, Dean Đukić iz Njemačke, a za emisiju priloge rade i svi regionalni centri HRT-a. Redatelj emisije je Marijan Knežević, a producentica Mirela Vučko.

"Globalna Hrvatska" emitira se četvrtkom u 18.05 na HTV 2, a repriza je subotom u 17.10 na HTV 4. Uz to, redovito se emitira i na Međunarodnome televizijskom kanalu HRT Int.

Ekipa "Globalne Hrvatske" odlično surađuje s hrvatskim državnim i javnim institucijama koje se bave Hrvatima izvan Republike Hrvatske, hrvatskim zajednicama u svijetu i hrvatskim redakcijama Austrijske televizije, Mađarske televizije i Radiotelevizije Vojvodine, a pri kraju su pregovori da se u 2024. godini "Globalna Hrvatska" reemitira na Makedonskoj televiziji. ▣

Iskra nade, svjetlo Božića

Ovih dana započela je jubilara 65. *Božićna kampanja* za Školarinsku zakladu HBZ-a Amerike, čiju mladost očekujemo idućeg ljeta u Zagrebu. Nagrada od 5.000 dolara čeka studenta koji napiše najbolji esej o umjetnoj inteligenciji i industriji osiguranja s fokusom na fraternalističke aktivnosti

Piše: **VESNA KUKAVICA**

Školarinska zaklada Hrvatske bratske zajednice Amerike (The CFU Scholarship Foundation) jedinstven je obrazovni fraternalistički program američkih Hrvata i njihovih prijatelja na sjevernoameričkome kontinentu. *Svjetlo Božića* održalo je desetljećima iskru *nade* u srcima hrvatskih iseljenika daleko od staroga kraja, zavičaja vlastitih predaka. Lani je Zaklada stipendijama nagradila 159 studenata u ukupnom iznosu od 157.400 USD. Tekuća akademska godina mogla bi biti počašćena i većim brojem stipendija, a posebna nagrada od 5.000 dolara čeka studenta koji napiše najbolji esej na temu umjetne inteligencije i industrije osiguranja s fokusom na dobrotvorne aktivnosti, najavio je glavni predsjednik HBZ-a Edward W. Pazo. Stipendije se kreću u iznosima od 500 do 1.250 USD. Za one studente HBZ-a koji pohađaju Medicinski fakultet dostupne su dodatne tri godine stipendiranja. Zaklada je pokrenuta u Pittsburghu prije 65 godina (1958.). Američki Hrvati, kao naša najbrojnija prekooceanska iseljenička zajednica, tradicionalno koriste priliku tijekom božićnih i novogodišnjih blagdana da prigodnim financijskim darom velikodušno podrže ciljeve Školarinske zaklade Hrvatske bratske zajednice Amerike, šaljući istodobno čestitke s najboljim željama svojim prijateljima diljem SAD-a, Kanade i Hrvatske. Jubilara *Božićna kampanja* s hvalevrijednom misijom, prema riječima glavne rizničarke i tajnice HBZ-a Bernadette Lutetich-Sikaras, počela je 1. XI. 2023. i trajat će do 28. II. 2024. Posljednjih desetljeća imovina Školarinske zaklade HBZ-a iz Općeg fonda te fondova 111 specijalnih zaklada stalno raste, omogućujući u prosjeku dodjelu 200 stipendija godišnje mladima, zahvaljujući filantropiji našijenaca svih naraštaja. Svijest o značaju ulaganja u obrazovanje mladih u hrvatskoj prekooceanskoj dijaspori oblikovala se desetljećima prije nego u matičnoj zemlji.

U europskim zemljama, s bliže nam strane oceana, zaklade su doživjele nagli rast tek 80-ih godina prošloga stoljeća. Poticaji za taj procvat, čini se, povezani su s ondašnjom političkom stabilnošću i ekonomskim napretkom kao rezultatom uspona neoliberalne koncepcije države. Međutim, uspon zaklada pokazuje i određeni odmak od socijalne države uz poimanje kako se država ne može skrbiti za sve socijalne, kulturne i obrazovne potrebe društva. Tako su zaklade doživjele jači razvoj kao odraz društveno odgovornog poslovanja, uspona srednje klase, deregulacije tržišta i privatizacije. U Europi mnoge zaklade osnivaju institucije, vlade i Europska unija s ciljem afirmacije ekonomije dijeljenja između europ-

skih demokratskih društava. To su zaklade poput *Europske kulturne zaklade*, *Europske zaklade za znanost*, *Europske zaklade za socijalnu politiku* itd. Procjenjuje se da u Europi danas postoji oko 200.000 zaklada. Broj zaklada varira od zemlje do zemlje, ovisno o fleksibilnosti pravnog okvira za zakladništvo. U Hrvatskoj su tijekom povijesti postojale raznolike zakladne aktivnosti i tipovi zaklada. Najraniji podaci o zakladama potječu iz 16. stoljeća kada su zaklade većinom bile pod vodstvom Crkve, usredotočene na podjelu stipendija. Početkom 20. stoljeća u Hrvatskoj je tako bilo registrirano oko stotinu zaklada, ali ih je socijalistička revolucija pomela sa scene 1945., nacionaliziravši im imovinu i zabranivši im djelovanje. Prvim višestranačkim demokratskim izborima i osamostaljenjem Lijepe Naše vraćaju se zakladničke i filantropske aktivnosti za stipendiranje učenika i studenata, a trenutačno ih je registrirano trostruko više nego u (ne)slavnoj prošlosti.

Sponosom zato ističemo kako je naša dijaspora u zapadnim demokracijama znatno ranije prakticirala zakladništvo kao sredstvo za mobiliziranje vlastite etničke zajednice i provedbu njezinih vizija usredotočenih na očuvanje hrvatskoga identiteta u multietničkome mozaiku sjevernoameričkog kontinenta, gdje se građani hrvatskih korijena udružuju na vlastitu inicijativu kako bi unaprijedili život u lokalnoj zajednici u sklopu domicilnog društva, ojačavši ulaganjem u obrazovanje mladih socijalnu pokretljivost darovitih sunarodnjaka na društvenoj ljestvici najrazvijenije ekonomije svijeta. Opći fond Školarinske zaklade dosegao je desetak milijuna dolara. Za šest i pol desetljeća Zaklada je investirala u studiranje više tisuća članova HBZ-a. Zahvaljujući viziji utemeljitelja Zaklade svake zime obnavlja se njezin fond *Božićnom kampanjom*. Poticajan je svježi primjer odsjeka 136 HBZ-a, čiji je predsjednik Richard Grubić za 100. obljetnicu *Američko-hrvatskog kluba* u Lorainu (OH) donirao ček od 50.000 dolara za pokretanje Školarinskog fonda toga odsjeka, poručio je Franjo Bertović, potpredsjednik HBZ-a. Sve pristigle donacije transparentno se objavljuju u *Zajedničaru*. Svim donatorima velika hvala za sve što čine za naš narod i HBZ, a njihov pomladak s radošću iščekujemo u Zagrebu na festivalu. ▣

ENG *The 65th Annual Christmas Campaign of the Croatian Fraternal Union of America Scholarship Foundation (1 November 2023 - 28 February 2024) is underway and we are expecting to welcome the young people to Zagreb at the end of June 2024. In addition to awarding scholarships to students of Croatian descent, the CFU Scholarship Foundation, Inc. has also launched a competition for the best student essay on the topic "Artificial Intelligence in Insurance and Fraternal Activities" which is a \$5,000 innovation prize that will be awarded to the most successful essayist. Investing in education is the spark of our light for Christmas!*

‘Zauzimamo se za provedbu međunarodnih pravnih obveza glede manjinskih prava’

U organizaciji Hrvatske matice iseljenika 17. studenoga održan je 28. Forum hrvatskih manjina na temu “Veze hrvatskih manjinskih zajednica s obrazovnim, kulturnim i znanstvenim ustanovama u RH u desetljeću hrvatskog članstva u Europskoj uniji”

Zajednička fotografija sudionika u Hrvatskoj matici iseljenika na čelu s ravnateljem prof. Mijom Marićem

Tekst: **VALENTINA BADANJAK PINTARIĆ** | Foto: HMI

Uz predstavnike mnogobrojnih kulturnih, znanstvenih i obrazovnih institucija Republike Hrvatske, na 28. Forumu hrvatskih manjina, održanom u dvorani Hrvatske matice iseljenika u Zagrebu, sudjelovali su predstavnici hrvatskih manjinskih zajednica iz Austrije, Crne Gore, Italije, Mađarske, Rumunjske, Sjeverne Makedonije, Slovačke, Slovenije i Srbije. Prije svečanog otvorenja

predstavnici hrvatskih manjinskih zajednica pozvani su u Ured predsjednika RH gdje ih je primio Zoran Milanović, predsjednik RH, zaželjevši im uspješan rad Foruma.

Na svečanom otvorenju ovogodišnjega Foruma stručni skup pozdravila

Prije svečanog otvorenja predstavnike hrvatskih manjinskih zajednica primio je predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović

je izaslanica predsjednika Sabora RH mr.sc Zdravka Bušić, predsjednica Saborskoga odbora za Hrvate izvan RH, kao i izaslanik premijera dr.sc Gordan Grlić Radman, ministar vanjskih i europskih poslova te prof. Mijo Marić, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika. Forum je vodila i moderirala Valentina Badanjak Pintarić, stručna savjetnica u Hrvatskoj matici iseljenika.

BOGAT PROGRAM FORUMA

28. Forum hrvatskih manjina zamišljen je u dva dijela. U prvom dijelu temu

Forum razradili su istaknuti hrvatski stručnjaci i znanstvenici čija su postignuća u 21. st. u području suradnje s kulturnim, obrazovnim i znanstvenim institucijama najvidljivija. Uvodno izlaganje na temu "Razvoj institucionalnoga okvira Republike Hrvatske za suradnju s organizacijama hrvatske nacionalne manjine u područjima kulture, obrazovanja i znanosti od ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju do danas" održao je doc.dr.sc Milan Bošnjak, savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH.

Jedna od vodećih hrvatskih kroatologinja prof.dr.sc Sanja Vulić s Fakulteta hrvatskih studija, nedavno u Subotici nagrađena nagradom za životno djelo, izlagala je na temu "Veze manjinskih obrazovnih ustanova s ustanovama u matičnoj domovini – realizacije i potencijali" i to, zanimljivo, na temelju svojih trodesetljetnih znanstvenih istraživanja na prostoru srednje i jugoistočne Europe gdje živi hrvatska autohtona manjina.

Temu "Etnološka i kulturno-antropološka istraživanja hrvatskih manjinskih/dijasporskih zajednica" elaborirala je predstojnica Katedre za migracije i manjinske zajednice Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, prof. dr.sc Marijeta Rajković Iveta, koja je također ovih dana u Subotici nagrađena godišnjom nagradom za najbolju knjigu u kojoj studiozno obrađuje tradicijsko naslijeđe Hrvata u Banatu.

O suradnji Ministarstva kulture i medija RH s hrvatskom manjinom govorila je u ime ravnateljice Uprave za međunarodnu kulturnu suradnju i europske poslove Ministarstva kulture i medija RH načelnica Sektora Mirjana Piskulić.

Prvi dio ovogodišnjega Forumu zaključile su odlične medijske prakse Hrvatske radiotelevizije koja je posljednjih godina napravila ozbiljne iskorake u praćenju stvaralaštva građana hrvatskih korijena sa svih kontinenata, a na poseban način, filmskom naracijom, stručnjaci su zabilježili život hrvatskih manjinskih zajednica u europskom susjedstvu. Uz glavnoga urednika Međunarodnoga programa HRT-a Ivu Kujundžića, prisutnima se obratila i urednica dokumentarnih sadržaja Međunarodnoga programa HRT-a Doris Vučković.

U drugom dijelu programa ovogodišnjega Forumu prisutnima su se obratili predstavnici hrvatskih manjina. Pojedine hrvatske manjinske zajednice bile su prisutne s nekoliko uglednih predstavnika svojih kulturnih, znanstvenih i obrazovnih institucija. Hrvatsku manjinu u Austriji predstavljali su dr. Stanko Horvat, predsjednik Hrvatskoga kulturnog društva u Gradišću; dr. Evald Höld,

Hrvatska radiotelevizija posljednjih godina napravila je ozbiljne iskorake u praćenju stvaralaštva građana hrvatskih korijena

Mijo Marić, ravnatelj HMI-ja pozdravio je sudionike Forumu

potpredsjednik Znanstvenoga instituta gradišćanskih Hrvata i dr. Robert Hajszan, predsjednik Panonskoga instituta. Nakon čestitki u povodu 30. obljetnice postojanja Znanstvenoga instituta gradišćanskih Hrvata i Panonskoga instituta, o djelovanju, postignućima i aktualnim projektima govorili su dr. Höld i dr. Hajszan, dok je goruće pitanje priznavanja hrvatskoga jezika - zbog čega je podnesena tužba Ustavnome sudu Austrije - problematizirao dr. Horvat, koji je i član Savjeta Vlade za Hrvate izvan RH.

VIŠESLOJNA SURADNJA S HRVATSKOM MANJINOM

Kako se paralelno uz 28. Forum hrvatskih manjina održavao i 5. Svjetski festival hrvatske književnosti, s posebnim naglaskom na hrvatskome doprinosu kulturi u Crnoj Gori, od kulture svakodnevnog življenja do vrhunskih ostvarenja u hrvatskome jeziku, književnosti, glazbi, slikarstvu, arhitekturi i čuvanju baštine, jedan od festivalskih izlagača bio je i Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore. Stoga je na Forumu hrvatskih manjina kronologiju kulturne suradnje hrvatske manjine u Crnoj Gori s kulturnim, obrazovnim i znanstvenim institucijama RH predstavio njegov zamjenik, potpredsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore Darko Perić, naznačivši mnogobrojne izazove s kojima se danas suočava hrvatska zajednica u jednom

Izlagači prve sesije Forumu - Marijeta Rajković Iveta, Milan Bošnjak, Sanja Vulić

Antonella D'Antuono, Italija

Darko Perić, Crna Gora

Ivan Gugan, Mađarska

od izvorišta hrvatske kulture i povijesti – Boki kotorskoj.

Kako talijanski Ustav ne poznaje pojam nacionalne manjine, Hrvati u regiji Molise smatraju se jezičnom manjinom koju su zastupale članica Savjeta Vlade RH za Hrvate izvan RH Antonella D'Antuono i magistra Francesca Sammartino, asistentica na Odsjeku za talijanistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu i predsjednica Zaklade *Agostina Piccoli*, koja je - uz dobre prakse proizašle iz suradnje između obrazovnih ustanova, lokalnih samouprava i kulturnih udruga moliškohrvatske manjine s obrazovnim, kulturnim i znanstvenim ustanova u RH - problematizirala potrebu za kontinuiranom i učinkovitom suradnjom s hrvatskim obrazov-

Tijekom 20 godina u Srbiji su osnovane najvažnije institucije hrvatske manjinske zajednice: Hrvatsko nacionalno vijeće, Novinsko-izdavačka ustanova "Hrvatska riječ" i Zavod za kulturu vojvodanskih Hrvata

nim i političkim ustanovama s obzirom na alarmantnu depopulaciju moliškohrvatskih mjesta, što rezultira sve slabijim uvjetima života, nedostupnosti usluga i zatvaranjem škola i reduciranjem hrvatske nastave, a to ugrožava sam opstanak moliškohrvatske zajednice. Na Forumu je prvi put sudjelovao i pred-

stavnik iseljeničke zajednice Damir Murković, predsjednik Hrvatske zajednice u Trstu, problematiziravši situaciju Hrvata na sjeveru Italije.

Hrvatska matica iseljenika ima izvrsnu suradnju s hrvatskom manjinom u Mađarskoj već gotovo sedam desetljeća. Stoga i ne čudi što je najveća delegacija hrvatske manjine na ovogodišnjem Forum došla upravo iz Mađarske, u sastavu: predsjednik Savjeta Vlade za Hrvate izvan RH Ivan Gugan, predsjednik Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj; član Savjeta Vlade za Hrvate izvan RH dr. Andrija Handler, ravnatelj Zbirke sakralne umjetnosti Hrvata u Mađarskoj; Timea Šakan-Škrilin, ravnateljica multimedijske naklade Croatice i Janja Živković-Mandić, ravnate-

Sudionike Foruma primio je i predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović

FOTO: URED PREDSEDNIKA RH / TOMISLAV BUSUJETA

Katarina Čeliković, Srbija

Slobodan Ghera, Rumunjska

Damir Murković, Italija

Ijica Hrvatskog vrtića, osnovne škole, gimnazije i učeničkog doma "Miroslav Krleža". Nazočnima se u ime hrvatske manjinske zajednice u Mađarskoj obratio Ivan Guban koji svoja promišljanja kulturnog i obrazovnog sadržaja djelotvorno koristi u radu aktualnog saziva Vladina Savjeta, o čijem je djelovanju i programu govorio.

PREDSTAVNICI IZ SLOVENIJE, MAKEDONIJE, RUMUNJSKE....

Jedna od najstarijih hrvatskih zajednica u dijaspori su Hrvati u Rumunjskoj koju je na Forumu predstavljao zastupnik Predstavničkog doma Parlamenta Rumunjske Slobodan Ghera, predsjednik Zajedništva Hrvata u Rumunjskoj. Gospodin Ghera prisutne je izvjestio o kulturnim i obrazovnim projektima Hrvata u Rumunjskoj, kao što je pjesmarica crkvenih pjesama u kojoj su sačuvane vrijedne stare pjesme karaševskih i tamiških Hrvata. Također, govorio je o vrlo važnoj kontinuiranoj suradnji s KUD-om Seljačka sloga iz Buševca, čiji je predsjednik Nenad Rožić također bio prisutan na Forumu. Na Forumu je sudjelovala i studentica etnologije i antropologije Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Anca-Svetlana Facraci iz Karaševa.

Hrvatska manjinska zajednica u Republici Sjevernoj Makedoniji relativno je mlada zajednica koja još uvijek pokušava napraviti što kreativnije programe u području obrazovanja i kulture. O njihovoj suradnji s Hrvatskom i problemima

Iako relativno mala, hrvatska manjinska zajednica u Slovačkoj iznimno je vrijedna u očuvanju hrvatskoga kulturnog identiteta

u realizaciji planiranoga govorio je član Savjeta Vlade za Hrvate izvan RH Josip Tunić, vršitelj dužnosti predsjednika Zajednice Hrvata u Sj. Makedoniji, a na Forumu je bio prisutan i njegov zamjenik Nenad Živković.

Iako relativno mala, hrvatska manjinska zajednica u Slovačkoj iznimno je vrijedna u očuvanju hrvatskoga kulturnog identiteta u toj srednjoeuropskoj zemlji. Na ovogodišnjem Forumu

predstavljali su je predsjednik i potpredsjednik Hrvatskoga kulturnog saveza u Slovačkoj Radoslav Jankovič i Kristian Maschkan. Predsjednik Jankovič, ujedno i član Savjeta Vlade za Hrvate izvan RH, sastavljač je vrlo zanimljivih muzikoloških studija hrvatske zajednice u Slovačkoj koje mogu biti uzoran primjer muzikološke obrade hrvatskog naslijeđa u drugim sredinama gdje živi hrvatska manjina. Nazočne je izvjestio o značajnim aktivnostima hrvatske zajednice na području kulture i obrazovanja, ali i o potrebi za stručnom osobom koja bi vodila Muzej kulture Hrvata u Slovačkoj kao državnu instituciju koja je dio Slovačkoga nacionalnog muzeja pod Ministarstvom kulture Slovačke Republike. Također, iskazao je potrebu

Zoran Milanović u društvu Hrvata iz Slovenije

FOTO: URED PREDSEDNIKA RH / TOMISLAV BUŠUJETA

za novim docentom hrvatskoga jezika na Katedri slavistike Sveučilišta Komenškog u Bratislavi.

Susjednu Republiku Sloveniju predstavljali su predsjednica Hrvatskoga kulturnog društva u Mariboru Koraljka Čeh i predsjednik Saveza hrvatskih društava u Sloveniji Đanino Kutnjak, član Savjeta Vlade za Hrvate izvan RH. Unatoč svim izazovima kojima su izloženi Hrvati u Sloveniji, a koji traže veći angažman obiju susjednih država, gospođa Čeh govorila je o pozitivnim primjerima integracije Hrvata u multinacionalnim lokalnim zajednicama u Velenju i Lendavi, koje su potaknuli predstavnici lokalne zajednice gradova Đurđevca i Murskog Središća.

Hrvatska zajednica u Republici Srbiji, koja od 2002. godine ima svoj manjinski status koji je dočekala kao stara zajednica bez izgrađenih profesionalnih institucija, danas uspješno surađuje s nizom institucija i pojedinaca iz RH. Tijekom dvaju desetljeća u Srbiji su osnovane najvažnije institucije hrvatske manjinske zajednice: Hrvatsko nacionalno vijeće,

Predstavnici hrvatske manjine u Austriji - Stanko Horvat, Evalt Hoeld, Robert Hajszan

Novinsko-izdavačka ustanova "Hrvatska riječ" i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata koji je ove godine obilježio 15. obljetnicu djelovanja. U ime predsjednice Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Republici Srbiji izlagala je ugledna kulturna djelatnica i publicistkinja Katarina Čeliković, ravnateljica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. U svom izlaganju prikazala je razvitak institucionalne suradnje Hrvata u Srbiji s obrazovnim, kulturnim i znanstvenim institucijama u Republici Hrvatskoj te brojne važne ishode sve kvalitetnije suradnje i međusobnog povezivanja.

Nakon izlaganja profesorice Čeliković otvorena je rasprava u koju su se uključili Tvrtko Zebec, pomoćnik ravnateljice Instituta za etnologiju i folkloristiku i umjetnički ravnatelj Međunarodne smotre folkloru u Zagrebu (od 2016.); Jagoda Ille, knjižničarska savjetnica za međunarodnu suradnju u Uredu glavnog ravnatelja Nacionalne sveučilišne knjižnice; Ina Kostelac, viša stručna savjetnica za međunarodne odnose Ansambla narodnih plesova i pjesama Hrvatske LADO; Nenad Rožić, predsjednik KUD-a Seljačka sloga, Buševac; Ivo Martinović, predsjednik Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, a raspravu je zaključio Milan Bošnjak, savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH. ▣

ZAKLJUČCI FORUMA

U skladu s temom 28. Foruma hrvatskih manjina, a uzevši u obzir dosadašnji stupanj i kvalitetu kulturnih, obrazovnih i znanstvenih veza matične države i hrvatskih nacionalnih manjina u Europi, prisutni su valorizirali imenovanu temu i koncipirali sljedeće zaključke:

- Zauzimamo se za provedbu međunarodnih pravnih obveza glede manjinskih prava.
- Podupiremo skrb Republike Hrvatske u nastojanjima za potpuniju provedbu ratificiranih sporazuma o zaštiti prava hrvatskih manjina koje je Republika Hrvatska potpisala s njihovim domicilnim državama.
- Veze Hrvata izvan RH s hrvatskim manjinskim zajednicama u području obrazovnih, kulturnih i znanstvenih ustanova u RH treba ojačati uključivanjem manjinskih

zajednica u sve obrazovne, kulturne i znanstvene manifestacije u RH.

- Predstavnike institucija RH treba uključiti u sve manifestacije hrvatskih manjinskih zajednica s reprezentativnim uzorcima nacionalne kulture.
- Hrvatske manjinske institucije trebale bi dva puta godišnje napraviti prijedloge potrebnih/potencijalnih suradnji s hrvatskim kulturnim, znanstvenim i obrazovnim institucijama (nastavnicima i studentima), dostaviti ih Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan RH/ili HMI-ju, koji će ih javno objaviti/uputiti nastavnicima.
- Podržavamo razmjenu reprezentativnih uzoraka nacionalne kulture koju provodi Ministarstvo kulture i medija.

ENG On 17 November, the Croatian Heritage Foundation organised the 28th Croatian Minorities Forum on the theme "Links of Croatian Minority Communities with Educational, Cultural and Scientific Institutions in the Republic of Croatia in the Decade of Croatia's Membership in the European Union". The Forum was attended by representatives of Croatian minority communities from Austria, Montenegro, Italy, Hungary, Romania, North Macedonia, Slovakia, Slovenia and Serbia, in addition to representatives of numerous cultural, scientific and educational institutions in the Republic of Croatia. The first part was devoted to the topic of the Forum which was addressed by eminent Croatian experts and scientists whose achievements in the 21st century in the field of cooperation with cultural, educational and scientific institutions are the most prominent. In the second part of the programme, representatives of Croatian minorities addressed the audience, followed by a debate with representatives of cultural, scientific and educational institutions of the Republic of Croatia and the adoption of the conclusions of this year's Forum.

Proslavljen Dan Hrvata u Mađarskoj

Uz bogat kulturni program Hrvatska državna samouprava i Savez Hrvata u Mađarskoj 11. studenoga organizirali su Dan Hrvata u Velikoj Kaniži. Predsjednik Hrvatske državne samouprave Ivan Gugan i predsjednik Saveza Hrvata u Mađarskoj Joso Ostrogonac uručili su i nagrade za 2023. godinu.

Lana Šaš, Joso Ostrogonac, Mijo Marić i Ivan Gugan

Visoki uzvanici uveličali su svečanost Dana Hrvata u Mađarskoj

Tekst i foto: HMI I SDUZHIRH

Dobitnici nagrada Hrvatske državne samouprave su Stjepan Blažetin, Marija Kanižai Prosenjak, Jozo Szávai, Marija Patarčić-Kubatov, a godišnju nagradu Saveza Hrvata u Mađarskoj dobili su Irenka Gurdan-Kranner, Hrvatski pjevački zbor Velika Kaniža, Mješoviti pjevački zbor Harkanj, Hrvatska redakcija MTV-ja. Povelju Republike Hrvatske koju dodjeljuje predsjednik Republike Hrvatske Zoran Milanović dobio je Hrvatski vr-

tić, osnovna škola i gimnazija u Budimpešti.

Kulturni program "Naš KAJ ne damo za nikaj", koju je osmislila dr. Erika Rac, a u kojem su sudjelovali pjevački zborovi pomurskih naselja, Plesna skupina KUD-a Sumarton, učenici Osnovne škole "Katarina Zrinski" iz Serdahela, učenici Osnovne škole "Nikola Zrinski" iz Kerestura, TS Stoboš, TS Mužikaj, TS Pomurske žice i niz drugih glazbenika, oduševio je prisutne.

U sklopu proslave održana je i sveta misa u crkvi Presvetog Srca Isusova koju je služio župnik crkve sv. Leonarda u Goričanu Josip Drvoderić.

Dan Hrvata u Mađarskoj oduvijek se svečano obilježava pa su tako i ove godine obljetnicu uveličali i visoki uzvanici: Mladen Andrić, veleposlanik Republike Hrvatske u Mađarskoj; Dario Magdić, zamjenik državnoga tajnika Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH; Drago Horvat, generalni konzul RH u Pečuhu; Atila Kos, počasni konzul RH u Velikoj Kaniži; Péter Cseresnyés, zastupnik u mađarskome parlamentu; Jozo Solga, glasnogovornik, predstavnik Hrvata u mađarskome parlamentu; Mijo Marić, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika i mnogobrojni drugi.

U Kulturnome centru "Sándor Hevesi" tom prigodom postavljena je i izložba "Tu pre naši stari Muri", koju je otvorila ravnateljica Hrvatskoga kulturno-prosvjetnog zavoda "Stipan Blažetin" Zorica Prosenjak Matola, a uredile su je Jelica Mihović Adam, Marija Kanižai Prosenjak, Katica Salai, Marica Cziczeli-Cseke i Marica Tišler. ▣

ENG Alongside a rich cultural programme, the Croatian State Self-Government and the Union of Croats in Hungary organised a Croatian Day in Nagykanizsa on 11 November. On this occasion, the President of the Croatian National Assembly, Ivan Gugan, and the President of the Union of Croats in Hungary, Joso Ostrogonac, presented the 2023 awards. On the occasion of the anniversary, an exhibition "Tu pre naši stari Muri" was opened at the "Sándor Hevesi" Cultural Centre.

Višejezičnost hrvatskoga jezika

Ovogodišnji Hidis pokazao je da su kroatisti koji se bave hrvatskim kao inim jezikom postali vodeći stručnjaci u području ovladavanja inim jezikom prema broju i širini tema koje istražuju.

Zrinka Jelaska, Davor Dukić, Evelina Rudan, Domagoj Tončinić i Mijo Marić na otvorenju skupa

Tekst i foto: **LADA KANAJET ŠIMIĆ**

Više od pedeset domaćih i inozemnih izlagača iz sedam država i s triju kontinenata (Argentina, Australija, Austrija, Hrvatska, Mađarska, Njemačka, Slovenija) sudjelovalo je na Međunarodnome znanstvenom skupu Hrvatski kao ini jezik - VIII. HIDIS koji je u organizaciji Odjela za kulturu hrvatskoga jezika i Odjela za hrvatski kao ini jezik Hrvatskoga filološkog društva te u suradnji s Hrvatskom maticom iseljenika i Odsjekom za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu održan 16. - 17. studenoga 2023.

Na svečanom otvorenju skupa u Viječnici zagrebačkoga Filozofskoga fakulteta, koje su u ime Programskoga i Or-

ganizacijskoga odbora vodili prof. dr. sc. Zrinka Jelaska i doc. dr. sc. Igor Marko Gligorić, sudionike su pozdravili dekan izv. prof. dr. sc. Domagoj Tončinić, ravnatelj HMI-ja Mijo Marić, prof., pročelnica Odsjeka za kroatistiku izv. prof. dr. sc. Evelina Rudan te predsjednik HFD-a prof. dr. sc. Davor Dukić.

Otvorenje je uljepšala istarska vila umjetnosti Elis Lovrić izvevši nekoliko svojih autorskih pjesama. Nastup ove posebne glazbenice koju, uz ostalo, obilježava i višejezičnost, bio je prava uvertira ne samo u tematski i stručni dio skupa, nego i u posebnost vedre i prijateljske atmosfere koja je obilježavala i sve dosadašnje skupove. Uslijedio je dvodnevni program s plenarnim predavanjem, četirima pozvanim predavanjima te trideset (su)autorskih izlaganja, a predstavljen je i Matičin priručnik za

Hrvatsku nastavu u inozemstvu *Sasvim drukčiji jezik.*

OVLAĐAVANJE JEZIKOM OD INOJEZIČARA DO GLUMACA

Plenarno predavanje o višejezičnosti u poučavanju inojezičnoga hrvatskog održala je docentica Tatjana Balažić Bulc s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Ljubljani, davši ujedno i prikaz stanja učenja hrvatskoga jezika u Sloveniji na svim razinama. U pozvanome predavanju o svome osobnom iskustvu ovladavanja hrvatskim jezikom vrlo inspirativno je govorio mladi znanstvenik Igor Ivašković. Književnik i jezikoslovac Kristian Novak iznio je vrlo zanimljiv primjer koji dokazuje da je hrvatski jezik utemeljen višejezično. Prema principu da cilj opravdava sredstvo u 19. stoljeću ilirci su u svome jezičnome aktivizmu koristili omražene jezike kako bi promovirali svoju ideologiju onima koji je ne žele te na taj način popularizirali hrvatski jezik. Što imaju zajedničko glumci i govornici hrvatskoga kao inoga na vrlo osebujan način u svome pozvanome predavanju pokazala je kroatistica i fonetičarka Ines Carović.

OPSTANAK O NITI HRVATSKOGA U AUSTRALIJI

Svoje pozvano predavanje o nastavi hrvatskoga jezika na svim razinama u Australiji održala je online vezom direk-

Elis Lovrić

Sudionici prvoga dana skupa

Aida Korajac predstavlja Matičin priručnik za Hrvatsku nastavu u svijetu

POVIJEST HIDIS-a

Prvi međunarodni znanstveni skup HIDIS, koji je nastao kao pokrata naziva Hrvatski kao drugi i strani jezik, održan je 14. i 15. listopada 2005. u prostorijama Matice hrvatske. Tada je HIDIS imao samo dva organizatora: Odjel za kulturu hrvatskoga književnog jezika Hrvatskoga filološkog društva i Hrvatsku maticu iseljenika, a pokrovitelj je bilo Sveučilište u Zagrebu. Predsjednica Organizacijskoga odbora bila je Zrinka Jelaska, a predsjednik Josip Silić. Sudjelovalo je 64 izlagača, od iskusnijih znanstvenika koji se dulje bave tim područjem do najmlađih, apsolutenata.

Ove godine VIII. HIDIS, nakon održanih još šest skupova (2007., 2010., 2012., 2014., 2016., 2019.), postao je punoljetan. Puno toga u međuvremenu se promijenilo. Povećao se broj suorganizatora jer su se bili pridružili Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, najprije Uprava, zatim i Odsjek za kroatistiku. Kada je 2014. osnovan Odjel za hrvatski kao ini jezik, on je postao glavni (su) organizator u sklopu HFD-a. HIDIS

je od pokrate postao prepoznatljivo ime: Hidis, a ove godine i podnaslov je promijenjen u Hrvatski kao ini jezik jer je znanstveno nazivlje napredovalo.

Osobe koje su na prvome Hidisu bile još studenti ili tek mladi znanstvenici postale su prepoznatljivi ili vrlo ugledni stručnjaci u tomu području. Iako su na Hidisu redovito među sedamdesetak sudionika sudjelovali i stručnjaci ostalih stranih jezika s kontrastivnim radovima, sada se proširio krug jezika koji se uspoređuju s hrvatskim. No najviše mi se čini važnim što su kroatisti koji se bave hrvatskim kao inim jezikom, što znači stranim, drugim, nasljednim, predačkim, srodnim, blisko srodnim i prekrivenim (taj pojam pokazao se ove godine potrebnim, a odnosi se na govornike koji su zaboravili svoj prvi jezik, iako su ga kao djeca govorili), postali vodeći stručnjaci u području ovladavanja inim jezikom, svakako prema broju i širini tema koje istražuju.

(prof. dr. sc. Zrinka Jelaska)

torica Hrvatskih studija Sveučilišta Macquarie u Sydneyu Jasna Novak Milić, podijelivši s nazočnima novost o odluci matičnoga sveučilišta koja bi, nakon 40 godina, mogla ugroziti poučavanje hrvatskoga na najvišoj razini obrazovanja. Naime, uprava Sveučilišta predlaže ukidanje nastave pet europskih jezika nakon 2023., uključujući i hrvatski. Studenti Hrvatskih studija pokrenuli su peticiju za spas ovoga programa koja se može naći na stranicama Zaklade hrvatskih studija.

Predavanja, izlaganja i žive rasprave koje su ih pratile pokazatelj su iznimne vrijednosti Hidisa koji na jednome mjestu ujedinjuje djelovanje različitih stručnjaka koji se bave različitim dijelovima ovoga interdisciplinarnog područja. Vjerujemo da je ovakav specijalizirani stručni, znanstveni skup izrodio nove ideje i projekte, osnažio poučavanje hrvatskoga na stranim sveučilištima, lektoratima i hrvatskim školama, a time osnažio hrvatski jezični identitet u hrvatskim zajednicama u svijetu. ▣

ENG *The International Scientific Meeting: Croatian as a Second Language - VIII. HIDIS. Hidis is dedicated to the teaching and study of Croatian to non-native speakers and brings together a wide range of experts working in this interdisciplinary field, this year more than 50 of them from seven countries (and three continents).*

Igra kao poticaj za učenje hrvatskoga

Djeca su odlično reagirala što pokazuje koliko su motivirana za učenje hrvatskoga jezika i upoznavanje kulture te koliko su ovakvi programi korisni i potrebni

Polaznici i organizatori Putujuće škole

Tekst: **LADA KANAJET ŠIMIĆ**
Foto: **MARIO BRIŠEVAC, LADA KANAJET ŠIMIĆ**

1990-ih te od 2004. do 2009. ostvarivao u mnogobrojnim hrvatskim sredinama diljem svijeta (Švedska, Švicarska, Slovačka, Makedonija, SAD, Australija). Uz svoj temeljni cilj, a to je učenje hrvatskoga jezika i drugih sastavnica hrvatskoga identiteta, programom se ostvaruje i su-

“**M**islim da je jako lijepo što ovako putujete i učite djecu koja ne

žive u Hrvatskoj hrvatski. Sretna sam da ste došli ovdje kod nas. Voditelji su bili jako zanimljivi, a i pažljivi, slušali su naše želje”, rekla nam je s osmijehom na licu dvanaestogodišnja Nika nakon održanih radionica u slovenskome Velenju.

VIŠEGODIŠNJA TRADICIJA PROGRAMA

Hrvatska matica iseljenika ima dugu tradiciju u provedbi *in-house* programa koji su nastali po uzoru na ljetnu Malu školu hrvatskoga jezika i kulture. Tako je program naziva *Putujuća škola* nastavak Matičinih *Hrvatskih dana za djecu, mlade i učitelje* koji se krajem

radnja s mrežom hrvatskih škola, misija, društava, centara i drugih relevantnih institucija u Republici Hrvatskoj i izvan nje na provedbi zajedničkih programa za djecu i mlade. Nakon prošlogodišnjeg vrlo uspješno održanog programa u Skoplju i Tetovu, program je ove godine nastavljen u Sloveniji. U suorganizaciji sa Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske, koji jednako tako uspješno provodi niz programa učenja hrvatskoga jezika i kulture, te Savezom hrvatskih društava u Sloveniji i Hrvatskim kulturnim društvom Velenje, *Putujuća škola* stigla je od 30. studenoga do 1. prosinca u Velenje.

U programu koji je održan u Mladinskom centru sudjelovali su dramska pedagoginja iz Dramskog učilišta Zagrebačkog kazališta mladih Grozdana Lajić Horvat, viši savjetnik-specijalist u SDU-HIRH-u Vedran Iskra te rukovoditeljica Odjela za obrazovanje i znanost HMI-ja Lada Kanajet Šimić. Riječ je o dugogodišnjim voditeljima u Maloj školi koji,

Dramska radionica

uz ostalo, imaju bogato iskustvo neposrednoga rada s različitim skupinama nasljednih govornika.

“VOLJELA BIH DA OPET DOĐETE”

Igra kao poticaj za učenje hrvatskoga jezika i kulture glavni je moto radionice *Putujuće škole*. Naime, raznim igrama otvara se put učenju potičući djecu na usvajanje novih sadržaja, a igre i aktivnosti osmišljene su tako da se mašta, priča, glumi, razgovara, upoznaje s novim riječima i sadržajima iz bogate hrvatske baštine. Motiviranost djece za sudjelovanjem u radionicama i radost na njihovim licima najbolji su pokazatelj interesa djece za sudjelovanjem u ovakvim programima, posebice zbog činjenice što trenutno za najmlađi naraštaj Hrvata u Velenju nema organizirane hrvatske nastave.

Polaznici radionice dobili su uz priznanje Spomenak i šalicu *Putujuće škole*, knjige i slatkiše.

Devetogodišnjoj Tamar najviše su se svidjele igre i to što su voditelji bili zanimljivi i imali puno strpljenja s njima pa im je poručila: “Voljela bih da opet dođete.” Na upit koliko puta bi željela da to bude, ona i njezin šestogodišnji brat Martin uzviknuli su: “100, 200 puta!”

Ostvarenim programom zadovoljan je i predsjednik Hrvatskoga kulturnog društva Velenje Mario Briševac. “*Putujuća škola* u našem gradu pokazala je

Jezična radionica

Devetogodišnjoj Tamar najviše su se svidjele igre i to što su voditelji bili zanimljivi i imali puno strpljenja s njima pa im je poručila: “Voljela bih da opet dođete.” Na upit koliko puta bi željela da to bude, ona i njezin šestogodišnji brat Martin uzviknuli su: “100, 200 puta!”

da su naša djeca jako dobro prihvatila učenje kroz igru i rado bismo u budućnosti ponovili susret”, istaknuo je zahvalivši na organizaciji, provedbi i darovima za djecu.

Susretu s članovima HKD Velenje pridružio se i predsjednik Saveza hrvatskih društava u Sloveniji Đanino Kutnjak. Predstavnici SDUHIR-a i HMI-ja susreli su se u prostorijama Kulturnog društva Međimurje i s predsjednikom Matijom Blagusom i članovima Kulturnog društva Međimurje koji su ih informirali o svojim brojnim i raznolikim aktivnostima i planovima.

HRVATSKI JEZIK U SLOVENIJI

Jezik je integracijsko sredstvo očuvanja identiteta te je za svaku zajednicu koja živi izvan matice ključna zainteresiranost njegovih članova za njegovanje nasljednoga jezika u krugu obitelji. Susreti u Velenju pokazali su da većina obitelji međusobno komunicira na hrvatskome jeziku, da žele da njihova djeca sustavno uče hrvatski te da redovito posjećuju rodni kraj svojih predaka. Osim hrvatske nastave, koja se u nadležnosti Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske održava u Sloveniji više od deset godina, predmet Hrvatski jezik u osnovnim školama

u Sloveniji nudi se kao izborni, no na žalost u mnogim školama gubi utrku s drugim (“velikim”) jezicima ili popularnijim predmetima. Na tercijarnoj razini na Filozofskome fakultetu u Ljubljani postoji lektorat hrvatskoga jezika te igra važnu ulogu i u kontekstu znanstvenog proučavanja višejezičnosti u poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika. Uz sve navedeno, Savez hrvatskih društava u Sloveniji mnoštvom hvalevrijednih aktivnosti i projekata zasigurno daje veliki doprinos očuvanju hrvatskoga jezika i identiteta.

Vjerujemo da će se suradnja Saveza s Hrvatskom maticom iseljenika i Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan RH i nadalje nastaviti kako na projektu *Putujuća škola*, tako i na svim drugima na dobrobit svijetu, a ponajviše mladog naraštaja. ▣

ENG *The Croatian Heritage Foundation, in cooperation with the Central State Office for Croats Abroad, the Union of Croatian Societies in Slovenia and the Croatian Cultural Association Velenje, organised the Travelling School programme for children and young people aged 6 to 18 at the end of November. The children responded very well which shows how motivated they are to learn the Croatian language and culture and how useful and necessary such programmes are. The workshops for learning the Croatian language and preserving the Croatian identity were led by Vedran Iskra, Grozdana Lajić Horvat and Lada Kanajet Šimić.*

Posjet Kulturnom društvu Međimurje Velenje

Prijavite se i budite dio jedinstvenog doživljaja!

Hrvatska matica iseljenika i u sljedećoj godini nastavlja s organizacijom svojih programa, a koliko su oni važni za Hrvate izvan domovine dokazuje i činjenica da neki od njih traju i više od 30 godina. Nije tajna da se za programe često traži 'mjesto više', pa vam stoga donosimo detaljan vodič kroz najvažnije projekte Hrvatske matice iseljenika u 2024. godini kako biste na vrijeme

Zimska škola folklor, Koprivnica, 3. - 12. siječnja 2024.

me osigurali svoje mjesto. Novu sezonu već tradicionalno otvara Zimska škola folklor. Desetodnevno poučavanje o folklornoj glazbi, pjesmi i svirci pod umjetničkim ravnanjem Andrije Ivančana održat će se u Koprivnici od 3. do 12. siječnja. Ako ste slučajno propustili rok za prijavu, nije kasno da o hrvatskoj glazbeno-kulturnoj baštini naučite i u nekim drugim Matičinim programima koje vam donosimo u nastavku.

Novi izvrstan program Hrvatske matice iseljenika **Tradicijska abeceda** započinje već početkom godine. Cilj mu je osnažiti vezu kulturnih društava izvan Republike Hrvatske i upoznati sudionike s hrvatskom kulturnom baštinom, a sve uz najnovije digitalne tehnologije. Projekt će obuhvaćati 30 prikaza (scenskih, igranih, video, foto, animacija i sl.) pojmova hrvatske tradicijske kulturne baštine, prema slovima hrvatske abecede, a u njemu će moći sudjelovati šest odabranih različitih kulturno-umjetničkih društava, skupina, ansambala, domova, katoličkih misija i sl., od toga pet izvan RH i jedan iz RH. Svi zainteresirani mogu se prijaviti do 1. veljače 2024. godine prijavnicom koja će biti dostupna na službenim stranicama www.matis.hr i društvenim mrežama.

Dani hrvatskoga pučkog teatra koji se održavaju u Hercegovcu jedan su od onih naših najdojmljivijih programa koji zbog šarolikosti i različitosti izvedenih predstava privlače pozornost javnosti. Cilj mu je kao i svim našim projektima očuvanje hrvatskoga jezika i kulture, no u ovom slučaju uz programe kazališne umjetnosti koja rezultira jačanjem mreže kazališnih amaterskih skupina Hrvata izvan RH. **Dani pučkoga teatra** u 2024. planirani su za kraj travnja, pratite nas, točan datum bit će uskoro objavljen na službenim stranicama.

Sveučilišna škola hrvatskoga jezika i kulture je planirana od 24. 6. do 19. 7. 2024., a sastoji se od intenzivnoga akademskoga jezičnog programa i programa iz hrvatske kulture. Namijenjena je učenju hrvatskoga kao inoga jezika, ali i učiteljima koji se bave područjem ovladavanja inozemnog hrvatskog. Ne propustite odličnu priliku da provedete vrijeme u Hrvatskoj, naučite hrvatski, upoznate hrvatsku kulturu, nove prijatelje te stvorite nezaboravne uspomene.

Ako biste u ovih 30 godina pitali sve polaznike **Male škole hrvatskoga jezika i kulture** kako bi opisali taj jedinstven Matičin program, odgovor bi glasio – neizbrisivo sjećanje. Mala škola je odlično osmišljenim programom i uz provedbu stručnih edukatora vjerojatno najvrjedniji kampus hrvatskoga jezika za one najmlađe. Ujedno je i jedan od najvažnijih programa Hrvatske matice iseljenika, ali i onaj za koji se svake godine traži mjesto više. Kako biste mogli planirati dolazak, evo planiranog datuma održavanja škole: 15. - 26. 7. 2024.

Festival Hrvatske bratske zajednice veliki je dvodnevni folklorno-kulturni spektakl koji će se održati u zagrebačkoj Koncertnoj dvorani **Vatroslav Lisinski**, 30. 6. 2024. Okupit će više od 2000 sudionika hrvatskih kulturnih društava koji pod okriljem Hrvatske bratske zajednice djeluju u SAD-u, a na festivalu će prikazati svu raskoš hrvatske folklorne glazbe. Svoje mjesto u dvorani moći ćete rezervirati na našoj službenoj stranici već od svibnja.

Više od 10 godina u Tomislavgradu se održava **Izbor najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji izvan Republike Hrvatske**. Završnom izboru prethodi višednevna turneja natjecateljica po Hrvatskoj u organizaciji Hrvatske matice iseljenika, a djevojkama koje su do sada sudjelovale bilo je to nezaboravno iskustvo jer upravo su mnoge tom prilikom prvi put posjetile domovinu svojih predaka i tijekom projekta stvorile brojna prijateljstva koja traju i danas. Izbor 2024. održat će se početkom srpnja, a prijave kreću u travnju.

Kulturno-vjerska baština Hrvata BiH - ovaj događaj u suorganizaciji HMI-ja priređuje se s ciljem međusobnog povezivanja Hrvata u BiH i matičnoj domovini, ali i šire. Upoznavanje zajedničke tradicije, kulture i nošnji, unaprjeđenje kulturnih, obrazovnih, gospodarsko-socijalnih i drugih životnih zanimanja raseljenih bosansko-hercegovačkih Hrvata, kao i pružanje potpore Hrvatima u BiH, posebno u jačanju i očuvanju nacionalnoga, vjerskoga i kulturnoga identiteta, ciljevi su ovoga vrijednog događaja. Program je do sada održan u Sarajevu, Jajcu, Livnu i Rami, a u lipnju 2024. održati će se u samostanu Plehan.

Ljetna škola folklor - Zadar održava se dugi niz godina. Očuvati kulturni i nacionalni identitet Hrvata izvan Republike Hrvatske velik je izazov, ali upravo brojnost prijava na Matičine programe i glazbeno-scenska aktivnost hrvatskih zajednica u iseljeništvu dokazuju da Hrvati generacijama čuvaju svoj jezik i korijene uz umjetnost i kulturu. Povezanost s domovinom pružamo im više od 30 godina održavanjem dviju škola folklor kojima je upravo cilj očuvati reprezentativnost i kvalitetu interpretacije u području umjetničkoga izričaja te povezati i jačati folklorne zajednice Hrvata izvan RH. Ljetna škola folklor održat će se krajem srpnja u Zadru, a prijave kreću već od travnja.

Hrvatska matica iseljenika među prvim je institucijama u Hrvatskoj otkrila važnost uključenja najmlađih u eko projekte. **Eco Heritage Task Force** započeo je davne 1992. godine i do sada je održan više od 25 puta. Cilj mu je povezivanje mladih iz cijeloga svijeta u sklopu volonterskoga programa očuvanja hrvatske prirodne i kulturne baštine. Održat će se u kolovozu, a sve detalje o lokaciji, terminu i programu kampa pronađite od ožujka na službenim stranicama HMI-ja.

HIT-1

Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika

The first on-line course of Croatian as second and foreign language

Proljetni semestar / Spring semester

4. ožujka – 26. svibnja 2024. (prijave do 23. veljače 2024.)

March 4 – May 26, 2024 (application deadline is February 23, 2024)

Jesenski semestar / Autumn semester

16. rujna – 8. prosinca 2024. (prijave do 6. rujna 2024.)

September 16 – December 8, 2024 (application deadline is September 6, 2024)

Izazovi za hrvatske pisce koji žive u inozemstvu

Najzanimljivije izlaganje, uz pisce iz okolnih zemalja te naše jezikoslovne kroatiste Sanju Vulić, Domagoja Vidovića i Milana Bošnjaka, imao je erudit i sastavljač najčitanijih povijesti hrvatske književnosti prof. dr. sc. Slobodan Prosperov Novak, a koje je naslovljeno "Sinoptički pogled na drevne hrvatske književnike koji su djelovali na tlu Boke kotorske i Crnogorskog primorja"

Đuro Vidmarović, Stjepan Šešelj, Tuga Tarle i Dubravka Vidak

Sudionici 5. SFHK i predstavnici pokrovitelja iz Hrvatskog sabora te organizatora MH, DHK i HMI

Tekst: VESNA KUKAVICA | Foto: SNJEŽANA RADOŠ

Već petu godinu "Svjetski festival hrvatske književnosti", u organizaciji Hrvatske kulturne zaklade, okuplja u Zagrebu književnike hrvatskog podrijetla koji žive u inozemstvu. Među podupirateljima ovoga važnog festivala *inozemne Croatice* je Hrvatska matica iseljenika, uz Maticu hrvatsku, DHK i Središnji državni ured za Hrvate izvan RH. Tijekom trodnevnoga festivala odabrani izlagači skreću pozornost na profesionalne izazove s kojima se susreću u zemljama u kojima stvaraju u višejezičnom okružju. Propituju veze s matičnom hrvatskom kulturom i književnošću.

"Radi se zapravo, usudim se kazati, gotovo o istom identitetu, istim osjećajima, a pisci su ti koji izražavaju te svoje osjećaje, svoj identitet, ali i identitet naroda koji predstavljaju", istaknuo je prigodom svečanog otvorenja SFHK Mijo Marić, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika. "Često u svojim djelima tematiziraju Hrvatsku i na poseban način se povezujemo i s njima i s cijelim svijetom i ovo je divna prilika da se oni susretnu s nama ovdje u Hrvatskoj", napomenuo je književnik Miro Gavran, predsjednik Matice hrvatske. U ime Središ-

Francesca Sammartino i sudionici 5. SFHK u DHK

Sesija 5. SFHK o hrvatskoj književnosti u Boki kotorskoj u HMI

Glavni organizator 5. SFHK Stjepan Šešelj, Vesna Kukavica i predsjednik MH Miro Gavran

njega državnog ureda za Hrvate izvan RH nazočne je pozdravio dr. sc. Milan Bošnjak, istaknuvši značaj donošenja Zakona o hrvatskome jeziku koji izričekom spominje sve idiome hrvatskih manjinskih zajednica iz europskog susjedstva. Svečanom otvorenju nazočile su i predsjednica saborskoga Odbora za obrazovanje, znanost i kulturu dr. sc. Vesna Bedeković te dr. sc. Van-

da Babić Galić, slavni književnik Nikola Đuretić s višedesetljetnom britanskom adresom, znani nam hrvatski glas s BBC-ja, i brojni drugi.

Kao i dosadašnjih godina, posljednji dan festivala bio je posvećen Danu sjećanja na žrtve Vukovara i Škabrnje. Hrvatska matica iseljenika stoga je na festival pozvala sudionika Domovinskoga rata i pisca memoarske proze iz

Mađarske Antuna Vidića, čiju je knjigu "Sam i svoj" objavila Naklada *Croatica* iz Budimpešte. Knjigu je nadahnuto predstavio književnik i jedan od utemeljitelja SFHK Đuro Vidmarović.

OD NOVOGA ZELANDA DO GRADIŠĆA

Na festivalu smo čuli spisateljice hrvatskih korijena s Novoga Zelanda Tanyu Unkovich (Tanja Unković) i Ninu Nolu u online verziji, iz Bosne i Hercegovine nastupili su hrvatski pisci Mijo Tokić i Darko Juka, iz Bačke Darko Baštovanović, iz Molisea Francesca Sammartino te iz Makedonije Ljerka Toth Naumova. Tot Naumova ocijenila je da je u Sjevernoj Makedoniji teško tiskati knjigu na hrvatskome jeziku te dodala da im u književnome radu pomaže Ured za suradnju s Hrvatima izvan domovine. Naglasila je da međudržavni sporazum između Hrvatske i S. Makedonije omogućuje produbljenje suradnje između sjevernomakedonske manjine u Hrvatskoj i Hrvata.

Mijo Tokić postavio je problem hrvatskoga jezika i odnosa prema bošnjačkome i srpskome jeziku. U raspravi je

Stjepan Šešelj, Mijo Marić, Zvonimir Deković, Ljerka Toth Naumova, Đuro Vidmarović, Milan Bošnjak

Đuro Vidmarović, Sanja Vulić, Stjepan Šešelj i Antun Vidić

Slobodan Prosperov Novak i Đuro Vidmarović

Vesna Kukavica, Đuro Vidmarović,
Antun Vidić, Robert Hajszan, Jurica Čenar

Zvonimir Deković, Domagoj Vidović, Mile Pešorda

postavljeno pitanje odnosa organskih idioma i standardnoga jezika.

U dvorani HMI-ja, uz sesije u DHK i Matici hrvatskoj, izlaganjima su se pridružili pjesnici i prozaisti iz Austrije, Slovačke i Crne Gore: Jurica Čenar, Robert Hajszan, Radoslav Janković, Kristian Maschakan te Adrijan Vuksanović i Zvonimir Deković (Tivat)..., ali i domaćini prof. dr. sc. Sanja Vulić, prof. dr. sc. Slobodan Prosperov Novak, dr. sc. Domagoj Vidović, dr. sc. Milan Bošnjak. Organizator festivala Stjepan Šešelj izdvojio je autore iz Boke kotorske, naglasivši kako su na V. SFHK izdvojili dosta vremena za Bokelje "zbog velikog unosa u crnogorsku kulturu hrvatskih vrijednosti". Govoreći o hrvatskome doprinosu kulturi u Crnoj Gori, čuli smo razne prakse od kulture svakodnevnog življenja do vrhunskih ostvarenja u hrvatskome jeziku, književnosti, glazbi, slikarstvu, arhitekturi i čuvanju baštine.

DREVNI PISCI BOKE KOTORSKE

Najzanimljivije izlaganje, uz jezikoslovne kroatiste Sanju Vulić, Domagoja Vidovića i Milana Bošnjaka, imao je erudit i sastavljač najčitanijih hrestomatija povijesti hrvatske književnosti prof. dr. sc. Slobodan Prosperov Novak, a koje

je naslovljeno "Sinoptički pogled na hrvatske književnike koji su u ranome novom vijeku djelovali na tlu Boke kotorske i Crnogorskog primorja". Svjedočili smo Novakovu kompetitivnom tumačenju moderne književne geografije, iščitane iz jedinstvenoga kulturnog prostora, koje zahvaća u raznim povijesnim razdobljima područje od Herceg Novoga

na zapadu do Ulcinja na istoku: "Uvijek se ondje čuvao plamen s njihova zajedničkoga dalmatinskog i hrvatskoga književnog i jezičnog ognjišta: od *Budvanske pjesmarice* do naših suvremenika. *Budvanska pjesmarica* pravi je rudnik tadašnje dalmatinske lirske nostalgije, ona je dokument o visokoj razini hrvatskoga duhovnog pjesništva koje se pamtilo i prenosilo u najjužnijim povijskim hrvatskim pokrajinama u kojima su i inače, doduše u mlađim razdobljima, bile sastavljane slične pjesmarice, među kojima je ova budvanska ne samo najstarija nego je zbog više razloga na hrvatskome nacionalnom planu i naj-

Ivan Tepoš, Adrijan Vuksanović, Đuro Vidmarović, Milan Bošnjak

FOTO: MATEA SWOLČIĆ SENČAR

Hrvatska pučka imena spomendana Nevine dječice

Piše: **SANJA VULIĆ**

značajnija. Ona je mjesto najveće integrativnosti i sposobnosti da na jednome mjestu najudaljenija sredina hrvatskoga etnikuma pokaže umijeće nacionalnog pamćenja. Barokna Boka, pa tako i Budva, nije u tim starijim razdobljima na žalost mogla institucionalizirati svoju književnost. Primjer *Budvanske pjesmarice* pokazuje potrebu tih drevnih književnika da se izraze u vlastitome jeziku i da pronađu ravnotežu između napisane i izrečene riječi, između narodnoga i umjetnoga izričaja. *Budvanska pjesmarica* najbolji je dokaz kako su produkcijski opseg, osim u žanru memoaristike, imala u Boki kotorskoj scenska prikazanja uskrasnoga, ali i adventskoga ciklusa, u kojima su dramaturgizirani prizori Kristova života, posebice njegove muke i njegove smrti na križu te plač njegove majke nad tijelom mrtvoga sina. Ni kod Perastana, a oni su u tome prednjačili, ali ni kod Budvana, ta prikazanja s uskrasnom i adventskom tematikom nisu bila izvorna. Njihovi najčešće anonimni autori u tim su tekstovima redovito obnavljali i minimalno prerađivali predloške starijih hrvatskih prikazanja podrijetlom iz srednje i sjeverne Dalmacije. Naravno, takva praksa ni po čemu nije bila neuobičajena jer se ona primjenjivala i u drugim europskim sredinama gdje se od žanra pasionske i adventske književnosti nije očekivala originalnost nego prije svega upornost i strpljivost kojom su se varirali drugdje već iskušani, ali puku bliski, sveti sadržaji.“

Đuro Vidmarović i Stjepan Šešelj moderirali su veću sesiju, ohrabrujući pisce da nastave pisati na hrvatskome jeziku u domicilnim sredinama. ▀

ENG *Challenges for Croatian writers living abroad are the central theme of the 5th World Festival of Croatian Literature, organised by the Croatian Cultural Foundation in Zagreb from 15 to 17 November 2023. The most interesting presentation, with writers from 10 countries and Croatian linguists Sanja Vulić, Domagoj Vidović and Milan Bošnjak, was given by the erudite and compiler of the most widely read histories of Croatian literature, Prof. Slobodan Prosperov Novak, PhD. The programme sections of the 5th WFCL were led by the founders of the festival, writers Stjepan Šešelj and Đuro Vidmarović, also a member of the Board of Directors of the Croatian Heritage Foundation.*

Božićno razdoblje u hrvatskim krajevima obiluje različitim običajima što se odražava i na raznolikost pučkih blagdanskih, odnosno spomendanskih imena. Pritom je zanimljivo da sâm dan Božića, zbog važnosti te svetkovine u životu Crkve i vjernika, ima najmanje različitih pučkih imena, a najviše oni spomendani koji su liturgijski manje istaknuti, ali obiluju pučkim običajima. Među njima se posebice ističe spomendan Nevine dječice (28. prosinca). To je spomen na dan kada su pobijena betlehemska mala djeca po naredbi kralja Heroda Velikoga jer se nadao da će tako ubiti dijete Isusa. Zbog toga se taj dan u pojedinim hrvatskim krajevima, osobito kajkavskim, naziva *Heroduševo* (obično u Međimurju), *Herodoševo* i *Roduševo* (često u Hrvatskom zagorju i Prigorju) ili *Rodeševo* (Samobor) itd. Ime se dugo čuvalo i u kajkavskoj Boki u vojvođanskom Banatu u inačici *Rodoševo*. Zbog pučkoga običaja simboličnoga šibanja u spomen na tu malu djecu česta su pučka imena tipa *Šibarjevo* i *Šibrajevo* (u Podravini), *Šibarovo* (Križevci u mađarskom dijelu Podravine), odnosno *Šibarevo* (u Slavoniji), *Šibari* (šokački Hrvati u Rekašu kraj Temišvara u Rumunjskoj), *Šibalice* (ponegdje u Lici) i sl. U gradišćanskohrvatskih štokavaca susreće se ime *Tepeškari* koje je povezano s glagolom *tepeškat* i imenicom *tepeška* (ili *šibra*), koja je opet povezana s glagolom *tepsti* (tući). Premda rjeđe, drugdje u Gradišću susreće se za taj spomendan i ime *Korbačari*, nastalo prema imenici *korbač* (vrsta biča).

U katoličkim kalendarima taj se spomendan naziva *Nevina dječica*. Pri-

tom valja naglasiti da je to ime iznimno rijetko u mjesnim govorima. Najbliže mu je ime *Nekrivična dica/dičica*, odnosno *Nekriva dica/dičica* u pojedinim gradišćanskohrvatskim govorima. To je ime djelomice sukladno njemačkomu imenu *Tag der unschuldigen Kinder*. Mala djeca spominju se u pučkom imenu *Drobne dice dan* koje rabi autohtono hrvatsko stanovništvo oko Karlovca i Duge Rese te nešto južnije u središnjoj Hrvatskoj, ali i ponegdje u Podravini, npr. u Podravskim Sesvetama *Drobne dece den* (usporedno sa *Šibarjevo*), također u Hrvatskom zagorju, npr. Šinkovici Šaškoj kraj Bednje *Drobna deca den* (usporedno s *Rodoševo*). U središnjem pak dijelu otoka Hvara susreće se ime *Mola dica* ili *Mola dičica* (usporedno s *Mladinci*).

Valja naglasiti da je među hrvatskim pučkim imenima toga spomendana neosporno najčešće ime *Mladenci* ili *Mladinci*. To se pučko ime može susresti kod Hrvata štokavaca i čakavaca počevši npr. od pojedinih dijelova središnje Istre (npr. Sveti Petar u Šumi), zatim sjeverne i srednje Dalmacije (uključujući i otoke), preko Hercegovine, Bosne i Slavonije, a u dijaspori među gradišćanskim Hrvatima te među Hrvatima u Bačkoj, bunjevačkim i šokačkim. To se spomendansko pučko ime razvilo od stare imenice *mladenac* u značenju: sitno dijete, dojenče. Potvrđeno je i u našoj starijoj vjerskoj literaturi. Tako npr. Zadraniin Šime Budinić u svom djelu *Summa nauka kristjanskoga* (Rim, 1583.) također rabi ime *Mladenci* za spomendan Nevine dječice. Upravo zbog rasprostranjenosti uporabe i zbog povezanosti s pisanom tradicijom u hrvatskim se katoličkoim kalendarima, usporedno s imenom *Nevina dječica*, može susresti i ime *Mladenci*. ▀

Sedmi susret hrvatske dijaspore u Južnoj Americi

Veliki događaj za Hrvate u Južnoj Americi ove godine održan je u glavnome gradu Urugvaja, Montevideu. Udruga Hrvata Južne Amerike, Diáspora Croata de Sudamérica, još jednom je odlično organizirala Susret Hrvata Južne Amerike na kojem je sudjelovala i delegacija Hrvatske matice iseljenika koja već više od 70 godina kontinuirano svojim kulturnim i društvenim djelovanjem njeguje i pomaže u očuvanju veza s tamošnjim Hrvatima. Osnaživanje povezanosti između hrvatskog iseljeničtva i domovine te poticanje povratka iseljeničtva u Hrvatsku bile su glavne teme ovog susreta.

Ravnatelj HMI-ja Mijo Marić,
veleposlanica RH u Čileu
Mira Martinec, veleposlanica
RH u Argentini, Urugvaju i
Paragvaju Duška Paravić i
državni tajnik Zvonko Milas

Svečanost otkrivanja reljefa grada Zagreba na Trgu grada Zagreba u Montevideu

“ Hrvatsko iseljništvo dalo je značajan doprinos stvaranju hrvatske države, pomažući u svim pogledima: kako materijalno, tako posebice moralnom podrškom u najtežim trenucima mlade države, na čemu smo beskrajno zahvalni. Veliki odaziv sudionika pokazuje interes pripadnika svih generacija hrvatskih iseljenika za održavanjem trajne veze s našom zajedničkom Domovinom”

— Duška Paravić, veleposlanica Republike Hrvatske u Argentini, Paragvaju i Urugvaju

Tekst: JELENA BADOVINAC
DIMITRIJEVIĆ I IVANA
DVORNEKOVIĆ

Foto: HMI, IVO ANTONICH,
DIÁSPORA CROATA DE SUDAMÉRICA

Bogat program, brojni izlagači, mnoštvo Hrvata i državne delegacije iz Hrvatske, druženje, pjesma, glazba i ples, hrana i konstruktivne rasprave i prezentacije iz područja gospodarskih, kulturnih i društvenih sfera ukratko opisuju 7. Susret hrvatske dijaspore Južne Amerike koji je u Montevideu održan od 23. do 26. studenoga 2023. godine.

Glavni domaćin, organizator Susreta, Hrvatski dom u Montevideu na čelu s predsjednikom Baltasarom Tuđanom imao je veliku čast ugostiti sve sudionike, a na taj način proslaviti i obilježiti 95. obljetnicu svog osnutka. Hrvati u Južnoj Americi imaju bogatu povijest očuvanja svojeg identiteta, a neraskidive veze s domovinom njeguju od početka 19. stoljeća kad je i pisanim zapisima zabilježen dolazak prvih Hrvata. U povezanosti s matičnom zemljom više od 70 godina aktivno im je pomagala Hrvatska matica iseljenika čiju su delegaciju na 7. Susretu činili ravnatelj prof. Mijo Marić i rukovoditeljica Služ-

Predstavnici HMI-ja s obitelji počasnoga konzula u Urugvaju dr. Eduarda Antonicha

Hrvatska matica iseljenika bilježi već tri naraštaja stipendista hrvatskoga jezika, povijesti i kulture iz zemalja Južne Amerike

be za kulturu, obrazovanje, znanost i nakladništvo Ivana Dvorneković.

JEDINSTVENA MATIČINA DONACIJA

Upravo prvog dana upriličeno je u Montevideu svečano otvorenje trga i otkrivanje reljefa grada Zagreba, djela hrvatskog akademskog kipara Vida Vučaka koji je Matica darovala hrvatskim iseljenicima u Urugvaju. Prije 20 godina, točnije 12. lipnja 2003., Gradsko vijeće Montevidea odobrilo je nazvati jedan gradski prostor Trgom Zagreba (Zagrebački trg). Inicijativu je tada pokrenuo istaknuti član zajednice, nedavno preminuli Francisco Cizmic.

“I prije ovog, Hrvatska je od 1970. godine imala svoje mjesto u imeniku grada. Stara ulica Las Aromas bila je preimenovana u ‘Hrvatsku ulicu’. Prije dvije godine Hrvatski dom u Montevideu predstavio je projekt imenovanja novog trga Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan RH, od kojeg je dobio financijsku pomoć za postavljanje spomenika. Kako bi se dovršila ova inicijativa, Hrvatska matica iseljenika povjerila je kiparu Vidu Vučaku izradu reljefa koji bi sadržavao elemente koji najbolje predstavljaju grad”, naglasio je tom prilikom dr. Eduardo Antonich, počasni hrvatski konzul u Urugvaju.

“Reljef sažima najznačajnije simbole grada Zagreba: od crkve sv. Marka, bolnog svjedoka mučenja Matije Gupca, heroja Seljačke bune iz 1573., preko gotičke katedrale, kule Lotrščak i Kamenitih vrata, uz koja je Dora Krupićeva s nestrpljenjem čekala svoga voljenog Pavla u romanu ‘Zlatarovo zlato’ Augusta Šenoa; pisca koji je utjelovio hrvatski realizam druge polovice 19. stoljeća”, izjavio je tom prilikom Mijo Marić i naglasio kako mu je u ime Hrvatske matice iseljenika osobita čast što može

Predsjednica saborskog Odbora za Hrvate izvan RH Zdravka Bušić i predsjednica Komore za trgovinu, istraživanje i poslovanje, Brazil - Hrvatska Solange Juvela

Ravnatelj Mijo Marić obratio se sudionicima Susreta

Ravnatelj Mijo Marić s predavačima i gospodarstvenicima Hrvatima iz Južne Amerike

“Hrvatski dom od 1951. djelovao je zajedno s Hrvatskom maticom iseljenika. Kamen s otoka Brača kojim je obložen Panteon (grobnica) naše ustanove, koji je izgrađen 1971. godine, donacija je Matice. Te bliske veze traju i danas življe nego ikad”

— Baltasar Tuđan

Panel o gospodarskoj suradnji hrvatskog iseljništva i domovine

U trodnevnome dinamičnom programu Susreta u Montevideu detaljno se raspravljalo o perspektivama i izazovima hrvatskih zajednica u Južnoj Americi

Muški dio sudionika na Trgu Republike Hrvatske (Plaza Croatia) u gradu Punta del Este u Urugvaju

Ženski dio sudionika na Trgu Republike Hrvatske (Plaza Croatia) u gradu Punta del Este u Urugvaju

donirati to vrijedno umjetničko djelo koje će ostaviti trajni povijesni zapis među Hrvatima u Južnoj Americi.

“Naša ustanova od samog početka održala je živim ime Hrvatske i širi njezinu kulturu i tradiciju u Urugvaju. Veze naše udruge, unatoč usponima i padovima tijekom povijesti u starome zavičaju (stari kraj, kako su govorili naši stari), uvijek su bile vrlo bliske. Dovoljno je prisjetiti se da je Hrvatski dom od 1951. djelovao zajedno s Hrvatskom maticom iseljenika. Primjerice, kamen s otoka Brača kojim je obložen Panteon (grobnica) naše ustanove, koji je izgrađen 1971. godine, donacija je Matice. Te bliske veze traju i danas življe nego ikad”, istaknuo je Baltasar Tuđan.

Za pripremu imenovanja Trga i postavljanja reljefa zaslužni su zbog velikog truda gradonačelnik Montevidea Jorge Cáceres i arhitektica Adriana Rodríguez. Na svečanosti otvorenja prisustvovali su predstavnici grada i hrvatskih institucija, učenici Osnovne škole broj 275 Republika Hrvatska, članovi hrvatske zajednice i javnost.

DOGAĐAJ OD STRATEŠKOG ZNAČAJA ZA HRVATE IZVAN DOMOVINE

Sedmi, iznimno uspješni Susret hrvatske dijasporu Južne Amerike, koji je Vlada Republike Hrvatske proglasila projektom od strateškog značaja za Hrvate izvan RH, okupio je vodstva hrvatskih zajednica Južne Amerike, a u Montevideo su osim članova Hrvatske matice iseljenika pristigli i predstavnici drugih hrvatskih institucija: državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan

RH Zvonko Milas, predsjednica Odbora za Hrvate izvan RH Zdravka Bušić, potpredsjednik Odbora za međuparlamentarnu suradnju Davor Ivo Stier, državni tajnik Ministarstva vanjskih i europskih poslova Frano Matušić, zastupnik u EU parlamentu Karlo Ressler, državni tajnik Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike Ivan Vidiš, predsjednik Hrvatskog doma u Montevideu Baltasar Tuđan i veleposlanica Republike Hrvatske u Argentini, Paragvaju i Urugvaju Duška Paravić.

U trodnevnome dinamičnom programu Susreta u Montevideu detaljno se raspravljalo o perspektivama i izazovima hrvatskih zajednica u Južnoj Americi, pa su tako predstavnici hrvatskih udruga iz Urugvaja, Argentine, Bolivije, Kolumbije, Brazila i Paragvaja izvijestili o povijesnome razvoju udruga i institucija te aktualnostima u svojim zajednicama, osvrnuvši se osobito na učenje hrvatskoga jezika, uključivanje mladih pripadnika hrvatskog iseljeničtva u rad udruga, na kulturnu suradnju i inicijative, kao i na programe za povratnike iz Južne Amerike u Hrvatskoj.

Predstavnici hrvatskih institucija predstavili su aktualne mjere koje olakšavaju povratak iseljeničtva - programe učenja hrvatskoga jezika, mjere iz domene samozapošljavanja i mirovinskoga sustava usmjerene prema hrvatskom iseljeničtvu, studentske programe te ostale projekte i programe usmjerene na hrvatsko iseljeničtvo dok su predstavnici poslovne zajednice raspravljali o mogućnostima zapošljavanja i investiranja u Hrvatsku.

Posebno se raspravljalo o izazovima s kojima se susreću povratnici i hrvatski useljenici iz Južne Amerike prilikom integracije u Hrvatskoj.

“Naš je cilj da svaka osoba koja se vrati u Hrvatsku iz iseljeničtva ima priliku kvalitetno se integrirati, ponajprije – naučiti hrvatski jezik i naći primjeren posao te kvalitetan obiteljski život utemeljen na dvije važne okolnosti, a to su – sigurnost, koje kao takve gotovo nema nigdje u svijetu i koja jamči bezbrižno djetinjstvo i roditeljstvo te svijest da ste došli u zemlju svojih korijena – Hrvatsku u kojoj niste stranci,

Predstavnici hrvatskih institucija na 7. Susretu hrvatske dijaspore Južne Amerike

Predstavnici hrvatskih institucija predstavili su aktualne mjere koje olakšavaju povratak iseljeničtva

Hrvati iz zemalja Južne Amerike

Hrvatski dom u Montevideu

Nastup hrvatskog društva na završnoj večeri

nego ste doma“, poručio je državni tajnik Zvonko Milas.

U sklopu programa održana je i misa u Metropolitanskoj katedrali u Montevideu – Plaza Constitución (Stari grad / Ciudad Vieja), a svetu misu predvodio je fra Ivica Vrbić, hrvatski svećenik Nadbiskupije Santa Cruz de la Sierra u Boliviji.

VELIKI GOSPODARSKO-KULTURNI POTENCIJAL

Iz bogatog programa svakako treba izdvojiti prezentaciju knjige “Ivan Meštrović u Urugvaju“, čiji je autor akademski urugvajski kipar Ramón Cuadra Cántera, u povodu 140. godišnjice rođenja Ivana Meštrovića. U sklopu Susreta održano je niz predavanja i nekoliko panela, Gospodarsko-trgovinski i kulturni panel. Tako je Paolo Berizzi, veleposlanik, voditelj delegacije Europske unije u Urugvaju, govorio na temu što Urugvaj znači za Europsku uniju i Europska unija za Urugvaj; Daniel Nadinic, predsjednik Argentinsko-hrvatske gospodarske komore (CACIC), elaborirao je o trenutnoj situaciji i izazovima argentinsko-hrvatske gospodarske komore; Nicolas Badel, urugvajsko-hrvatski poduzetnik, govorio je o svome poznatom djedu, osnivaču Badela; Solange Juvela, predsjednica Hrvatsko-brazilske gospodarske komore (BRACRO), o jačanju suradnje između Brazila i Hrvatske; Zdravka Bušić o suradnji Hrvatske i Hrvata u dijaspori u Južnoj Americi. Ravnatelj Hrvatske matice iseljenika istaknuo je u svom izlaganju kulturne programe HMI-ja u povezivanju domovinske i iseljene Hrvatske.

CROACTIVAS U BUENOS AIRESU

Nakon tri dana Susreta u Montevideu, delegacije hrvatskih institucija otputovale su u Buenos Aires, glavni grad Argentine, gdje je održana prva konferencija Mreže Hrvatica Latinske Amerike – CroActivas s ciljem poticanja individualnog i kolektivnog razvoja Hrvatica diljem svijeta.

“Moto konferencije je - od korijena do horizonta - jer smo fokusirani

“Unatoč geografskim daljinama, naraštaje Hrvata zemalja Južne Amerike i staroga zavičaja vezala je ideja modernoga hrvatskoga kulturnog zajedništva, začeta početkom 20. stoljeća još u političkoj misli velikana Stjepana Radića. Na tom je Radićevu kulturnom i gospodarskom konceptu rođena suvremena i neovisna Republika Hrvatska, čiji je prvi predsjednik Franjo Tuđman još bolje obnovio kulturne i gospodarske veze domovine i cjelokupnoga hrvatskog iseljeničtva, uključujući sve države Latinske Amerike”

— Mijo Marić

Ivana Dvorneković prezentirala je programe HMI-ja

Fra Ivica Vrbić i ravnatelj Mijo Marić

Prvi održani CroActivas u Buenos Airesu

Jelena Nadinić, koordinatorica i organizatorica prvog susreta CroActivas i sudionice

Predstavnici hrvatskih institucija s članicama ženske klape Valovi

na mlade. Želja nam je da se u svakoj od zemalja sudionica održi susret kako bismo postigli svoj cilj. A to je da mreža žena bude most između Hrvatske i Latinske Amerike“, rekla je jedna od organizatorica Jelena Nadinić. Ravnatelj HMI-ja Mijo Marić prigodom otvorenja konferencije pohvalio je sve žene koje su se uključile u ovu mrežu te naglasio kako je uvjeren da će uspjeti u svojim naumima i ciljevima koje su stavile pred sebe.

Ivana Dvorneković na prvoj konferenciji Mreže Hrvatica Latinske Amerike održala je prezentaciju na temu *Povezivanje iseljene i domovinske Hrvatske kroz programe Hrvatske matice iseljenika* istaknuvši kako Hrvatska matica iseljenika provedbom svojih šezdesetak programskih aktivnosti priređuje specifične kulturne, obrazovne, nakladničke i informativne programe namijenjene hrvatskom iseljeništvu. Partnerstvima i suorganizacijom s raznim udrugama sudjeluje u poslovnom i gospodarskom umrežavanju poslovne i iseljeničke Hrvatske uz organizaciju poslovnih konferencija. Također prepoznaje vodstvo, inovativnost i utjecaj žena u društvu sudjelovanjem u suorganizaciji konferencije *Croatian Women's Network™*, iako naglasak ima na očuvanju hrvatske tradicijske kulture – folklorne baštine kao neizostavnog elementa hrvatskoga kulturnog identiteta te učenju hrvatskoga jezika i povezivanju Hrvata iz iseljeničkih zajednica. ▣

ENG *The highly successful 7th Meeting of the Croatian Diaspora in South America which took place in Montevideo from 23 to 26 November 2023 brought together numerous representatives of Croatian communities in South America, local businessmen of Croatian origin, and representatives of other Croatian institutions. The Meeting was declared by the Government of the Republic of Croatia to be a project of strategic importance for Croats abroad and the perspectives and challenges of the Croatian communities in South America were discussed in detail during the three-day dynamic programme of the Meeting. There was also the inauguration of Zagreb Square and the unveiling of the relief of the city of Zagreb, the work of Croatian academic sculptor Vid Vučak, which was dedicated by CHF to Croatian emigrants in Uruguay. The next 8th meeting in 2024 is planned to take place in Sao Paulo.*

re" Mate Bulić, na oduševljenje svih prisutnih otpjevavši nekoliko svojih hitova.

Uz brojne Širokobriježane i prijatelje među gostima su bili uzvanici iz javnoga, gospodarskoga, društvenoga, političkoga i vjerskoga života Hrvatske i Hercegovine. Program je vodio Marino Karčić, dugogodišnji voditelj Radija Široki Brijeg. ▣

Širokobriješka večer u Zagrebu okupila 800 gostiju

Tekst: SNJEŽANA RADOŠ

Foto: ZAVIČAJNA ZAJEDNICA ŠIROKI BRIJEG

U organizaciji Zavičajne zajednice Široki Brijeg u Zagrebu je 24. studenoga održana 28. Širokobriješka večer na Zagrebačkom veselajmu u restoranu Gastro Globus na kojoj se okupilo 800 gostiju. Širokobriješka večer tradicionalno je godišnje

druženje širokobrijeških Zagrepčana, te prijatelja Širokog Brijega, kao i Hrvata iz drugih gradova diljem Hrvatske i svijeta koji su podrijetlom iz Širokog Brijega.

U bogatom kulturno-zabavnom programu sudjelovali su Poker band, Folklorna skupina Zavičajnog kluba hercegovačkih studenata u Zagrebu i Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo Crnač. Oko ponoći atmosferu je doveo do usijanja poseban gost, "kralj dijaspo-

Kupreška večer u Zagrebu

Tradicionalna Kupreška večer održana 10. studenoga 2023. u restoranu Gastro Globus u Zagrebu okupila je brojne Kuprešake raseljene po Hrvatskoj i njihove prijatelje. Ovoj Večeri kumovao je poznati duhovnik don Zdenko Perija koji je naglasio kako je ovo tradicionalno okupljanje promocija zajedništva, a zajedništvo je dar Božji.

Kuprešaci su na svojoj večeri imali bogat program, od filma pa sve do glazbene premijere. Kupreške Ivančice i Đani Stipaničev premijerno su izveli pjesmu "Pod cvjetnim poljima Kupresa" nastalu u suradnji s Draženom Žankom.

Ovom prigodom načelnik Općine Kupres uručio je zahvalnicu Zvonku Milasu, državnom tajniku Središnjega državnog

ureda za Hrvate izvan RH, za doprinos u razvoju općine i potporu projektima koje općina provodi s ciljem stvaranja uvjeta za održivi ostanak Hrvata u tom dijelu BiH. Iz maloga Kupresa izronila su velika imena, a izgleda da su na dobrom putu i ovi mladi ljudi koji su istaknuli da je povezanost s rodnim krajem i običajima bitna u životu svakog pojedinca. ▣

Spektakularna 50. obljetnica proslavljena u Beču

TEKST I FOTO: Snježana Herek

Ivan Tepeš, Ivana Rora, Vedran Iskra, Mirjana Vatavuk i Marko Vuketić

U prepunome Narodnom kazalištu (Volkstheater) u Beču održan je 19. studenoga spektakularni folklorni "votromet" hrvatskih plesova i pjesama, u veličanstvenoj i visokoprofesionalnoj izvedbi Folklornog ansambla gradišćanskih Hrvata "Kolo Slavuj".

Oko 800 ljudi iz Gradišća, Beča i austrijskog susjedstva svaku su programsku točku oduševljeno pozdravljali burnim pljeskom i povicima "bravo". To neopisivo veselje u povodu obilježavanja jubilarne, 50. obljetnice postojanja i djelovanja FA "Kolo Slavuj", sa zakašnjenjem od dvije godine zbog pandemije koronavirusa, završilo je ovacijama publike. Čestitke i pregršt pohvala dobili su ne samo članovi Ansambla, nego i njegova predsjednica Gabriela Novak-Karall, iznimno marljiva "radilica", koja je već čitav niz godina na čelu "Kola Slavuj". Uz nju, naravno, i umjetnički voditelji Ansambla Štefan Novak, Filip Tyran, Pavel Maly i Lidia Novak, koji su u ovaj zlatni jubilej ugradili svoje stručno znanje.

Svečanost je održana pod naslovom "Oganj gori", a istoimeni prigodni program bio je posvećen, kako je uvodno naglašeno, i pokojnome hrvatskom etnologu, etnokoreografu i etnokoreologu dr. Ivanu Ivančanu.

"Dr. Ivančan je još za života svojim istraživačkim i koreografskim djelovanjem i stvaranjem postavio kamen temeljac za uspješno djelovanje 'Kola Sla-

vuji, koje je zahvaljujući njemu postalo ono što je danas", rekla je predsjednica Ansambla Novak-Karall, istaknuvši kako je od ukupno 117 Ivančanovih koreografija, sedam napravio na temelju svojih opsežnih terenskih istraživanja 1972. i 1974. godine među Hrvatima u Gradišću, a njih šest posebno je napravio za "Kolo Slavuj".

Program je počeo premijernom izvedbom spleta plesova i pjesama "Čajtanski čestitari" u aranžmanu i koreografiji Filipa Tyrana. Nastavljen je glazbeno-plesnim točkama: "Štinjačko kolo", "Na Poljanci", "Doletil je orlić mlad", "Novoseoske zaruke", "Hati", "Svirajte Slavujci" i "Hrvatski plesovi srednjega Gradišća". Drugi dio programa počeo je folklornim izvedbama "Devet ognjev gori" te "Ki će s nami pirovati" u dva dijela.

Na sceni su sudjelovale sve generacije članova, od onih sa samih početaka

Ivan Ivančan napravio je ukupno 117 koreografija za "Kolo Slavuj"

1971. godine do onih koji su se priključili nedavno. Ansambl okuplja 60 članova iz Austrije, Slovačke i Mađarske. Upravo je i sadašnji veleposlanik Republike Austrije u Republici Hrvatskoj, gradišćanski Hrvat Marko Vuketić, jedan od bivših Koloslavujaca.

"Bio sam 12 godina član 'Kola Slavuj', od 1978. do 1990. godine. Posebno sam za ovu prigodu došao iz Zagreba, jer me je ovaj Ansambl uveo u svu širinu i bogatstvo gradišćanskohrvatskoga jezika, tradicije te pjesama i plesova", naglasio je veleposlanik Vuketić.

Među uzvanicima na svečanosti su bili i predstavnici Hrvatske matice iseljenika, Ivan Tepeš, zamjenik ravnatelja

Matice i Ivana Rora, voditeljica marketinga i odnosa s javnošću.

"Fantastično! Ponosan sam na suradnju Hrvatske matice iseljenika s ansamblom 'Kolo Slavuj' i sinom Andrijom našega pokojnog dr. Ivančana, koji nastavlja tradiciju u Hrvatskoj školi folkloru. Ovo danas ovdje viđeno potvrđuje zajedništva i neraskidivih veza iseljenih Hrvata s domovinom. Pun sam prekrasnih dojmova. Čestitke i svaka čast našim gradišćanskim Hrvatima, koji su živi mostovi povezivanja Austrije s Hrvatskom", rekao je Ivan Tepeš.

"Briljantno! Vrhunska izvedba u elitnom prostoru uz mnoštvo publike. Dirnuta sam do srca kad sam vidjela koliko ljubavi i emocija ima u tim mladim generacijama 'Kola Slavuj', koje slijede puteve svojih roditelja", izjavila je Ivana Rora.

"Ovo je iznimno velika čast da je 'Kolo Slavuj' svoju 50. obljetnicu posvetio mome ocu dr. Ivanu Ivančanu. To je znak goleme međusobne ljubavi i poštovanja. Nekoliko puta su mi danas došle suze na oči. Ljubav između obitelji Ivančan i gradišćanskih Hrvata je neraskidiva i nastavlja se", zaključio je na kraju Andrija Ivančan. ▣

ENG On 19 November, a spectacular folk "firework show" of Croatian dances and songs was held in the packed Volkstheater in Vienna in a magnificent and highly professional performance by the Folklore Ensemble of Burgenland Croats "Kolo Slavuj". This unique folk-music ensemble, made up of Croats from Austria, Slovakia and Hungary, also celebrated its 50th anniversary on this occasion.

Životna ravnoteža koja nije vrijedna zlata, nego je vrijedna života

Pomalo nesvakidašnja povratničko-useljenička priča odvela nas je u grad Split koji je u kolovozu ove godine postao novi dom obitelji Degen. Barbara Degen rođena je Hercegovka djevojačkog prezimena Ivanković koja se nakon završenoga Medicinskog fakulteta u Mostaru odselila u Švicarsku gdje je završila specijalizaciju i radeći u kantonalnoj bolnici upoznala svog supruga Christiana, također liječnika interne medicine i rođenog Švicarca. Rođeni na isti dan, 5. studenoga, zajedno su u Splitu sa svoje dvije kćeri i obiteljima iz Hercegovine i Švicarske proslavili rođendan, ona tridesetsedmi, a on četrdeseti.

RAZGOVARALA: **Snježana Radoš** | FOTO: **HMI i privatni album**

■ **Rođeni ste u Hercegovini, ali ste od ranog djetinjstva mijenjali prebivalište?**

— Rođena sam na Širokom Brijegu, no već nakon par godina kada je otac krajem 80-ih otišao raditi u Italiju, s majkom sam se preselila u Čitluk kod majčinih roditelja. Tijekom rata 90-ih u dva navrata smo mama, mlađa sestra i ja živjele s tatom na sjeveru Italije u gradu Thiene kod Vicenze (između Verone i Venecije). Iz tog razdoblja sjećam se kako tada u Italiji nije bilo puno stranaca, u gradu gdje smo živjeli mislim da smo bili jedini stranci i bili smo lijepo prihvaćeni. Gimnaziju sam završila u Čitluku, a Medicinski fakultet u Mostaru.

■ **Nakon završenog fakulteta odlučili ste se preseliti u Švicarsku. Koji su razlozi odlaska i kako ste se snašli?**

— Tijekom studija bila sam u vezi s mladićem iz Hercegovine koji je živio u Švicarskoj, pa je to bila veza na daljinu. Nakon završetka mog studija morali smo odlučiti tko će se kome

Barbara, Christian, Noemi i Nika - advent u Splitu

STYLING: ŽENSKI KAPUT, ARILEO

preseliti. Tako sam ja otišla u Švicarsku kod njega. Najprije sam upisala intenzivni tečaj njemačkog jezika te nedugo zatim našla posao kao studentica na praksi u Menzikenu, kanton Aargau. Ja jesam učila njemački jezik, međutim švicarski njemački se poprilično razlikuje od standardnoga njemačkog jezika, tako da su počeci na poslu bili dosta teški, bilo je dosta nesporazuma, suza, prekovremenih sati, što je zahtijevalo strpljenja s obje strane. Ipak gledajući retrospektivno, relativno brzo se situacija preokrenula. Već nakon tri mjeseca zaposlili su me kao specijalizanta. To je bio korak koji me učinio izuzetno ponosnom na samu sebe, ali ujedno i izazvao osjećaj strahopoštovanja od uloge koju sam dobila.

Moram ovdje spomenuti izuzetnu liječnicu i dobru osobu, g-đu Slavu Kraljević, rodnom s Kočerina u Hercegovini, koja mi je jako puno pomogla da što prije prebrodim jezičnu barijeru i svladam način funkcioniranja zdravstvenog sustava. Nakon par godina, kada se u međuvremenu i veza zbog koje sam došla u Švicarsku raspala, prešla sam u drugu bolnicu Kantonsspital Aarau u Kliniku za interne bolesti.

■ **Jeste li ondje upoznali supruga Christiana?**

— Da, tamo sam nakon nekog vremena upoznala Christiana, koji je također bio liječnik internist na specijalizaciji, samo je on bio na kraju svoje specijalizacije. S Christianom je

odmah bio jako dobar osjećaj. Puno smo radili, bilo nam je lijepo i tada nismo razmišljali o vjenčanju. Međutim, dogodilo se da sam neplanirano ostala trudna. Možda će zvučati smiješno, ali tada me ulovila mala panika. Ne zbog trudnoće, nego kako to reći svojoj obitelji u Hercegovini?! Posebno me iznenadila, odnosno obradovala i mirom i srećom ispunila bakina i dedina pozitivna reakcija. Nisam mislila da će oni mene nagrditi, ali da mi neće ni u jednom trenutku predbaciti ipak me ugodno iznenadilo. Neopisivo sam zahvalna na podršci svoje obitelji!

Tri godine nakon rođenja prve kćeri Noemi rodila nam se i druga kći Nika. Kako je Christian za drugu specijalizaciju uzeo intenzivnu medicinu i tada je bio u Bernu na Sveučilišnoj bolnici, često je dolazio kući opterećen tragičnim pričama i situacijama. Bilo je to vrijeme *lockdowna* kada čovjek počne preispitivati sebe i svoj život. Tada smo jedan dan, usred tjedna, odlučili vjenčati se. Samo mi, djeca i kumovi. Sve skupa sedmero nas s matičarom. Kako su restorani bili zatvoreni zbog pandemije koronavirusa, svadbenu večeru naručili smo doma ipak iz malo boljeg restorana. I tako smo se mi neromantično pred Božić vjenčali nakon rođenja drugog djeteta.

■ Jesu li Vaše kćeri i prije dolaska u Hrvatsku govorile hrvatski jezik?

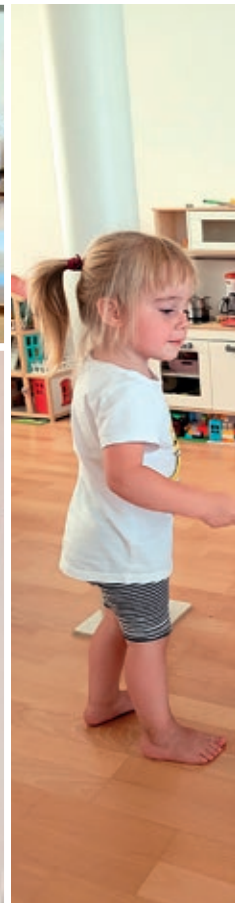
— Hrvatski jezik je dio mene i logično mi je bilo da sa svojim kćerima pričam hrvatski. Stoga sam se trudila u svakoj prilici učiti ih hrvatski jezik. Nakon rođenja prve kćeri Noemi svojim izborom manje sam radila u bolnici, u smislu da sam samo tri radna dana u tjednu radila kako bih mogla biti više s djetetom, jer tamo radni dan traje 12 do 14 sati. Također, objema je puno pomoglo što je moja mama posljednjih devet mjeseci u Švicarskoj prije povratka u Hrvatsku bila kod nas i pričala s njima hrvatski. Mama je imala težu fazu u životu i dobro joj je došla promjena, a meni je dobro

Barbara na prvom sastanku CSYPA udruge u Bernu

Mobilni paliijativni tim Doma zdravlja Splitsko-dalmatinske županije: dr. Maja Božić Šakić, dr. Barbara Degen i dr. Dubravka Ledina

došla pomoć kako bih mogla raditi i koordinirati poslove oko preseljenja u Hrvatsku. Mamin dolazak u Švicarsku bio je kao nekakva simbioza, dobro i za nju i za nas. Nisam ni u ludilu mislila da to zahtijeva toliko posla i ne znam kako bih sve stigla obaviti da mama nije bila s djecom. To vrijeme provedeno s mamom dalo im je onaj *buster* hrvatskoga, pogotovo Niki kojoj je bilo dvije godine. Ona je toliko upila hrvatskoga da sada kad smo u Hrvatskoj nema problema s padežima. Noemin hrvatski ima strani naglasak jer ona je ipak išla u vrtić u Švicarskoj.

■ Jeste li bili uključeni u neke aktivnosti hrvatske zajednice u Švicarskoj?

— Sigurno nisam onoliko koliko sam željela i mogla, iako me i Christian na to poticao. Liječnički poziv i neuredni stil života s dežurstvima uz obiteljske potrebe i obveze ne ostavlja puno slobodnog vremena za aktivno uključivanje. Svakako je nezaobilazna Hrvatska katolička misija u Solothurnu, kao središte koje okuplja sve nas Hrvate nedjeljom na svetoj misi i organizira razne duhovno-kulturne

sadržaje. Odlazila sam s djecom na proslavu sv. Nikole ili samo se javiti fra Šiti Čoriću s kojim me vežu i čitluška poznanstva. Od samog osnutka, 2021. godine, članica sam udruge Croatian-Swiss Young Professionals Association (CSYPA) koja okuplja mlade talente hrvatskog podrijetla, uglavnom akademski obrazovane iz kulturnog, sportskog, ekonomskog, financijskog i institucionalnog svijeta koji imaju odnose s obje zemlje. Jedan od ciljeva je omogućiti mladim ljudima hrvatskog podrijetla lakše snalaženje u švicarskom društvu i integraciju, ali i uputiti ih u mogućnosti života i ulaganja u Hrvatskoj. I dalje namjeravam sudjelovati u aktivnostima Udruge, samo iz Hrvatske.

■ Je li proces povratka izazovan, da ne kažem težak?

— Proces je zaista dosta težak. Koliko god se čovjek pokušava pripremiti, to je puno više posla nego što se isprva misli. Ali mislim da je vrijedno pokušati i da je vrijedno doći. Pogotovo ako je netko vođen *back to the roots* i ako ima ambiciju raditi i živjeti "normalan" svakodnevn-

Malo čelo za male cure

Obitelj Degen s Barbarinom sestrom i njenom obitelji

Subota je za vožnju biciklom, naravno opremljeni kacigama

ni život. Ja mislim da je to ovdje moguće i da je to ovdje u jako lijepoj ravnoteži.

■ Zašto ste odabrali baš Split?

— Važno nam je bilo da se i Christian može što bolje integrirati u život ovdje. Kako se bavi intenzivnom medicinom, trebala nam je veća bolnica, za bavljenje znanstvenim radom Sveučilište i/ili Medicinski fakultet i samim time ostaje malo opcija: Zagreb ili Split. Mi smo redovito dolazili zrakoplovom do Splita kada bismo išli k mojoj obitelji u Hercegovinu i tada smo često znali ostati u Splitu barem dan-dva ili pri dolasku ili pri odlasku. Mogućnost da se oboje razvijemo i u profesionalnom i društvenom životu, more, ugodna klima i blizina Hercegovine čimbenici su koji su presudili da to bude Split.

■ Liječnik ste internist. Koja je Vaša uža specijalnost i jeste li već našli posao u Splitu?

— Posljednje tri godine u Švicarskoj bavila sam se palijativnom medicinom kao internist. O palijativnoj medicini počela sam razmišljati kada

mi je prva baka umrla i od tada osjećam potrebu pomoći vulnerabilnim skupinama. Prvo sam mislila biti internist pa se u zrelijoj dobi baviti palijativnom medicinom, no nakon rođenja drugog djeteta vidjela sam da možda s palijativnom mogu naći kompatibilniji način života. U Švicarskoj je palijativna medicina posebno zastupljena kao subspecializacija, dok u Hrvatskoj još uopće ne postoji.

Još prije dvije godine kada smo pripremali teren za povratak stupila sam u kontakt s Markom Rađom, ravnateljem Doma zdravlja u Splitu, koji je bio jako pristupačan, otvoren i spreman pomoći kako bismo lakše prebrodili birokraciju, ali i ostale izazove koje preseljenje i organizacija života nose sa sobom. Već u rujnu počela sam raditi u Domu zdravlja Split, u mobilnome palijativnom timu s još dvije liječnice i tri medicinske sestre. Preko dva koordinatora, magistre sestrinstva, primamo prijave palijativnih pacijenata i obilazimo ih u cijeloj županiji (od Trogira do Makarske, Imotskog, Sinja, Vrgorca...). Zadužene smo i za Hospicij Matošić koji je otvoren prije godinu dana. Riječ je o

stacionaru doma zdravlja samo za palijativne pacijente.

■ Kako ste se prilagodili načinu života i rada u Hrvatskoj, koji su najveći izazovi s kojima se susrećete?

— Mislim da smo se dosta dobro prilagodili, nekad mi se čini da se Christian u mnogim područjima bolje ili brže prilagodio od mene. Mene birokracija i opseg korespondencije nekad izbacila iz takta, a Christian je očito došao ovamo s pretpostavkom da će sve to trajati godinama, on se u to uživao i njega to često ne smeta. Pomaže tu i činjenica što ne razumije sve, a niti ja ne prevedem apsolutno sve.

Ja sam na poslu jako lijepo prihvaćena, iznenadili su se da sam kao mlada liječnica specijalist došla iz Švicarske raditi u Hrvatsku. Radimo u struci koja u Hrvatskoj tek nastaje, ne postojimo u kolektivnom ugovoru što zna stvarati probleme u poslu, organizacijske i financijske prirode. Ponekad mi se teško prilagoditi uvjetima i zadanim okvirima u kojima se mogu kretati i žao mi je što sustav nije bolje organiziran. Palijativnu medicinu ne možeš raditi bez palijativnog tima u koji spada liječnik, sestra, psiholog, duhovnik, socijalni radnik i fizioterapeut. Pokušavamo zadovoljiti potrebe naših pacijenata, po kućama to donekle i funkcionira, no kada ti pacijenti dođu u stacionar prema važećem Zakonu o primarnoj zaštiti dom zdravlja ne može, recimo, zaposliti fizioterapeuta, psihologa ili socijalnog radnika. Znači sve ono što je Andrija Štampar davnih godina etablirao i što je zapravo avangarda za ono vrijeme, u današnjem je ukinuto. To je dio koji me razočara i ponekad frustrira. Mi liječnici, medicinske sestre i koordinatori u palijativnoj medicini, smo raritet u zdravstvu, pa mislim da bi se tako prema nama trebalo i ophoditi. Vjerujem i nadam se da će se uz stimulacije, odnosno zahtjeve Europske unije te angažman pionira palijativne skrbi u Hrvatskoj (koji postoje, ustrajno se za palijativnu skrb u RH zalažu i rade)

CHRISTIAN DEGEN: PREDNOSTI PRESELJENJA U HRVATSKU

■ Čuli smo od Barbare da ste Vi zapravo prvi predložili preseljenje u Hrvatsku. Što Vas je motiviralo na tu odluku koju zasigurno nije bilo lako donijeti i kako su na tu odluku reagirali Vaša obitelj i prijatelji?

— Doista, ja sam bio prvi koji je predložio da se preselimo u Hrvatsku, ali na početku više je to bila šala... Bio sam frustriran što mi je bilo tako teško naučiti hrvatski u školi u Švicarskoj. Zbog toga sam rekao Barbari: "Mislim da je jedini način da pravilno naučimo hrvatski taj da se preselimo u Hrvatsku." Od tada, to je postala vrsta interne šale između nas dvoje. S vremenom je i Barbara počela postajati oduševljena tom idejom, a ja sam počeo uočavati brojne prednosti (učenje hrvatskoga, upoznavanje hrvatske kulture, upoznavanje hrvatskoga zdravstvenog sustava; djeca će bolje učiti hrvatski jezik i kulturu itd.) i sve se više radovati tome. Što smo više razgovarali o tome, to je postajalo ozbiljnije. U nekom trenutku bilo je prekasno da se odustane.

Naši prijatelji i moj brat podržavali su nas od početka. Većina njih je rekla da Hrvatska nije tako daleko i da ako se preselimo u Split, imaju dobar razlog češće posjećivati tu predivnu zemlju. Moji su roditelji, posebno moja majka, imali teškoća privikavajući se na ideju da su 1300 km udaljeni od svojih unuka. S druge strane, razumjela je našu motivaciju, ali ponekad još uvijek plače kad razgovaramo na telefon. U međuvremenu, posjetili su nas i vidjeli su koliko uživamo ovdje. Mislim da im to olakšava situaciju.

■ Kako ste se prilagodili načinu života i rada u Hrvatskoj, koji su najveći izazovi s kojima se susrećete?

— Mislim da sam još uvijek u fazi prilagodbe. Način života u nekim stvarima zaista je vrlo različit od Švicarske, ali isto tako sam iznenađen

koliko je i sličan u drugim aspektima. Najviše sam se do sada borio s administracijom, primjerice za dobivanje dozvole boravka, sklapanje zdravstvenog osiguranja ili registraciju automobila. Svi ljudi ovdje su vrlo ljubazni i pomažu, ali ako dosad niste imali iskustva s hrvatskom kulturom, može biti izazovno. Bez Barbare, mislim da bih bio potpuno izgubljen. Još jedna stvar koju sam podcijenio jest koliko mi nedostaje kontakt s drugima ljudima. Za sada ne poznajem nikoga u Splitu, pa sam uvijek s Barbarom i našom djecom. To je sjajno, zaista osjećam da razvijamo bliži, privrženiji odnos. Ali isto tako, ne mogu sakriti da bi me druženje s nekim van obitelji doista razveselilo. Sve to djeluje kao dodatna stimulacija, motivacija da nastavim učiti hrvatski jezik (koliko god da bio težak!), kako bi se na taj način dodatno povezao s Hrvatima i sa Hrvatskom.

■ Jeste li kao liječnik internist već našli zaposlenje u hrvatskome zdravstvenom sustavu i koje su razlike u

pružanju zdravstvene skrbi između Švicarske i Hrvatske?

— S obzirom na to da moje znanje hrvatskoga jezika nije dovoljno dobro, još uvijek mi nije dopušteno da radim kao liječnik u Hrvatskoj. No, budući da moja supruga već radi, u kontaktu smo s nekoliko ljudi u bolnici i ne očekujem veće probleme u pronalaganju posla čim mi hrvatski bude dovoljno dobar. U međuvremenu, povremeno se vraćam u Švicarsku na nekoliko tjedana i pomažem tamo ako nedostaje osoblja. Tako nastavljam vježbati, održavam svoje stručno znanje na odgovarajućoj razini i zarađujem nešto novca.

Srećom, dosad nisam imao iskustva s hrvatskim zdravstvenim sustavom kao pacijent, tako da sam u hrvatsko zdravstvo upućen tek preko Barbarinih iskustava i priča. Naravno, postoje razlike, ali ljudsko tijelo je posvuda isto. Postoje male razlike u praksi čak i između bolnica diljem svijeta, a bit će razlika i između Hrvatske i Švicarske. Ali to je normalno. U Švicarskoj, kada ste stažist, morate mijenjati bolnicu svakih 2-3 godine, pa sam dosad radio u šest različitih

švicarskih bolnica i znam kako se nositi s takvim razlikama.

■ **U kojem smjeru namjeravate razvijati svoju profesionalnu karijeru i transferom znanja pridonijeti hrvatskome zdravstvenom sustavu?**

— Naravno, moj je cilj raditi jednog dana u hrvatskoj bolnici, ali prioritet broj jedan s privatnoga i stručnoga gledišta sada je naučiti hrvatski jezik što je prije moguće. Zbog toga pohađam intenzivni tečaj jezika na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Splitu.

Nakon specijalizacije iz interne medicine, već više od šest godina radim na intenzivnoj njezi. To je specijalnost za sebe u Švicarskoj pa sam specijalist za internu medicinu i intenzivnu medicinu. Želio bih raditi i u Splitu na intenzivnoj njezi kako bih stekao dodatno iskustvo, posebno o "hrvatskom načinu" intenzivne njege. Dok smo živjeli u Švicarskoj, liječio sam švicarske turiste koji su oboljeli ili su bili ozlijeđeni u Hrvatskoj te su bili prebačeni nakon primarne skrbi s odjela intenzivne njege u hrvatskim bolnicama na daljnje liječenje u Švicarsku. Na osnovu tih iskustava znam da je vrlo visok standard skrbi na jedinicama intenzivnog liječenja u Hrvatskoj. Uvjeren sam da postoji veliki potencijal za transfer znanja u oba smjera.

■ **Koje aspekte života u Hrvatskoj smatrate posebno vrijednima i obogaćujućima, kako za Vas osobno, tako i za Vašu obitelj?**

— Stvarno volim visok položaj koji obitelj ima u Hrvatskoj. Obitelj u Švicarskoj često je svedena na jezgru obitelji (djeca + roditelji, možda brat i sestra), a druge stvari poput posla često imaju veći prioritet. Općenito, ravnoteža između posla i privatnog života čini mi se ovdje zdravijom. Primjećujem da je razumijevanje odnosno fleksibilnost Hrvatima jača strana negoli Švicarcima, što mi se stvarno sviđa. Na koncu, divno je uživati u moru, obali i ukusnim jelima.

Na krštenju s fra Šitom Čorićem u Dullikenu, Hrvatska katolička misija Solothurn

dogoditi pomaci u političkom smislu te da će palijativna skrb u Hrvatskoj ići isključivo uzlaznom putanjom.

■ **S druge strane, koje su prednosti života u Hrvatskoj koje su i presudile da donesete odluku o preseljenju?**

— U Hrvatskoj mi je taj *work-life balance* puno bolji. U Švicarskoj sam radila posao koji volim, ali još više volim svoju djecu. Stalna potreba za kompromisom u ovoj fazi života je nešto što sam priželjkivala da ovdje bude drukčije. Radim pet dana u tjednu, odradim svoj posao i prema potrebi duže ostanem na poslu i često još čitam i educiram se želeći da zaživi ta palijativna medicina. Kad to završim, odem svojoj djeci koja su u međuvremenu bila u vrtiću, vidim svog muža, svakodnevno imamo vremena za nas, obitelj. To je ono što mi se ovdje sviđa, ravnoteža u životu da možeš raditi, biti liječnik i kad završiš svoj posao imaš i dalje dovoljno vremena u danu biti žena, majka, kći, prijateljica... Toga tamo nema, barem ne u mojoj struci. I to je nešto što nije vrijedno zlata, nego je vrijedno života. Ja živim sad, moja su djeca mala sad, ja radim sad, a ne tek sa 65 kad mi djeca odu. Paradoks je da mi je plaća manja, ali imam vremena potrošiti je.

■ **Kako su djeca reagirala na preseljenje i na novu sredinu?**

— Jako dobro i to mi je puno značilo kako tijekom priprema još od početka godine, koje je bilo jako intenzivno i meni jako naporno, tako i kada smo došli u Split. Krenule su u vrtić malo prije nego što sam počela raditi, i to je njima i nama dalo ritam. A s djecom je ritam bitan, čim one imaju ritam cijeli dan ima strukturu, život ima

strukturu. U vrtiću su super prihvaćene, tete su izvrsne, vrtić isto tako, iako je skromniji nego što smo tamo navikli, veća je ljubav i povezanost s tetama i drugom djecom. Kada dođem po njih, one se grle i pozdravljaju s prijateljicama, a meni srce titra od radosti. Već su pokupile naglasak i splitski govor. Kaže meni Noemi neki dan "mama šta me drob boli" ili "vidi šta sam ti se išporkala", i to nakon mjesec dana splitskog vrtića. Super! Isto tako jako vole otići u Hercegovinu, igraju se u ulici gdje sam se ja prije igrala s roditeljima djece s kojom se one sada igraju, pridruže im se djeca moje sestre koja živi u Mostaru. One su jako otvorene i mislim da će njima ovdje biti super.

■ **Možda je još rano reći, ali jesu li Vaša očekivanja koja ste imali od Hrvatske ispunjena?**

— Ja mislim da jesu. Meni je najvažnija ravnoteža koju imam sama sa sobom, da nisam više u kompromisu. To je nešto što sam si najviše priželjkivala i što se već ostvarilo. Htjela sam da djeca usvoje za mene temeljne životne vrijednosti: obitelj, vjera, jezik i kultura. Bez obzira gdje će nekada u životu živjeti, važno mi je da znaju tko su (uključujući jednakom mjerom i svoje hrvatske i švicarske korijene). Vjerujem da će i Christian bez

ENG *The story of returnee-immigrants takes us to the city of Split which became the new home of the Degen family in August this year. Barbara Degen was born in Herzegovina with the maiden name Ivanković. She moved to Switzerland after graduating from the Mostar Medical School where she did her specialisation and met her husband Christian, also a Swiss-born internist, while working in a cantonal hospital. She and her two daughters, aged six and three, live a work-life balance, learning Croatian and enjoying the sea, the coast and the delicious food.*

Sveti papa, Ivan Pavao II. čuva Sarajevo

Josip Stadler morao se svom snagom boriti kako bi mu Zemaljska vlada BiH dopustila produžetak dotadašnjeg svetišta govoreći kako za posebne svečanosti i obrede treba veći prostor nego što je prvotnim planom odobreno. No, uz ovaj "kamen spoticanja" kasnije je problem bila i grobnica za biskupe, koja se trebala graditi. O tome u planu arhitekta Josipa Vancaša nije bilo niti riječi. No, Vancaš je uskoro postao i Sarajlija. Naselio se u Sarajevu 10. ožujka 1884. godine i definitivno se posvetio svom zadatku, iz kojega će kasnije niknuti brojni objekti koji su danas zaštitni znakovi Sarajeva i proglašeni spomenici kulture.

Katedrala Srca Isusova u Sarajevu

FOTO: ARMIN DURGUT / PIXSELL

Tekst: **MARIN RADIĆ**

Nije jednostavno ukratko opisati stolnu crkvu Vrhbosanske nadbiskupije, katedralu Srca Isusova u Sarajevu. Ona je ujedno i župna crkva, a nalazi se u sarajevskoj općini Stari Grad i predstavlja vrh kulturno-tradicijske izvedbe gradnje crkvenih zgrada toga vremena. Katedrala je od same izgradnje, 1882. – 1889., ali i nakon obnove u

1932. godini, stožer duhovnoga života katoličkoga puka u Sarajevu.

Gradnja katedrale započela je inicijativom Josipa Jurja Strossmayera da se katolički puk u BiH odijeli od Bosansko-đakovačke nadbiskupije. Za prvog nadbiskupa nove nadbiskupije imenovan je Josip Stadler, biskup iz Slavenskoga Broda, koji je nadbiskupiju vodio sve do svoje ovozemaljske smrti 1918. godine. Pretpostavlja se da je za vrhbosanskoga biskupa postavljen Josip Stadler upravo zbog velike blisko-

sti i harmoničnog odnosa s dr. Strossmayerom. Vjeruje se da su upravo njih dvojica na tragu zajedničke brige kako voditi Katoličku crkvu u Bosni i Hercegovini došli na ideju cijeli posao povjeriti uglednom arhitektu Josipu Vancašu, jednom od najboljih poznavatelja gotike u tom vremenu. No, Vancaš nije bio prvi izbor. Prvo je odlučeno da se posao ponudi Friedrichu Schmidtu, ali se prijedlog romanike nije svidio naručitelju. Mladi Vancaš dobio je posao upravo na Schmidtovu inicijativu i preporu-

Spomenik Ivanu Pavlu II. ispred katedrale u Sarajevu

FOTO: ARMIN DURGUT / PIXSELL

ku te se poslije Uskrsa "bacio" na novi zadatak: izradu projekta za katedralu.

POVIJEST GRADNJE

Nije bilo teško pronaći lokaciju za gradnju i odlučilo se za tadašnji Crkveni trg, ali to se nije sviđalo tadašnjim vlastima. No 1883. u Sarajevo stiže sam Kallay i rješava i to pitanje. To je današnja lokacija katedrale. Sam Stadler morao se svom snagom boriti kako bi mu Zemaljska vlada BiH dopustila produžetak dotadašnjeg svetišta govoreći kako za posebne svečanosti i obrede treba veći prostor nego što je prvotnim planom odobreno. No, uz ovaj "kamen spoticanja" kasnije je problem bila i grobnica za biskupe, koja se trebala graditi. O tome u Vančašovu planu nije bilo niti riječi. No, Vančaš je uskoro postao i Sarajlija. Doselio se u Sarajevo 10. ožujka 1884. godine i definitivno se posvetio svom zadatku, iz kojega će kasnije niknuti brojni objekti koji su danas zaštitni znakovi Sarajeva i proglašeni spomenici kulture.

Zemljište koje je bilo mjesto gradnje buduće katedrale predano je tvrtki Schwarz kao izvođaču poslova u kolovozu 1884. godine, a za pet godina katedrala je bila dovršena 1887. godine.

Detalj s katedrale

No, trebalo je bijele zidove umjetnički osmisliti, a cijeli taj posao trajao je gotovo dvije godine.

UTJECAJ FRANCUZA I ČEHA

U poslu kojim se bavio Josip Vančaš imao je dva uzora. Francuze iz Dijona za gradnju, a Čehe iz Praga za tornjeve. U Sarajevu se to u kulturnom i arhitektonskom smislu u potpunosti pomirilo, iako su prilično udaljeni. Naime, Vančašu je želja bila napraviti katedralu u Sarajevu po uzoru na Notre Dame.

U svetištu se nalazi pet vitraja visokih 5,75 metara, a širokih 1,33 metra izrađenih prema Vančaševu nacrtu u tvrt-

ki iz Innsbrucka. U srednjem prozoru prikazan je razapeti Krist u času kad se Longin sprema probosti mu srce. Pod križem s desne strane kleči Marija Magdalena, dok je s lijeve strane majka Marija, sklopljenih ruku i ponizno podignutih očiju, a uz nju je sv. Ivan. Prozor je darovao dr. Milan Amruš. Tu su i vitraji velike rozete na pročelju, promjera oko pet metara, ukrašeni samo vegetabilnim ornamentom. Njezino srednje polje razvedeno je u osam reznjeva sasvim svijetle boje, dok je osam polukrugova bliže rubu naizmjenično plave i crvene boje. Ove nacрте, pa i one za oltare i propovjedaonicu, izradio je sam Vančaš.

Godine 2005. katedrala u Sarajevu proglašena je nacionalnim spomenikom BiH.

U nazočnosti velikog broja državnih i crkvenih velikodostojnika te građana Sarajeva postavljen je 30. travnja 2014. godine ispred katedrale spomenik papi Ivanu Pavlu II. Autor kipa je akademski kipar Hrvoje Uremović. ▣

Katedrala u vrijeme Božića

ENG The construction of the cathedral began with the initiative of Josip Juraj Strossmayer to separate the Catholic people in Bosnia and Herzegovina from the Bosnia-Dakovo Archdiocese at the end of the 19th century, and one of the most instrumental figures in the construction of the cathedral was the first archbishop of the new archdiocese, Josip Stadler. The project was designed by the renowned architect Josip Vančaš, one of the best experts on Gothic architecture of the time. The cathedral is of great importance for the Catholics in Bosnia and Herzegovina and was declared a National Monument of Bosnia and Herzegovina in 2005. In front of the cathedral, a monument to Pope John Paul II was erected.

Radionica hrvatskih igračaka u Los Angelesu

Udruga *poVUcizakulturu* održala je 4. 11. 2023. radionice hrvatske autentične igračke (HAI) u Hrvatsko-američkom klubu u San Pedru u Los Angelesu i oduševila djecu i roditelje

Tekst i foto: **TANJA TANDARA**

Potporu i prepoznatljivost vrijednosti i kvalitete HAI projekta udruga *poVUcizakulturu* dobila je od Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Radionica u Los Angelesu jedna je u nizu radionica koje autorica pro-

HAI radionica u San Pedru

miče u cijelom svijetu gdje žive Hrvati, a među njima je mnogo onih treće, četvrte ili čak pete generacije.

“Doći među Hrvate koji žive tisućama kilometara daleko od domovine iznimno je veliko zadovoljstvo. Donijeti dašak tradicije, baštine i kulturnog stvaralaštva među Hrvate izvan RH neizmerno nas veseli. Kolegica Tijana Vidović, prof. pedagogije iz udruge *poVUcizakulturu*, i ja održale smo radionice u San Pedru u Los Angelesu na temu Hrvatske kulturne baštine”, ispričala je Tanja Tandara, voditeljica projekta HAI.

Djeca i roditelji, kao i voditeljice nastave hrvatskoga jezika i kulture Suzana Tkalčić, Mary Bumbak i Francis Kodžoman, uživali su u interaktivnim radionicama, a sve što su izradili od narodnih nošnji za igračku Zvutka ostalo im je za uspomenu. Inače, Zvutka je igračka inspirirana hrvatskim narodnim nošnjama i plesovima. Oblik je nastao stilizacijom lutke te primjenom principa i forme zvrka, iz čega je i izvedeno ime. Osim Zvutke, tkali su i pleli s vu-

Djeca su izrađene igračke ostale za uspomenu

nom na igrački Znatizeljna, a nit na kojoj su izrađivali ukrasne predmete također su ponijeli kući. ▣

ENG On 4 November 2023, the *PoVucizakulturu* Association held Croatian Authentic Toys (HAI) workshops at the Croatian-American Club of San Pedro in Los Angeles, delighting children and parents alike. Children made *Zvutka* and *Znatizeljna* toys inspired by Croatian folk costumes and dances.

HAI provodi Udruga *poVUcizakulturu*

Monografija

Pola stoljeća u službi Bogu i rodu

Hrvatska katolička misija St. Gallen obilježila je prošlog vikenda zlatni jubilej – 50. obljetnicu osnutka misije, a predstavljena je i monografija

Crkva St. Gallen

Fra Karlo Lovrić, prvi misionar HKM St. Gallen, fra Mičo Pinjuh, sadašnji voditelj i autor monografije te fra Marinko Šakota, novi voditelj misije

St. Gallen - mons. dr. Pero Sudar predvodi svečano euharistijsko slavlje

Tekst i foto: **HRVATSKA KATOLIČKA MISIJA ST. GALLEN**

U subotu 11. studenoga u Oberuzwilu predstavljena je prigodna monografija fra Miče Pinjaha *Pola stoljeća u službi Bogu i rodu*. Na svečanoj akademiji, pred prepunom dvoranom, knjigu su predstavili mons. Pero Sudar, fra Iko Skoko, Vlado Čutura i p. Henrik Damjano-

vić (na njemačkom jeziku). Ovaj veliki događaj glazbom su oplemenili članovi zbora *Mirjam* pod vodstvom Jelene Kučak-Vujnović, solistica Dragica Bošnjak te tamburaška skupina *Naši tamburaši*. Vrhunac glazbenog programa svakako je bio nastup klape *Sveti Juraj HRM*, koji će mnogima ostati u dugom sjećanju.

Sutradan, u nedjelju 12. studenoga, održana je svečana sveta misa u crkvi sv. Marije u Neudorfu (SG), koju je predvodio mons. Pero Sudar, a kon-

celebriralo je 12 svećenika. Klapa *Sveti Juraj HRM* obogatila je glazbeno i ovu liturgiju, a pri kraju mise podarili su i koncert okupljenome mnoštvu. Videozapisi sa svečane proslave dostupni su na Youtube kanalu. ▣

ENG Last weekend, the Croatian Catholic Mission of St. Gallen celebrated its 50th anniversary and the monograph 'Half a Century in the Service of God and Family' by Fr. Mičo Pinjuh was presented. Videos of the celebrations are available on the following YouTube channels: Academy film: https://youtu.be/dBaF4hm_Eg8, Sunday Holy Mass: <https://youtu.be/ydvrHTBCf1s> Performances by the St. George Choir: https://youtu.be/mS6c_CU-dvI

Film s akademije: https://youtu.be/dBaF4hm_Eg8
 Nedjeljna sveta misa: <https://youtu.be/ydvrHTBCf1s>
 Nastupi klape *Sveti Juraj*: https://youtu.be/mS6c_CU-dvI

Ljepota glazbe u tradicionalnom izričaju

U Hrvatskoj postoje brojne pjesme koje je puk posvetio blagdanu rođenja Isusa, blagdanima koji mu prethode te onima koji slijede. Stručna istraživanja muzikologa i etnologa govore štošta o tradiciji pjevanja u božićno vrijeme u Hrvatskoj, a većini pjesama teško je odrediti vrijeme nastanka i autora. No, posebno se u svima znanim pjesmama osjeća da su napjevi potekli od melodija koje su pripadale širem krugu austrijskih crkvenih popijevaka, odnosno da su one koje su nastale u Hrvatskoj prilagođene i pojednostavljene. Postale su standardi koje su mnogi tijekom povijesti izvodili, obrađivali i snimali, a ostale su do danas jedan od najljepših trenutaka za vrijeme božićnih blagdana.

KINČ – detalj s izložbe
“Kinč nije kič”,
Etnografski muzej
Zagreb, 29. 11. 2022. -
7. 1. 2023.

FOTO: NINA KOYDL

Zagreb: Božićni koncert Ansambla LADO u crkvi sv. Antuna Padovanskog

Tekst: **IRENA MIHOLIĆ**

Foto: **ETNOGRAFSKI MUZEJ - NINA KOYDL, DR. SC. IRENA MIHOLIĆ, PIXSELL**

Bliži se kraj godine. Jurimo zlačanim trgovačkim centrima u potrazi za još jednim sitnim dodatkom koji će stvoriti savršenu sliku Božića u našim prostorima. Opčinjeni smo šarenilom, blještavilom, savršenim interijerima i eksterijerima, posvuda su ukrašene jelke, vijenci, patuljci i orašari. U ušima zvone pjesme o bijelom snijegu, zvončićima, čaju, kakau, sobovima, Djedu Božićnjaku, izgubljenim ljubavima i onima koje čekamo u toplini doma. I ponekad je u tome mozaiku raznovrsnog zvukovlja teško prepoznati vlastitu tradiciju. Stoga je dobro prisjetiti se da u Hrvatskoj postoje brojne pjesme koje je puk posvetio blagdanu rođenja Isusa, blagdanima koji mu prethode te onima koji slijede.

U Hrvatskoj razlikujemo dva osnovna područja crkvenog (katoličkog) pjevanja – južno i sjeverno. Na jugu se bogoslužje uz standardni latinski jezik obavljalo na staroslavenskom i jednim

dijelom i na starijem živom hrvatskom jeziku (ščavetu), što je omogućilo puku sudjelovanje i pjevanje stalnih liturgijskih dijelova mise.

PJESME ZAPISANE JOŠ U 17. STOLJEĆU

U sjevernom dijelu liturgijski jezik bio je latinski, no narod ga nije znao i nije mogao sudjelovati u liturgiji, već je bilo omogućeno pjevanje na narodnome jeziku izvan stalnoga dijela mise. Stoga tu i nalazimo više paraliturgijskih pjesama koje su omogućavale narodu da proživi i opjeva događaje crkvene godine, između ostaloga i božićnog vremena. Dio tog repertoara uveden je i u liturgiju i te pjesme svi zajedno rado izvodimo na misnim slavljinama. No, to nije oduvijek bilo tako. Trebalo je vremena da svi možemo pjevati iste pjesme.

U 19. stoljeću ključnu ulogu za glazbeni repertoar odigrala je pjesmarica koju je sastavio o. Marijan Jaić, u zbirci *Napivi bogoljubnih crkvenih pisamah*.

Jedna od najpoznatijih božićnih pijeavaka *Narodi nam se*, koja govori o rođenju Kralja Nebeskog te blagdanima koji slijede: sveti Stjepan, sveti Ivan, Nevina Dječica, Toma, Tri kralja, ali i zaziv blagoslova na kraju, zapisana je u različitim varijantama još u 17. stoljeću u najopsežnijoj rukopisnoj pjesmarici tzv. *Pavlinskoj pjesmarici* (1644.) te u trima izdanjima najpoznatije pjesmarice 18. stoljeća *Cithare octochorde* (1701., 1723. i 1757.). Različiti melodijski obrasci nisu se svi zadržali i zaživjeli, već je danas poznata inačica slična jednoj iz *Cithare*, koja je jezično i melodijski prilagođena suvremenom dobu. U starijim zapisima tekst je bio isključivo kajkavski, što se danas osjeća u ritmizaciji. Iz tog vremena potječe i pjesma *U to vrijeme godišta*, koja je također od 17. stoljeća doživjela brojne varijacije i teksta i melodija.

U 19. stoljeću ključnu ulogu za glazbeni repertoar odigrala je pjesmarica koju je sastavio o. Marijan Jaić, koji je svojim odabirom i pripremom pjesama u zbirci *Napivi bogoljubnih crkvenih pisamah* nastojao da se u cijeloj Hrvatskoj prihvate isti napjevi kao zajednički, bez obzira na razlike u pojedinim pokra-

jinama. U toj su zbirci izdane, uz dvije spomenute, i ostale danas omiljene i često izvođene pjesme: *Svim na Zemlji, Radujte se narodi, Veselje ti navješćujem, Oj pastiri čudo novo, Dvorani neba*. Moćna je to kompilacija koja progovara o jednome – Svetoj obitelji, temelju božićnog slavlja.

VRIJEDNA BAZA PLOČA

Ujednačenost tih pjesama plod je i Cecilijanskoga pokreta s kraja 19. stoljeća, koji se zalagao za bolje muziciranje, bolje sviranje orgulja i pjevanje u seoskim crkvama, izdavanje pjesmarica kako bi puk bolje pjevao. Popularnost tih pjesama sigurno je osigurala njihova stalna prisutnost u pjesmaricama tijekom čitavoga 20. stoljeća, a snimljene su i na prvim pločama. U sklopu projekta "Diskografska industrija u Hrvatskoj od 1927. do kraja 1950-ih", koji vode znanstvenici Instituta za etnologiju i folkloristiku uz ostale znanstvenike, a financira Hrvatska zaklada za znanost, stvorena je baza ploča (<https://www.ief.hr/istrazivanja/znanstveni-projekti/diskograf/hrvatska-e-diskografija/>) izdanih u tom razdoblju iz koje je vidljivo da su spomenute pjesme bile i snimane tada

Narodi nam se - Edison Bell Penkala (naljepnica ploče, snimka iz katedrale)
Foto: I. Miholić

najsuvremenijom tehnologijom. Kad zapjevujemo uz puk i zbor *Narodi nam se*, teško je zamisliti da je snimka nastala 1927. godine vrlo složenim procesom snimanja na daljinu, jednim od prvih u svijetu u to doba!

Upravo istraživanja muzikologa i etnomuzikologa, bilježenja etnologa, melografa i entuzijasta govore nam još štošta o tradiciji pjevanja u božićno vrijeme u Hrvatskoj. Većini pjesama teško je odrediti vrijeme nastanka te autora. Ali posebno se u svima znanim pjesmama osjeća da su napjevi potekli

Pjesme manjih sredina bile su posvećene i čitavom razdoblju prije i poslije Božića. U njima se slavilo svece i blagdane, a izvodile su se i u kućama.

od melodija koje su pripadale širem krugu austrijskih crkvenih popijevaka, odnosno da su one koje su nastale u Hrvatskoj prilagođene i pojednostavljene. Postale su standardi koji su mnogi tijekom povijesti izvodili, obrađivali i snimali.

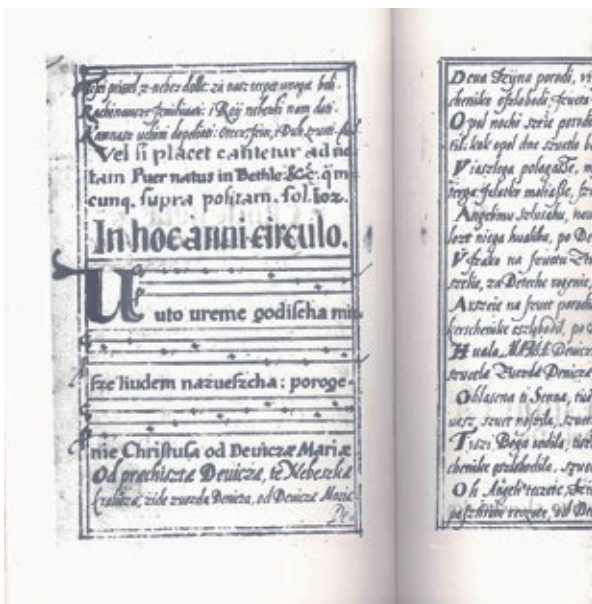
U arhivima i rukopisima, primjerice pohranjenima u Dokumentaciji Instituta za etnologiju i folkloristiku (www.ief.hr), zabilježeno je i dragocjeno gradivo pjesama koje dočaravaju posebnost pučkoga crkvenog pjevanja, odnosno prepletanje crkvene i tradicijske glazbe, čime je osiguran opstanak obiju tradicija. Pri tome su pučki pjevači dijelom preuzeli crkvene melodije, ali su ih svojom kreativnošću prilagodili stilskim osobitostima kraja ili su pak tradicijske napjeve prilagodili crkvenim temama. Ponekad bi tome dodali i tradicijska glazbala karakteristična za pojedinu sredinu. Pjesme manjih sredina bile su posvećene i čitavom razdoblju prije i poslije Božića. U njima se slavilo svece i blagdane, a izvodile su se i u kućama te tijekom ophoda – čestitanja od kuće do kuće. Dio te tradicije zabilježen je i na nosačima zvuka, primjerice na kompilaciji *Na dobro nam Božić dojde* (IEF, Cantus 2002.) na kojoj su nositelji tradicija pokazali svoju baštinu.

NAJVIŠE PJESAMA SAČUVANO JE CRKVENIM DJELOVANJEM

Vrijedni voditelji pojedinih kulturno-umjetničkih društava sve češće istražuju u arhivima, ali i uz pomoć sjećanja svojih sumještana, pa se sve više uvježbavaju za javne izvedbe i pomalo zaboravljene lokalne inačice poznatih popijevki ili pak posve nepoznate pjesme božićne tematike izvučene iz prašine

NARODI NAM SE - Cithara octochorda, 1757., faksimilni pretisak 1998.

U TO VRIJEME GODIŠTA - Pavlinski zbornik 1644., faksimilni pretisak, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti; Globus, 1991. (tiskano 1992.)

Božićne jaslice

prošlosti. Neke od tih izvedbi su i snimljene, kao primjerice na nosaču zvuka Folklornog ansambla studentskoga kulturno-umjetničkog društva "Ivan Goran Kovačić" iz Zagreba *Oj, Betleme, Betleme* (Laudato, 2016.). Izvođači na tom nosaču zvuka nisu nositelji pojedinih lokalnih tradicijskih izričaja, ali je njihova izvođačka uživljenost i proživljenost vjerna i dočarava nam novi život pučke crkvene glazbe – onaj na sceni.

Božićne popijevke, one koja Crkva odobrava, žive svih ovih stoljeća u crkvi, a u slobodnoj se izvedbi, kako je zapazio još 1995. akademik Jerko Bezić, pjevaju se u obiteljskim domovima.

Božićne popijevke, one koje Crkva odobrava, žive stoljećima u crkvi, a u slobodnoj izvedbi, kako je zapazio 1995. akademik Jerko Bezić, pjevaju se u obiteljskim domovima.

u obiteljskim domovima. Tome pridodajemo i sve češću koncertnu izvedbu tih popijevki u najrazličitijim aranžmanima – od onih vjernih izvorima, preko pop inačica do pomalo slobodnih aranžmana u stilu jaza. U novije doba tom "temeljnog" božićnog repertoaru dodaje se i sve više lokalnih izričaja, originala ili varijanti i sve je očiti da je pučka fascinacija razdobljem i događajima u božićno vrijeme bila neizmjerena. Rođenje Isusovo bilo je velika inspiracija za različite poetske i skladateljske izričaje koje je zajednica prihvatila i uklopila u običaje.

Pripreme za Božić, vrijeme adventa, bile su važne za hrvatski puk i u domovini i u iseljeništvu, a svatko je zadržao dio starih običaja stoljenih s novima te stvorio svoje jedinstvene običaje. Uz kićenje grane u kutu, na stropu ili cijele jelke sigurno se izvode ove pjesme ili se bar preslušavaju snimke.

Sjetimo se toga bogatoga domaćege, hrvatskog repertoara u trku kroz blještavilo i šarenilo suvremenoga Božića s nadom da ćemo jednom u nekoj od trgovina čuti i djelić te naše bogate i raznolike tradicije. I nemojmo zaboraviti, uz sav nametnuti sjaj, da je u središtu božićnog razdoblja oduvijek zapravo bila – obitelj!

Daj nam Bog zdravlje ino veselje,

Na tom mladom letu vsega obilja! ▣

ENG *In Croatia, there are many folk songs dedicated to the holiday of Nativity of Jesus, the holidays that precede and those that follow. Most of the songs have been preserved in Croatia through church activities, but in recent decades these songs have become part of popular singing in public places and also in homes. In the 19th century, a key role for the musical repertoire was played by the songbook compiled by Friar Marijan Jaić by selecting songs from the collection Napivi bogoljubnih cerkvenih pisamah (Hymns of Devotional Church Songs) in an effort to have the same hymns accepted as common throughout Croatia. In the framework of the project Gramophone Industry in Croatia from 1927 to the end of the 1950s, which was led by scientists from the Institute of Ethnology and Folklore Studies together with other scientists and funded by the Croatian Science Foundation, a collection of gramophone records was compiled (<https://www.ief.hr/istrazivanje/znanoscientific-projekti/diskograf/hrvatska-e-diskografija/>) and issued during this period which shows that the above-mentioned compositions were also recorded with the state-of-the-art technology of the time.*

Oj, Betleme, Betleme, CD božićnih pjesama

Jedinstvena izložba: Nošnje iz bakine škrinje

U prostorima Hrvatske matice iseljenika 5. prosinca 2023. godine otvorena je izložba pod nazivom "Iz bakine škrinje" koja prikazuje svečano ruho sisačke Posavine

Tekst: **LUCIJA STARČEVIĆ**

Posavina je, kako joj i samo ime kaže, nizinsko područje uz srednji i donji tok rijeke Save i njezinih pritoka, a ona je važan kraj ne samo zbog svojih vodnih, gospodarskih i turističkih potencijala kojima obiluje, nego i zbog svojega iznimnog bogatstva tradicijske kulture i baštine, običaja i narodnog stvaralaštva. Posavska nošnja prepoznatljiva je prema prevladavajućoj crvenoj boji, koja je u isto vrijeme simbolizirala odbijanje zlih sila, predstavljala je srce, dušu, ljubav, moć, pojačavala je životnu snagu, ali bila je i simbol smrti i razaranja. Svečano ruho, koje se može razgledati na izložbi, nosilo se u posebnim prilikama: životnim događajima kao što su rađanje, vjenčanja, pogrebi, ali i na sve važnije blagdane, a po-

Ema, Jana i Lana članice su Zagrebačkoga folklornog ansambla dr. Ivana Ivančana

FOTO: DAVORIN VISNJIĆ / PIXSELL

U svečano ruho pripadaju i posteljine i ručnici

FOTO: DAVORIN VISNJIĆ / PIXSELL

FOTO: DAVORIN VISNJIC / PIXSELL

FOTO: DAVORIN VISNJIC / PIXSELL

Postav izložbe

U ručnu izradu nošnji utroši se stotine sati

Svečani nakit "kraluži" i škuđe

Ravnatelj Mijo Marić i autorica izložbe Lucija Starčević s djevojkama iz ZFA dr. Ivana Ivančana i zaposlenicima HMI-ja

FOTO: DAVORIN VISNJIC / PIXSELL

gotovo važan blagdan za svečano ruho bio je upravo Božić. Izložbu su otvorile djevojke iz ZFA dr. Ivana Ivančana posavskom pjesmom "Lenek", a pozdravne govore održali su ravnatelj Hrvatske matice iseljenika prof. Mijo Marić te Lucija Starčević, rukovoditeljica Odjela za kulturu i autorica izložbe. Fotografije govore više od tisuću riječi, a izložba se uživo može pogledati do sredine siječnja. ▣

ENG On 5 December 2023, an exhibition entitled "From Grandmother's Chest" showing the ceremonial clothes of the Sisačka Posavina area was opened at the Croatian Heritage Foundation premises. The exhibition was opened by the girls from the ZFA / Zagreb Folklore Ensemble/. Ivana Ivančan, PhD, started with the Posavina song "Lenek" and welcoming speeches were given by the Director of the Croatian Heritage Foundation, Mr. Mijo Marić, and Lucija Starčević, Head of the Department of Culture and the author of the exhibition.

Velika obljetnica Hrvatskoga narodnog doma u Hamiltonu

Nedavno je proslavljena 95. godišnjica Hrvatskoga narodnog doma u Hamiltonu, Ontariju, uz prisutnost od oko 300 uzvanika, Hrvata treće, četvrte pa čak i pete generacije.

Franjo Bertović, izvršni potpredsjednik HBZ-a; Vice Skračić, veleposlanik RH u Kanadi; Ivan Lukšić, predsjednik Hrvatskoga narodnog doma i Ante Jović, generalni konzul RH u Mississaugi

Tekst i foto: **FRANJO BERTOVIĆ**

Obljetnica osnivanja Hrvatskoga doma u Hamiltonu bila je i prilika da se prisjetimo povijesna vremena od utemeljenja Hrvatskoga narodnog doma do danas. Sve je započeto daleke 1928. s vizijom i odlučnošću nekolicine ljudi, koji se ovdje doseliše između 1918. i 1928. godine. Kako se rast industrije u gradu razvijao, tako se sve više Hrvata tijekom godina doseljavalo ovdje, nalazilo posao i novi život.

Čvrsta odluka i važan korak napravljen je u ožujku 1928. godine, kad je na osnivačkoj skupštini izabran odbor koji će se brinuti o prikupljanju sredstava za gradnju, kupnju zemljišta i upisu novih članova. Sve ostalo je uspješna i divna priča koja bi se mogla svrstati u nekoliko poglavlja: gradnja, dogradnje i selidbe Doma na pogodnija mjesta. U tome

povijesnom vremenu vodilo se računa o okupljanju našega naroda, o čuvanju i promicanju hrvatske kulturne baštine, tradicijskih običaja i hrvatskoga identiteta.

Već 1934. osnovani su u Hamiltonu tamburaški sastavi "Zagreb" i "Veselo srce", a tijekom godina i brojni drugi tamburaški i folklorni zborovi. Ovdje su podučavana mnoga djeca i odrasli o tamburaškoj glazbi i folklornoj baštini te hrvatskim pučkim običajima, a u sklopu svojih društava nastupala su diljem Kanade, Sjedinjenih Država i Hrvatske. Danas, uz nove i mlađe naraštaje izrasle u Hrvatskoj zajednici Hamiltona, pod vodstvom Ivana Lukšića, krenulo se i u novi projekt gradnje novog Doma koji će biti funkcionalniji i suvremeniji, kako bi zadovoljio potrebe novih hrvatskih naraštaja u gradu i okolici. Prikupljanje sredstava za gradnju već je blizu zacrtanoga cilja, a zemljište kupljeno daleko ranije jer se predviđa-

la selidba zbog prostranijega parkinga, smještaja i ostaloga.

Slavlje 95. godišnjice održano je u otvorenoj dvorani Grand Olympia. Uz već spomenute visoke goste na gala proslavi, održan je bogat kulturno-umjetnički program u kojem su sudjelovali glazbeni sastavi "Volta" i "Rujno vino" te tamburaški zbor – sekcija odraslih - "Hrvatski narodni dom" pod vodstvom Joea Vlašića, Dana Boicha i Randyja Zdelara. Slavlje su uveličali Vice Skračić, veleposlanik Republike Hrvatske iz Ottawe; Ante Jović, generalni konzul RH iz Mississaugi; Donna Skelly, članica Ontarijskoga provincijskoga parlamenta (MPP); bivši član Federalnoga kanadskog parlamenta Robert Bratina i nekoliko vijećnika gradske uprave u Hamiltonu te pisac ovoga novinskog izvješća u ime Hrvatske bratske zajednice, što mi je posebna čast imajući u vidu da su mnogi članovi odsjeka 644 iz Hamiltona sudjelovali i podupirali gradnju Hrvatskoga narodnog doma 1928. godine te da se uz odsjek 954, ovdje u gradu i okolici, nalazi višebrojno članstvo Zajednice u provinciji Ontarija. ▣

ENG *The 95th anniversary of the Croatian National Home was recently celebrated in Hamilton, Ontario, with around 300 guests, third, fourth and even fifth generation Croats. The anniversary was also an opportunity to reflect on the historical time from the founding of the Croatian National Home to the present day. It all began in 1928 with the vision and determination of a few Croatian settlers. Under the leadership of Ivan Lukšić, together with the new and younger generations of the Hamilton Croatian community, a project was started to build a new 'Home' that would be more functional and modern.*

Svečani koncert u Rimu

GLAZBENI SPEKTAKL

Okupljanje Hrvata u Rimu

U organizaciji udruga Hrvatsko-talijanski mozaik Rim i Jedna musika iz Kruča, u Mađarskome kulturnom centru u Rimu održan je božićni koncert.

Tekst i foto: **MARIJANA DOKOZA / FENIX MAGAZIN**

Prije koncerta dobrodošlicu i pozdrav publici uputili su predsjednica udruge Hrvatsko-talijanski mozaik Rim, Ivana Milina i direktor Mađarskoga kulturnog centra u Rimu, Gábor Kudar. Veleposlanik Republike Hrvatske u Republici Italiji, Jasen Mesić, zahvalio je organizatorima, glazbenici i mnogobrojnoj publici te uputio čestitke za nadolazeće božićne blagdane. Ivana Milina posebno je zahvalila domaćinu Gáboru Kudaru, direktoru Mađarskoga kulturnog centra u Rimu na gostoprimstvu, susretljivosti i pomoći.

Koncertu koji je bio ispunjen do zadnjeg mjesta nazočili su mnogobrojni članovi hrvatske i rimske zajednice, otpravnica poslova Veleposlanstva Republike Hrvatske pri Svetoj Stolici Tea Zupičić, ministar savjetnik Veleposlanstva Republike Hrvatske pri Talijanskoj Republici Iva Pavić, počasni konzul Republike Hrvatske u Perugi Leonardo Cenci, u ime Hrvatske matice iseljenika, odnosno njezina ravnatelja nazočnima se obratio Ivan Tepeš, zamjenik ravnatelja, predstavnica hrvatske manjine u Moliseu pri Savjetu Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan RH Antonella D'Antuono, predsjednica Hrvatsko-talijanske udruge – Rim Svjetlana Lipanović te mladi članovi udruge Hrvatsko-talijanski mozaik Rim.

Splitska pijanistica Ivana Štimac Agius, s adresom u Njemačkoj gdje djeluje kao koncertna pijanistica i profesorica klavira u Jugendmusikschule Freiberg am Neckar/Pleidelsheim, oduševila je rimsku publiku. Koncert je održan uz financijsku potporu Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske te uz potporu Veleposlanstva RH u Rimu i Mađarskoga kulturnog centra u Rimu. ▣

ZURICH

Promocija knjige u nastajanju za 55. godišnjicu Croatije Zürich

U Hrvatskom domu u Zürichu krajem studenoga 2023. održan je skup posvećen predstavljanju knjige u nastajanju koja će nositi naziv "55 godina NK Croatia Zürich" autora Romana Tomića

Mirela Udovičić, fra Ivan Prusina, Ivan Tepeš, Stjepan Špehar, Roman Tomić

Tekst i slike: **FENIX MAGAZIN, IVAN BARIŠIĆ**

Unazočnosti brojnih prijatelja i navijača NK Croatia te te urednika knjige Romana Tomića skup je otvorio predsjednik Nogometnog kluba Croatia Stjepan Špehar koji je oslikao ulogu najstarijega hrvatskog kluba u Švicarskoj. Autor i urednik knjige Roman Tomić predstavio je sadržaj knjige te najavio da će biti dovršena iduće godine kada će se moći i kupiti u sklopu obljetnice i proslave 55 godina NK Croatia Zürich na jesen 2024. godine.

Skupu se obratio i fra Ivan Prusina, župnik Hrvatske katoličke misije (HKM) Zürich koji je govorio o duhovnoj dimenziji hrvatske zajednice u Zürichu i okolici te je istaknuo važnost povijesnih dokumenata u očuvanju naslijeđa hrvatskoga kluba.

Zamjenik ravnatelja Hrvatske matice iseljenika dr. Ivan Tepeš u svom govoru naglasio je važnost očuvanja hrvatskoga identiteta u iseljeništvu. Spomenuo je pritom i fra Ljubu Krašića, prvoga hrvatskog misionara u Švicarskoj i jednog od osnivača Croatia Zürich, naglašavajući pritom ulogu franjevacu u formiranju i održavanju hrvatske zajednice u svijetu.

Inicijativu za izdavanje knjige podržala je i Mirela Udovičić, konzulica 2. razreda iz Generalnog konzulata RH u Zürichu.

Skup u Hrvatskom domu završio je uspješnom promocijom knjige u nastajanju kojoj je cilj prikazati bogatu povijest Croatia Zürich, koja je godinama bila i još uvijek jest jedno od važnijih središta očuvanja hrvatskoga duha i zajedništva u Švicarskoj. ▣

Izložba Vlahe Bukovca Korijeni i krila u Klovićevim dvorima

FOTO: PATRIK MACEK / PIXSELL

Hollywoodska priča slikara kojeg je obožavao cijeli svijet

“Željani sam sunca i našeg mora, a bogme i domaće hrane, ljupke naše riječi i našeg čovjeka koji je, uza sve mane, najbliži našem srcu i čudi”, zapisao je Vlaho Bukovac u svoj dnevnik. Jedan od najvećih hrvatskih slikara čija djela su svjetski poznata imao je život vrijedan dobrog filmskog scenarija, a nedavno je na aukciji slika u Zagrebu jedna od njegovih najpoznatijih slika prodana za 50.000 eura.

Tekst: **IVAN PRIMORAC** | Foto: **PIXSELL**

U zagrebačkoj galeriji u Kući Amruš, na Strossmayerovu trgu, u listopadu 2023. bila su izložena iznimna umjetnička djela hrvatskih slikara i kipara, a neka javnost nikad prije nije vidjela. Kasnije su te umjetnine ponuđene na ovogodišnjoj jesenskoj aukciji, a među djelima naših najvećih slikara posebno se isticala slika *Dijana u lovu* Vlahe Bukovca.

Naslikana je 1891. godine, prikazuje božicu lova sa psom, vrijednost joj je bila procijenjena između 30.000 i 50.000 eura, a na kraju je prodana za najviši iznos.

Uz povjesničare umjetnosti i kolekcionare, Bukovčeva slika privukla je i druge stručnjake. Primijetili su mnogi da su majstori često u povijesti slikali božicu lova u društvu hrtova, brzih i elegantnih pasa koji love divljač u trku. S hrtovima je Dijanu, na primjer, slikao i Rubens u 17. stoljeću. Kad

Autoportret Vlaho Bukovca

su se u 19. stoljeću umjetnici neoklasicizma ponovno prihvatili antičkih motiva, Dijanini aktovi bili su traženi i dobro plaćeni. Bukovčeva Dijana rijetko se spominjala, djelo je identificirano u monografiji Vere Kružić-Uchytel, "Vlaho Bukovac - život i djelo" (Matica hrvatska, Zagreb, 1968.), a reproducirano je i u kasnijem, obnovljenom izdanju istomene monografije.

Povjesničari umjetnosti nisu u svojim opisima te slike ništa rekli o psu koji se nalazi na slici, no u kinološkom kontekstu to je doista zanimljiv i intrigantan detalj. Na Bukovčevoj slici uz Dijanu se ne nalazi hrt, već najvjerojatnije pasmina koja je i na našem tlu poznata po svome autentičnome francuskom imenu - epagneul breton, zaključili su kinolozi i stručnjaci. Ime možemo prevesti i kao bretonski španijel, iako nije riječ o psu iz sekcije španijela, već o ptičaru iz francuske pokrajine Bretanje. Pasmina je formirana tijekom 19. stoljeća i Bukovčeva slika mogla bi biti jedan od najboljih i najranijih prikaza bretonca kojeg je, po svemu sudeći, u to doba on lako mogao vidjeti za boravka u Francuskoj i

Parizu. Bukovac je mnogo slikao, pa se i danas često dogodi da se na nekoj aukciji pojavi slika pripisana tome velikanu naše likovne umjetnosti. A uz sliku se nerijetko vežu i mnogi silno uzbudljivi događaji iz Bukovčeva života.

I Bukovčev dolazak na svijet bio je uzbudljiv, neobičan, gotovo nadrealan. Njegov je život bio kombinacija priča Charlesa Dickensa, scena kakve su hollywoodski producenti ovjekovječili u avanturama Indiane Jonesa i tabli koje je u stripu o Cortu Malteseu nacrtao Hugo Pratt.

MAJKA GA JE RODILA DOSLOVNO NA - ULICI!

Došao je na svijetu 4. srpnja 1855. godine u Cavtatu i taj trenutak slikar je opisao u autobiografiji "Moj život", objavljenoj 1918. u Zagrebu:

"Bilo je to god. 1855. 4. jula u jutro kad je moja majka u blagoslovljenom stanju otišla u posjete susjedi Mari Gjurinovoju, koja je pred tri dana povila sina. Ali malo za tim i nju samu spadoše boli, te se jedva doteturala do

Bukovac je bio jedan od glavnih kreatora u stvaranju temelja hrvatske moderne.

svojih vrata od korte i na pragu porodi mene. Mato Gjurin susjed skoči da joj pomogne, te viknu mog Čaču: 'Augustine! Augustine! skoči, skoči!' Čače nahodeći se za zidom, u nekoj intimnoj nuždi, morao je da skoči, - i te kako! ali uzalud je bilo, ja sam već na ulici ugledao svjetlo dana."

Osnovnu školu pohađao je Bukovac u Cavtatu i već tada je pokazivao slikarski talent:

"U to vrijeme crtao sam male sličice i prodavao ih djeci po 1 krajcar. Naslikao sam i 'Gospu od sedam bolesti' i ponio je fratrima da mi je blagoslove. Fratar kad je vidio sliku nije htio da je blagoslovi, što me je veoma ponizilo i duboko ožalostilo. Ovu je sliku nezaboravni moj Čače uokvirio. U Cavtatu je čuvam kao dragu uspomenu (...) (...) U jedanaestoj godini spravljali smo se za ispit na dubrovačkoj gimnaziji. Jednom otišli u

Bukovčeva slika *Dijana u lovu* nedavno je prodana za 50 000 eura

FOTO: MARKO LUKUNIĆ / PIXSELL

društvo gosp. Boschi i vratili smo se isti dan s našim svjedodžbama s izvrsnim uspjehom. Meni se je činilo da je to 'izvrsno' bilo više kao povjerenje na ono što je parok o nama rekao, a ne sud o našem kukavnom ispitu", zapisao je u svojoj autobiografiji.

Imao je Vlaho 11 godina kada odlazi sa stricem Franom u New York. To putovanje obilježilo je cijelo njegovo djetinjstvo, nimalo idilično, zapravo vrlo nesretno. Iz Cavtata su brodićem krenuli prema Dubrovniku. U Lazaretu su morali ostati osam dana u karanteni, kako bi se vidjelo ima li među putnicima zaraženih. U Gružu ih je čekao veliki parobrod kojim su krenuli za Trst. Iz Trsta su krenuli prema Berlinu, a zatim

prema Hamburgu, gdje su parobrodom isplovili za Ameriku. Do New Yorka su putovali šesnaest dana:

"U trećem razredu nije bilo kabina, već postelje jedna više druge, tako da je cijela prednja strana broda bila puna. Među posteljama bio zajednički prolaz. Bili smo pomiješani muškarci i žene, kako je to obično u stiridju, za 1500 duša. Veselo je bilo u toj pustoj mješanimi narodnosti, bilo je i Talijana, s kojima smo se dobro razumjeli i koji su imali razne instrumente za sviranje. Ovi bi često svirali, pa se je i plesalo. Tetku i dunda sam često vidjao. Oni dolazili k nama, jer nije bilo dopušteno svjetini od 3. razreda da ide put krme. Naše je putovanje preko oceana trajalo 16 dana,

prošlo je vrlo mirno i bez ikakvih većih nepravilnosti. Isti dan, kad smo kraj ugledali, bili smo iskrcani u New York", zabilježio je mnogo godina kasnije Bukovac.

Kad su stigli u New York, Vlahov stric otvorio je trgovinu F. Fagioni et Co. s brodskom opremom i hranom u njujorškoj četvrti Brooklyn. Na žalost, ubrzo nakon toga dundo, kako je zvao strica, umire, a teta ga se grubo rješava i šalje ga u kazneno-popravni dom.

Srećom, učitelj u školi toga popravnog doma brzo shvaća da talentiranome dječaku nije mjesto u toj ustanovi pa se Vlaho vraća u tetin dom gdje joj je služio i radio u trgovini. Četiri godine kasnije Vlaho se uspijeva vratiti u rodni Cavtat. Putovao je od Amerike dva mjeseca do Trsta, zatim četiri dana do Dubrovnika.

No život u Cavtatu nije bio lagodan. Kako ne bi roditeljima bio na teret, petnaestogodišnji Bukovac odlučuje plovibom zarađivati za život. Nakon kraće nautičke naobrazbe, parobrodom Osmi dubrovački kao mornar putuje na relaciji Carigrad – Liverpool – Odesa.

"Na slikarstvo sam gledao kao na vrlo ugodnu igru, al' ni na kraj pameti mi nije bilo da se odmetnem u umjetnike. Htio sam u svijet, da ne budem na teret svojim roditeljima. Odlučih se za po-

Bukovac je u Pragu dok je radio kao profesor na tamošnjoj Umjetničkoj akademiji otvorenošću i srdačnošću stekao poštovanje i ljubav svojih učenika koji su zbog njega učili hrvatski.

Vlaho Bukovac u svom ateljeu

Vlaho-Bukovac s obitelji i prijateljima u praskom ateljeu 1921 godine

morca, da jednom, ako Bog da, budem kapetanom“, zapisuje Vlaho u biografiji.

Na brodu se ozlijedio, a u vrijeme oporavka nastali su njegovi prvi slikarski radovi na zidovima rodne kuće, no Bukovac nije vjerovao da će moći živjeti od slikarstva pa 1873. s bratom Jozom odlazi u Peru. I taj je odlazak opisao u svojoj autobiografiji:

“(…)Jednog dana pronijela se vijest u Cavtatu da je jedna žena dobila od svog sina 100 lira sterlina. Za godinu dana, što je radio u Perú, zaslužio mali imetak, pa i meni i bratu ne dao vrug mira. Prohtjelo nam se da i mi okušamo sreću u Americi. Brat molio Čaću da mu pribavi novac za put. On će, da se opoštenu, ‘a ne kao Vlaho, da se vrati gó i na po gladan iz Amerike!’. Moj Čaće nije bio obrazovan čovjek, ali je bio nadaren od prirode zdravim razumom i neizmjereno dobrim srcem. Osjetio je da su me bratove riječi uvrijedile pa u tren odlučio da ćemo oba u svijet. Ja sam skočio i izljubio ga i njegova me pravednost ganula do suza. Odlučih ponovno da tražim sreću, a ta sreća ovoga puta bila je: Slikarstvo! (...)”

Vlaho najprije zarađuje oslikavajući željezničke vagone, a nakon godinu dana odlazi za boljim poslom u Kaliforniju, gdje se ozbiljnije hvata kista i platna:

“Po ponoći došli k nama gosti, a medju njima kao obično i gosp. John Barrington, ravnatelj. Ovaj me Holandez često oslovio i najradje se razgovarao o Dalmaciji. (...) John Barrington, kad je ugledao moju sliku, upitao me tko je to učinio. Ne htjede vjerovati da je to moje djelo. Kad ga napokon uvjerih, skoči i reče: ‘Ovo mjesto za vas nije, to je uvrijeda vašemu talentu! – Otale, mladi prijatelju, širok je svijet, a vas čeka sreća i nenaslućena budućnost!’ Gospodin Barrington govorio je s uvjerenjem iz dna duše, a riječi me njegove probudiše na nov život“, piše o prvome ozbiljnom priznanju što ga je za svoj slikarski talent dobio Vlaho nakon čega stižu i prve narudžbe, no svojim slikarskim umijećem Vlaho si u Americi ipak nije mogao osigurati ugodan život pa u studenome 1876. odlučio krenuti za New York, a onda i u Europu. No, na putu iz San Francisca prema New Yorku doži-

FOTO: GRGO JELAVIĆ / PIXSELL

Konavle Kuća Bukovac - rodna kuća i muzej Vlaho Bukovca

Vlaho Bukovac rođen je 4. srpnja 1855. godine u Cavtatu kao Biagio Faggioni, a poslije je svoje prezime pod utjecajem Meda Pucića pohrvatio i promijenio u Bukovac

vio je željezničku nesreću, nakon čega se vraća u Cavtat pa 1877. godine pod utjecajem dubrovačkoga pjesnika Meda Pucića obiteljsko prezime Fagioni pohrvatio je u Bukovac:

“Slavni dubrovački vlastelin, pjesnik Medo Pučić, vrlo se laskavo izrazio o mome početničkom umijeću pa me savjetovao da radje krenem u Pariz, jer da su tamo bolji umjetnici negoli u Rimu. (...) Isto tako savjetovao me da bi dobro bilo da prevedem svoje ime na hrvatski. Ta i on se talijanski zove Orsatto conte Pozza, a naši: Medo Pučić. I tako sam prekrstio svoje ime od ‘Fagioni’ u ‘Bukovac’. Potpisao sam prvu sliku ‘Turkinje’ prvi put s novim svojim imenom.”

Iste 1877. godine, uz pomoć Meda Pucića, odlazi u Pariz nakon čega Bukovčeva slikarska karijera kreće strmo-glavo uvis.

“Od tada mi je pariški Salon bio jedino poprište na komu se u više navrata uhvatih u koštac s najvećim evropskim majstorima. Time nije rečeno da ih pobijedih, ali okušah se, jer samo na taj način nadah se napretku. Salon je za mene bio uvijek velika škola. Upoređivao sam svoje slike s drugima i tako po-

pravljao svoje pogriješke. Ta mi je škola najviše koristila, a trajala je sedamnaest godina.”

Bukovac pariške studije završava 1880., a svladava i francuski jezik. Postaje slavan, a narudžbe stižu sa svih strana. Veliki broj odlično plaćenih portreta ostavlja u Engleskoj gdje, od 1886. godine, boravi nekoliko puta zahvaljujući suradnji s engleskim trgovcima umjetninama Vicens Brothers. No, od Pariza ne odustaje:

“Koncem godine 1887. sagradio sam svoj atelier od drva na ‘Buttes de Montmartre’. To je najviši brežuljak u Parizu tik do velike crkve Sacré Coeur. Unajmih jedan lijepi vrt i sagradih atelier. Uz atelier nadogradio mi gospodar malu villu, u kojoj sam živio zajedno sa svojom sestrom, a kasnije i sa svojom ženom. Atelier je bio tako sagradjen da kad bih rastvorio vrata, preda mnom bi se pružio mali četverouglasti travnik, a na njemu cvijeće i neke niske kruške i jabuke.”

Vlaho Bukovac 1892. ženi se Jelicom Pitarević iz Dubrovnika, s kojom će imati četvero djece, sina Aga i kćeri Ivanku, Jelicu i Mariju.

“Na povratku s Engleske zaželih se Dalmacije, kao da mi neki glas veli da me tamo, samo tamo, prava sreća čeka. Bio sam se natrudio, dao sam svojoj umjetnosti sve što sam u sebi imao: neugasivi zanos i svu snagu svoje mladosti. Sad je život morao dati i meni onu sreću za koju sam toliko pretrpio i toliko svoga dao. – I odoh doma – u susret svojoj sreći. I nadjoh doista doma najveću sreću moga života. One iste go-

Bukovac u Pariz odlazi 1877. godine nakon čega njegova karijera kreće strmovito uvis

FOTO: PATRIK MACEK / PIXSELL

dine (1892.) oženih se s Dubrovkinjom Jelicom Pitarević. – S mladom suprugom krenuh u moj Pariz. Odatle smo otputovali pak put Liverpoola pozvani od prijatelja.”

Bukovac 1893. stiže u Zagreb i odmah postaje središnja figura i kreator hrvatske umjetničke scene, pokretač likovnih događaja te svojim utjecajem na cijelu generaciju mladih slikara sudjeluje u stvaranju temelja hrvatske moderne. Bukovac u biografiji ne skriva da ga sve u Zagrebu silno ispunjava:

“Bio sam svojim mladim drugovima kao otac rodjenoj djeci. Za sav taj golemi trud nijesam ni novčića tražio ni primio. Moja plata bijaše uvjerenje da vršim svoju otadžbeničku dužnost. Mi smo imali i naše umjetničko društvo, gdje smo se vježbali na tamburicama. U našem zboru bijahu: Frangeš, Valdec, Čikoš, Auer, Iveković, Bauer, Kovačević, Medović, Alexander i Tišov. (...) Bili smo

Nakon nepune dvije godine studija u Parizu Bukovac je naslikao *Crnogorku na obrani* i ona je primljena na Pariški Salon. To je prvi put u povijesti slikarstva da je neki hrvatski slikar ušao u anale europske umjetnosti.

kao braća, a ja kao stariji vodio kolo. (...) Izložili smo u to vrijeme osim Zagreba i u Petrogradu, Parizu, Budimpešti, Kopenhagenu, Beogradu i Sofiji.”

U Zagrebu slika i velike kompozicije za zlatnu dvoranu vladina Odjela za bogoštovlje i nastavu (Dubravka, Živio kralj), Hrvatsko narodno kazalište (zastor) i biskupa Strossmayera (Gundulićev san). No, 1898. godine, zbog kulminacije nesuglasica s tadašnjim ministrom bogoštovlja i kulture Izido-

rom Kršnjavijem, Bukovac razočaran napušta Zagreb i povlači se u svoj rodni Cavtat.

U Cavtatu ostaje četiri godine. Slika vedute i pejzaže Cavtata i dubrovačkoga kraja, portrete obitelji i prijatelja. Nakratko 1902. odlazi u Beč.

“Ali tamo me primili da nijesu mogli gore. Za moju kolektivnu izložbu nije bilo prostorije. Utaman molbe i objanjanja tudjih pragova, svuda me uljudno izjuriše napolje. Ni ‘Künstlerhausu’ ni u ‘Secession’ ni u ‘Hagenbundu’ nije bilo za mene mjesta, pa ni u salonima Pisko i drugih. Ovu su mi poparu skuhalo bečki umjetnici, što su novine javile moj dolazak, a oni se bojali konkurencije. (...) U Beču izradih sedam portraita, ali uvjerih se da mi tu nije dugog boravka.”

U Beču Bukovcu stiže poziv iz Praga na upražnjeno mjesto izvanrednoga profesora na Akademiji likovnih umjetnosti. Posljednjih dvadesetak godina

Dubrovnik - Izložba povodom stogodišnjice smrti Vlaho Bukovca u Umjetničkoj galeriji

FOTO: GRGO JELAVIĆ / PIXSELL

života provodi u Pragu posvećujući se pedagoškom radu, a gotovo svako lje-to provodi u domovini.

U Pragu nastaju i uznemirujuće Bukovčeve slike *Spomen jedne obitelji* i *Ormar buduće slave*. Mnogi danas smatraju da obje svjedoče o teškom psihičkom stanju u kojem se Bukovac tada nalazio.

Na prvoj su naslikane glave četvero njegove djece kako vise na bijeloj pozadini, a sa stolića u podnožju promatraju ih glave slikara i njegove žene Jelice. Na drugoj slici Bukovac je naslikao kuhinjski ormar na čijim policama leže nasumce naslagane glave ljudi koje je poznao. Neke glave vise na zidu pokraj ormara ili su poredane na stoliću. Među njima je i Bukovčeva glava. Sve su one sivo-zelene boje što, aluzijom na truljenje i raspadanje, u promatrača izaziva dodatno jezovit dojam.

Otkud takva jeza i crnilo u duši inače veselog Bukovca zapitali su se mnogi.

Bio je izvanredni profesor na Umjetničkoj akademiji s plaćom koja je bilo dovoljna za sasvim ugodan život. Vlada mu je odobrila još pola godišnje plaće kako bi uredio svoj atelijer. Nekoliko godina kasnije unaprijeđen je u redovitoga profesora, što mu je donosilo otprilike 50 posto veću plaću. Prag je bio otvoreniji od Zagreba, pun liberalnih ideja, Bukovac je otvorenosti i srdačnošću stekao poštovanje i ljubav svojih učenika koji su zbog njega učili hrvatski. Ali on u Pragu nije bio sretan.

ENG *In October 2023, the Zagreb Gallery at Amruš House on Strossmayer Square exhibited outstanding works of art by Croatian painters and sculptors that have never been seen by the public before. These works were later offered at this year's autumn auction, and among the works by our greatest painters, the Vlaho Bukovac's painting Diana in the Hunt stood out. Painted in 1891, it depicts the goddess of the hunt with her dog, and was estimated to fetch between 30,000 and 50,000 euro, eventually selling for the highest bid. Vlaho Bukovac's life began in Cavtat and his painting career took him through New York, California, Vienna, Paris, Zagreb, all the way to Prague, where he died. Throughout his life he would continue to return to his birthplace, and despite his worldwide fame, he missed Croatia immensely. Today, his works are in some of the world's most prestigious galleries and private collections and his body of work and expression remain unique in the history of art.*

“Željan sam sunca i našega mora, a bogme i domaće hrane, ljupke naše riječi i našeg čovjeka koji je, uza sve mane, najbliži našem srcu i čudi”, zapisao je Bukovac u svoj dnevnik.

Nakon hitne operacije čira na želucu punih godinu dana nije mogao slikati. Teže od boli podnosio je život bez mora, atelijera, kista i palete.

Posljednji put Bukovac posjećuje Cavtat 1920. godine. Umire 23. travnja 1922. u Pragu. Ispraćen je uz najveće počasti i pokopan u svome rodnom Cavtatu. ▣

Zaštita uspomene na žrtve Bleiburške tragedije i Križnoga puta hrvatskoga naroda

Počasni bleiburški vod pokrenuo je dva upravno-pravna postupka nadležnome austrijskome upravnom sudu nakon zabrane održavanja komemoracije 2021. te najavio osnivanje Povjerenstva za zaštitu hrvatskih nacionalnih obilježja

Na stručno-znanstvenome Okruglom stolu sudjelovali su: Milan Kovač, odvjetnik Andreas Horaček, dr. sc. Mario Jareb i prof. dr. sc. Stjepan Čosić

Milan Kovač, zamjenik predsjednika Počasnoga bleiburškog voda

FOTO: TOMISLAV MILETIĆ / PIXSELL

Tekst i foto: **SNJEŽANA RADOŠ**

U organizaciji Počasnoga bleiburškog voda (PBV) u Zagrebu je 20. studenoga održan stručno-znanstveni Okrugli stol o upravno-sudskim sporovima u Austriji zbog problematiziranja hrvatskoga povijesnoga grba na spomeniku i vlasništva zemljišta na Bleiburškom polju.

Na okruglom stolu sudjelovali su: Milan Kovač, zamjenik predsjednika PBV-a, prof. dr. sc. Stjepan Čosić, član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, dr. sc. Mario Jareb, znanstveni savjetnik u Hrvatskome institutu za povijest, odvjetnik Andreas Horaček, pravni zastupnik PBV-a u Austriji i Bože Vukušić, voditelj Predstavništva PBV-a u Republici Hrvat-

skoj. Okruglom stolu nazočili su predstavnici državnih i javnih institucija, hrvatske Katoličke crkve, hrvatskih udruga i medija te pojedinci iz političkoga, kulturnoga i javnoga života Hrvatske.

UPRAVNO-PRAVNI SPOROVI

U svrhu zaštite uspomene na žrtve Bleiburške tragedije i Križnoga puta hrvatskoga naroda, kao i općenito hrvatskih nacionalnih interesa, Počasni bleiburški vod pokrenuo je dva upravno-pravna postupka nadležnome austrijskome upravnom sudu nakon zabrane održavanja komemoracije 2021. godine. Prvi postupak vodi se zbog odluke austrijske vlasti o zabrani korištenja “zabranjenih obilježja” i uklanjanju hrvatskoga povijesnoga grba s prvim bijelim poljem

sa spomenika na Bleiburškom polju, koja su neutemeljena i rezultat su nestručnog mišljenja bleiburške ekspertne skupine. Odvjetnik Andreas Horaček izvijestio je nazočne o kronologiji upravno-sudskoga spora naglasivši kako potkrijepljeno činjenicama PBV, Hrvatski sabor koji je bio pokrovitelj komemoracija i hrvatska Katolička crkva odlučno odbijaju tvrdnje da je riječ o “neofašističkom skupu”. Na temu geneze i simbo-

like šahiranoga grba Hrvatske govorio je prof. dr. sc. Stjepan Čosić, a o zabrani hrvatskoga šahiranoga grba s prvim bijelim poljem u Austriji govorio je dr. sc. Mario Jareb.

Drugi spor vodi se zbog pokušaja oduzimanja zemljišta PBV-u na Bleiburškom polju na kojem se nalaze spomenik i spomen-kapela bleiburškim žrtvama, a na kojem se planiralo podići cjelovito Spomen-središte žrtvama Bleiburške tragedije i Križnoga puta hrvatskoga naroda. Voditelj predstavništva PBV-a u Republici Hrvatskoj Bože Vukušić detaljno je iznio kronologiju kupnje zemljišta na Bleiburškom polju. O detaljima sudskoga spora u povodu pokušaja oduzimanja zemljišta PBV-u izvijestio je odvjetnik Andreas Horaček i objavio kako su strane u sudskome postupku pozvane 14. prosinca 2023. na razgovor, kada će se znati nešto više o nastavku procesa.

O kontekstu teme ovoga znanstveno-stručnoga Okruglog stola Milan Ko-

vač, zamjenik predsjednika PBV-a, za časopis Maticu je rekao:

“Konačno smo odlučili hrvatskoj javnosti u domovini i u svijetu obznaniti što smo radili posljednjih par godina otkako su počeli problemi oko komemoracije Bleiburške tragedije i Križnoga puta hrvatskoga naroda nakon zabrane komemoracije na Bleiburškom polju. Do sada smo šutjeli, mnogi su nam prigovarali i zvali nas, poglavito iz iseljeničtva, zašto ništa ne poduzimamo, je li zemljište otišlo drugim vlasnicima, zašto se ne vraća hrvatski povijesni grb... Mi smo namjerno bili u tišini, nismo htjeli izlaziti u javnost da se ne bi kompromitirali sudski postupci koji se vode u Austriji. Sada smo na dobrom putu i pri kraju tih sudskih postupaka te možemo objaviti hrvatskoj javnosti da je sve ono što je napravljeno bilo na temelju pogrešnih pretpostavki u Austriji. Mi ćemo to, vjerujem, vrlo brzo dokazati u sudskome postupku glede hrvatskoga grba s prvim bijelim poljem, što

FOTO: GORAN STANZL / PIXSELL

Spomenik na Bleiburškom polju

ste mogli vidjeti i ovdje na prezentaciji. Što se tiče privatnog vlasništva zemljišta, pri kraju smo da sud konačno donese odluku koju treba, da je privatno vlasništvo svetinja posvuda pa tako i u Austriji, prema tome da ostaje u vlasništvu PBV-a. Ako lokalni upravni sud donese odluku koja nije u skladu s našim očekivanjima, mi idemo na viši Ustavni sud, a ako to ne riješi Ustavni sud Austrije, idemo u Strasbourg, UN... idemo do kraja da dokažemo da smo u pravu.”

POVJERENSTVO ZA ZAŠTITU NACIONALNIH OBILJEŽJA

O najavljenome osnivanju Povjerenstva za zaštitu hrvatskih nacionalnih obilježja u sklopu Počasnoga bleiburškog voda Kovač je rekao:

“Svjedoci smo da se u medijima u Hrvatskoj o hrvatskome grbu s početnim bijelim poljem govori kao o ustaškome, nacističkome grbu bez posljedica. To je krivično djelo. Nigdje ne piše, ni u zakonu ni u Ustavu, da je to kompromitirani grb, kompromitirana insignija. Prema tome, kako bismo tome stali na kraj, odlučili smo osnovati povjerenstvo čiji će članovi biti odvjetnici, pravnici, vrhunski intelektualci u domovini i u iseljeničtvu i gdje će PBV za svaku takvu izjavu bilo privatnih ili pravnih osoba podnositi kaznene i prekršajne prijave.”

ENG An expert-academic round table on the administrative and judicial disputes in Austria over the Croatian historical coat of arms on the monument and the ownership of land in the Bleiburg Fields was held in Zagreb, organised by the Honorary Bleiburg Platoon. The round table informed the public about the progress of the administrative and judicial proceedings and announced the establishment of a Commission for the Protection of Croatian National and Historical Monuments.

Okrugli stol okupio je predstavnike državnih i javnih ustanova, hrvatske Katoličke crkve, raznih udruga te pojedinaca iz političkoga, kulturnoga i javnoga života Hrvatske

Održani međunarodni književni susreti Koljnof 2023.

Na jubilarnim 15. međunarodnim književnim susretima Koljnof 2023., koji se svake godine održavaju u hrvatskome Gradišću na mađarskoj strani, i ovaj put predstavljena su sjajna književna djela uglednih pisaca i pjesnika

Program je dalje nastavljen u Domu kulture u Koljnofu, iz kojeg treba izdvojiti predstavljanje novoizišle antologije hrvatske antiratne poezije "Cvrčci u trubi", autora Tomislava Domovića i Biserke Goleš Glasnović. Pjesme zastupljene u antologiji interpretirali su T. M. Bilosnić, Đuro Vidmarović, Srećko Marijanović, Tomislav Domović, Biserka Goleš Glasnović.

Šandor Horvat predstavio je zbirku pjesama "Tigar" T. M. Bilosnića, koju je preveo na mađarski.

Robert Hajszan Panonski iscrpno je predstavio izdanja Panonskog instituta, koji uspješno vodi već punih 30 godina. O njegovu radu i djelu govorili su Tomislav Marijan Bilosnić i Đuro Vidmarović koji je Hajszana predstavio kao "posljednjega Mohikanca na prostoru

Hrvatski pjesnici u Osnovnoj školi u Petrovu Selu u Mađarskoj

Na grobu gradišćanske pjesnikinje i novinarkae Timee Horvat

Tekst i foto: **TOMISLAV MARIJAN BILOSNIĆ**

Pokrovitelji Susreta bili su Matica hrvatska Šopron, Društvo Hrvati/Horvátok Egysület i EMC GRAH "KUME", etnomemorijalni i informacijski centar gradišćanskih Hrvata. Organizator, domaćin i idejni začetnik Susreta, kao i uvijek do sada, bio je dr. Franjo Pajrić, a voditelj i koordinator Susreta književnik i slikar Tomislav Marijan Bilosnić.

Uz Bilosnića s hrvatske strane na Susretu je sudjelovao i književnik Đuro Vidmarović, prvi voditelj i koordinator Susreta Darko Pero Pernjak te mnogobrojna ugledna i poznata imena hrvatske književne scene: Božica Jelušić,

Božidar Bagola Brezinščak - predsjednik Odbora za međunarodne veze DHK, Biserka Goleš Glasnović, članovi Društva hrvatskih književnika, Tomislav Domović, član Hrvatskog društva pisaca i Srećko Marijanović, član DHK HB, Aleksandar Horvat, ovogodišnji dobitnik Književne nagrade "Katarina Patačić" i Nikola Marinović, voditelj klape "Koporan".

Sudionici su u sklopu prvog dana Susreta posjetili grobove rano preminule Timee Horvat, pjesnikinje i poznate hrvatsko-gradišćanske novinarkae te gradišćanskog pjesnika Lajoša Škrapića. Gostovali su i u novootvorenoj uređenoj Osnovnoj školi u Petrovu Selu, najvećemu gradišćansko-hrvatskom naselju u Željeznoj županiji te u Hrvatskoj školi "M. M. Miloradić" u Sambotelu, nakon čega je uslijedila *Pjesnička večer*.

hrvatske riječi u južnoj Austriji". Jurica Čenar predstavio je svoju najnoviju zbirku pjesama "Brojim dane", a Aleksandar Horvat, ovogodišnji dobitnik Književne nagrade "Katarina Patačić", nagrađenu knjigu "Meni je v Ludbregu lepo".

Dio programa bio je posvećen 490. godišnjici doseljenja Hrvata u Koljnof kada su, uz stanovnike mjesta odjevene u narodne nošnje, položeni vijenci na Spomenik doseljenja. Inače, u Koljnofu danas raste maslina posvećena toj velikoj godišnjici doseljenja Hrvata u Koljnof. ▣

ENG *International literary meetings were held in Kópháza, presenting a number of literary works by prominent writers and poets from Croatia, Austria and Hungary. These jubilee meetings are an important annual gathering of writers whose works preserve the Croatian language in the area.*

Vapaj za božićnom blagošću Bliskog istoka

Imao sam mogućnost iz blizine doživljavati radosti i tuge "Svete zemlje", proučiti ih i opisati u knjizi "S ljudima, prirodom i Bogom u Izraelu i Palestini". Bio sam zahvalan za blage primjedbe, ali i za pohvale za te zapise sa židovske i s palestinske strane.

Piše: **FRA ŠIMUN ŠITO ĆORIĆ** | s_coric@bluewin.ch

Krvavo more povijesti trebala je 1947. konačno zamijeniti modra bonaca, kad su nakon stoljeća turskih vremena pa britanske kolonijalne vlasti nad Palestinom, UN i velike sile odlučile "povesti dva naroda u dvije države na put mira". To ni do danas nije učinjeno za palestinsku djecu i njihovu Palestinu. Otad su stotine i stotine tisuća Palestinaca protjerani iz svojih domova, mnogi kao djeca, te su pod izbjegličkim šatorima već postali djedovi i bake ili su kraj njih već u grobljima. Prema izvješću iz Biblije (Jš, 1,1 – 12.24), Židovi su pod vodstvom Jošue u 12. st. prije Krista osvojili Palestinu, masakriravši desetke tamošnjih kraljeva i njihovih plemena, sravnivši sa zemljom njihova naselja "te nitko živ ne ostade niti uteče". Zapovjedio je da jedino uzmu "srebro, zlato i tučano i željezno posuđe". S vremenom su i sami postali žrtva i rastjerani od drugih osvajača. Otada do danas u Palestini se stalno ponavljaju teška krvoprolića. Uzalud je onaj slavni Židov iz Nazareta upozoravao "Tko se mača hvata, od mača i gine". Ujutro 7. listopada ove 2023. militantna islamistička skupina Hamas, provalivši iz svoga "zatvora" Gaze u koju je na 40 km dužine i 14 km širine nabijeno 2,3 milijuna Palestinaca pod strogom izraelskom kontrolom, učinila je stravičan zločin ubivši oko 1200 Židova te uzevši oko 250 talaca.

TISUĆE STRADALE DJECE, ŽENA I STARACA

A onda je nastupila ne prema zakonima biblijskih knjiga Staroga zavjeta osveta "oko za oko, zub za zub", nego dvadeset i više puta strašnija izraelska osveta nad ljudima i imanijima. U Pojasu Gaze do 22. studenoga ruševina je više nego igdje, a oko 13.300 osoba ubijeno je u izraelskim bombardiranjima, od čega više od 5600 djece. Glasnogovornik UNICEF-a James Elder, opisujući situaciju u Gazi kao "recept za katastrofu" zbog pojave zaraza i bolesti, ističe da "u gusto naseljenim mjestima posvuda su fekalije". Katolički tjednik upozorava: "I dok se sav normalan svijet skandalizira na ovom odmazdom, stanovnici Gaze suočavaju se sa svakodnevnim terorom izraelske vojske, koja bjesomučno granatira civilne ciljeve poput kvartova, bolnica, škola..." Glavni tajnik UN-a Antonio Guterres uzalud upozorava: "Gaza postaje groblje

za djecu, a palestinskom narodu prijete genocid." Jordanska kraljica Rania dodaje: "Samo želim podsjetiti svijet da palestinske majke vole svoju djecu jednako kao i bilo koja druga majka na svijetu." Izraelsko ukidanje stanovništvu Gaze hrane, vode, struje, liječničke brige dodatno zaoštava arapska stajališta prema Izraelu. Oglašava se i papa Franjo: "Ponavljam apel za oslobađanje talaca i snažno zahtijevam da djeca, bolesnici, starci, žene i svi civili ne budu žrtve sukoba u Gazi." Šalje mi prijateljica iz New Yorka video o prosvjedu njihove udruge "Židovi za mir" sloganom nakon Holokausta "Nikad više nikome, nikad više je sada", a što aludira na metode nacista. To čini i zburadi Putin uspoređujući Gazu s opsjedanjem Staljingrada... "Izrael koristi smrtnu kemikaliju bijelog fosfora iznad Gaze i Libanona", vapi Amnesty International. I sam Josep Borrell iz EU-a ističe: "Moralna snaga da osudimo jednu stvar dopušta nam, ali i obvezuje, da osuđujemo drugu, izvršenu na drugome mjestu, od strane drugih." U tom duhu govori i slovenska antropologinja Svetlana Slapšak: "Priznati da je zločin to što se događa u Gazi ne znači biti antisemit. Današnja vanjska politika Izraela je takva da je i jedna riječ protiv izraelskoga militarizma dovoljna da budete osuđeni." Predsjednik Milanović ističe da "Hrvati ne moraju šutjeti i trpjeti svakakve poteze izraelske vlade bez ikakve odgovornosti". Sve to upućuje na opasnu budućnost u regiji u kojoj živi osam milijuna Židova među petsto milijuna Arapa. Nimalo ne sluti na dobro što su se sada ujedinili u mržnji prema Izraelu.

Ali nikakve koristi od svega toga. Ono što Amerika dopušta Izraelu, ne dopušta nikome drugome. Najgore je da Izrael Palestincima ne daje nikakvu nadu za zemlju u kojoj bi mogli imati pozitivnu ulogu. U Gazi je (bilo!) oko 3500 kršćana. Jeruzalemska pravoslavna patrijaršija priopćila je da su izraelske snage bombardirale crkvu sv. Porfirija u Gazi, gdje su kršćani i muslimani tražili utočište. Izvršili su i pokolj u bolnici baptističke crkve Al-Ahli. Odgovor kršćanskoga svijeta i svih sila na ove zločine trebao bi biti – pravedni mir bez ikakva nasilja, uz suosjećanje i razumijevanje prema židovskome narodu i njegovu pravu na suverenu i konačno demokratsku državu i jednako tako prema palestinskome narodu i njegovu pravu na suverenu i demokratsku državu. Pa da konačno sva djeca na Bliskom istoku imaju nepomućeni osmi-jeh kao ono Dijete iz mističnoga mira betlehemske jaslice! ▣

FOTO: HINA

FESTIVAL SVJETLA U DUBROVNIKU

Treće izdanje Festivala svjetla u Dubrovniku "Lumiart 2023." održano je od 3. do 5. studenoga kada su dubrovačke znamenitosti i ulice postale kulisa svjetlosnih instalacija i interaktivnih projekcija. Program ovogodišnjeg izdanja "Lumiarta" činile su svjetlosne instalacije nagrađivanih umjetnika, interaktivne igrice, brojne projekcije i 3D mapping pozivajući posjetitelje da istraže igru svjetla i sjene duž dubrovačkih ulica, poljana i palača. Uz proslavu svjetlosti ovaj festival predstavlja i oživotvorenje suptilne igre svjetlosti i arhitekture, prošlosti i suvremenosti, tradicije i inovacije uz neizostavnu glazbu.

HUMANITARNI GLAZBENI SPEKTAKL "ŽELIM ŽIVOT"

Nakon tri godine pauze zbog koronavirusa Zaklada "Ana Rukavina" i Nova TV ponovno su okupili brojne ljude velikog srca na tradicionalnom koncertu "Želim život" održanom 25. studenoga na zagrebačkom Trgu bana Jelačića. U bogatome glazbenom programu nastupila su poznata hrvatska glazbena imena poput Prljavog kazališta, Vatre, Miroslava Škore, Lidije Bačić, Damira Kedže, grupe Feminem, Luke Nižetića, Klape Cambi, Mile Kekina, Lorene Bučan i Zsa Zse, a prikupljeno je više od 170.000 eura. Do kraja godine otvorena je i telefonska linija 060 9000. Pozivima možete sudjelovati u rastu Zaklade koja ima više od 63.000 darivatelja krvotvornih matičnih stanica.

FOTO: TOMISLAV MILETIĆ / PIXSELL

FOTO: MARKO PRPIĆ / PIXSELL

TOMISLAVA DUKIĆ IZ TOMISLAVGRADA NOVA JE MISS HRVATSKE

U Zagrebu je izabrana 27. Miss Hrvatske, 25-godišnja Tomislava Dukić iz Tomislavgrada. Kao Miss hrvatske dijasporice Tomislava je odabrana među 12 finalistica i sljedećih godinu dana ponosno će nositi krunu i obnašati mandat Miss Hrvatske 2023. te nas predstavljati na 72. izboru za Miss svijeta. Tomislava jako voli putovati, završila je Kineziološki fakultet u Splitu i vrlo je disciplinirana te predana sportskim aktivnostima i zdravom životu.

FOTO: JASON KOVAČ

HRVAT IZ KANADE OBORIO SVJETSKI REKORD

Kanađanin hrvatskih korijena, Jason Kovac, upisan je u Guinnessovu knjigu rekorda, a pothvatom koji je odabrao odao je počast Hrvatskoj. On i petorica prijatelja oborili su rekord za najveću zastavu koja se viori na jet-skiju, a posebnost je u tome što su se odlučili za hrvatsku zastavu. S četvoricom prijatelja (Gabriel Quesnel, Dominic Scotti, Jeremie Pozywiak i Alexandre Portugais) na jet-skiju provozao je zastavu veliku gotovo 40 četvornih metara (39,73) u Saint-Adolphe-d'Howardu u kanadskoj pokrajini Quebec. Jason je rekao kako im je za realizaciju plana bilo potrebno čak godinu dana, a Guinnessov rekord san mu je još iz djetinjstva.

“VELIKI ZLATNI SUNCOKRET“ OTIŠAO U SUHOPOLJE

Dojela nacionalne nagrade “Suncokret ruralnog turizma Hrvatske” za 2023. održana je u Osijeku 30. studenoga ove godine u Gospodarskom centru Osječko-baranjske županije. Dodijeljeno je više od 80 nagrada u osam kategorija, za koje je kandidirano 197 projekata, a još 10 kandidata prijavilo se za posebnu nagradu “Eduard Kušen”. Šampionsku titulu “Veliki zlatni suncokret” dobili su, u kategoriji “Ruralno-turistički projekti” Centar za posjetitelje “Dvorac Jankovići” iz Suhopolja, u kategoriji vinskog turizma Vinarija “Bokšinc” iz Novalje, te u kategoriji “Aktivni turistički sadržaji u ruralnom prostoru” Javna ustanova Nacionalni park Mljet. Ove godine prvi put je dodijeljena Nagrada za poseban doprinos razvoju i promociji ruralnog turizma “Eduard Kušen”, a osvojila ju je Egle Katunar iz Vrbnika.

FOTO: HINA

FOTO: SIAVKO MIDZOR / PIXSELL

IZLOŽBA JASLICA S PORUKOM LJUBAVI I MIRA

Izložba jaslca “Povezani porukom”, u povodu 800 godina prvog prikaza jaslca sv. Franje Asiškog, otvorena je 6. prosinca u Muzeju grada Zagreba (<http://www.mgz.hr>). Uz jaslce koje su za ovu prigodu stigle iz Poljske, Češke i Slovenije, posjetitelji izložbe mogu pogledati i jaslce koje je načinio hrvatski majstor *jasličar* Perica Novosel, predsjednik Udruge prijatelja hrvatskih božićnih jaslca, koji ove godine treći put izlaže na reprezentativnoj svjetskoj godišnjoj izložbi jaslca u Vatikanu. Izložene su i jaslce iz fundusa MGZ-a, iz 1915. godine. Jaslce koje su predstavljene na ovoj izložbi izgledom se razlikuju, no sve ih povezuje ista poruka - poruka ljubavi i mira. Izložba je otvorena do 7. siječnja 2024.

“Ti jezikom svojim zbori – tuđi poštuj, a svojim se diči!”

U Stanišiću je 2. prosinca 2023. godine održana 14. Večer ikavice u organizaciji Hrvatskoga kulturnog društva “Vladimir Nazor”

Članice KUD-a “Srce Zagore” ojkale su i orzale

Tekst: **LUCIJA STARČEVIĆ**

Foto: **IVAN IVKOVIĆ IVANDEKIĆ**

Svake godine u Stanišićima se sastaju dalmatinski, lički, bosanski, hercegovački, šokački i bunjevački ikavci te svojim recitacijama i pjesmama pokazuju svu ljepotu hrvatske ikavice, a tako je bilo i ove godine. Nakon pozdravnoga govora predsjednika društva Ivana Karana, djevojke iz pjevačke skupine “Prelje” iz Subotice te recitatorica Antonija Kujundžić započele su program bunjevačkom ikavicom. Već dobro znani gosti, “Sinovi Hercegovine”, gangali su i svirali gusle te prikazali hercegovačku ikavicu, a pridružila im se i pjesnikinja Ljiljana Bačlija koja je recitala autorsku pjesmu. Prvi put u Stanišiću se čula i bosanska ikavica: Marija Brtan otpjevala je prekrasnu, već pomalo zaboravljenu pjesmu iz Bosanske krajine “Vila bana zvala priko Vrana”. Ženska pjevačka skupina KUD-a “Srce Zagore” iz Kaštela predstavila se pravim izvornim ojkalicama i orzalicama, a njihova voditeljica Marija Tešija recitala je i nekoliko vlastitih pjesama na dalmatinskoj ikavici. Program su završili kršni Bukovčani iz KUD-a “Kamen Bukovice” iz Benkovca, koji su se predstavili starinskim pjevanjem, kantanjem, ojkalicom, orzalicom te sviranjem gusla, dipli i usne harmonike. Prekrasan program pokazao je pravu, izvornu ljepotu hrvatskoga jezika, a Hrvatsko kulturno društvo “Vladimir Nazor” pokazalo se i 14. put kao pravim čuvarom baštine i tradicije. ▣

Hrvatski jezik u srcu Mađarske

Dana 27. studenoga 2023. godine započeo je Tjedan hrvatske kulture u Budimpešti u znaku 30. obljetnice osnutka i samostalnosti Hrvatskog vrtića, osnovne škole, gimnazije i đačkog doma (HOŠIG)

Učenici su plesali bunjevačke plesove

Tekst i foto: **LUCIJA STARČEVIĆ**

Središnja svečanost održana je u HOŠIG-u uz prisutnost mnogih gostiju, kako iz Mađarske tako i Hrvatske, a program je svečanim govorom otvorila ravnateljica Ana Gojtan. Učenici škole, sve redom talentirani glumci, plesači i pjevači, uz pomoć svojih profesora pripremili su izvrstan igrokaz o povezanosti Hrvata i Mađara tijekom povijesti pa su se tako u igrokazu pojavljivali likovi kao što su Matija Petar Katančić i Katarina Zrinska, plesali su se hrvatski plesovi i pjevale hrvatske pjesme, a mogla se čuti i priča o mladom paru Muri i Dravu, simbolima rijeka koje danas čine granicu između Hrvatske i Mađarske. Nakon vrlo poučnog i emotivnog programa, te vesele i šarene torte, Tjedan hrvatske kulture nastavljen je otvorenjem izložbe fotografija “Naše vizure”, retrospektivne izložbe o predivnih 30 godina, koje je zabilježila kamera upravo učitelja HOŠIG-a. ▣

Ne propustite publikaciju HMI-ja!

Hrvatski iseljenički zbornik 2023. sa sažecima na engleskom i španjolskom jeziku ima osam tematskih cjelina – naslovljenih *Znaci vremena, Kroatistički obzori, Baština, Mostovi, Povjesnica, Duhovnost, Znanost* te *Nove knjige* – koje se sastoje od 34 samostalnih autorskih priloga. Autori Matičina ljetopisa od Amerike do Australije povezuju s više ili manje informacija 20 zemalja svijeta, afirmirajući raznorodno stvaralaštvo ljudi naših korijena s raznih meridijana. Građa ovogodišnjega sveska u 68. godištu izlaženja raspoređena je na 438 stranica i ilustrirana s 80 autentičnih fotografija. Uz postignuća hrvatskih društvenih i političkih elita vezana za ulazak Hrvatske u europodručje i Schengen, posebno su atraktivno obrađene teme fokusirane na očuvanje i razvitak hrvatskoga jezika, povijesti i kulture u višejezičnome okružju Y naraštaja.

Pretplata u tijeku: www.matis.hr

Pretplata na *Hrvatski iseljenički zbornik* / Subscription to *Croatian Emigrant Almanac* / Suscripción al *Anuario para la Emigración Croata*

Godišnja pretplata iznosi / Yearly Subscription rate *Croatian Emigrant Almanac* / Precio de la suscripción anual:
10, 32 EUR (Hrvatska), 15 USD, 20 CAD, 20 AUD, 15 EUR (EU)

Hrvatska matica iseljenika / Croatian Heritage Foundation / Fundación para la Emigración Croata

Trg Stjepana Radića 3, 10 000 Zagreb, Hrvatska / Croatia / Croacia

Telefon: +385 1 61 15 116

E-mail: matica@maticis.hr

Žiroračun za uplatu u eurima / Domestic Currency Account (in euro) / Cuenta en Moneda Nacional (en euro):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305 Hrvatska poštanska banka, Zagreb

Devizni račun / Foreign Currency Account / Cuenta en Moneda Extranjera:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717 SWIFT CODE: PBZGHR2X, Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50, Zagreb, Hrvatska.

SVJETSKA ATRAKCIJA - ZAGREBAČKI ADVENT

U jednom od najljepših arhitektonskih zdanja u Zagrebu, prolazu Oktogon, lokaciji koja je i inače poznata kao idealno adventsko odredište za napredne umjetničke koncepte, ovogodišnji bor kao temeljni koncept uređenja ima kaleidoskop i jedna je od atraktivnijih lokacija adventa u 2023. godini. Zagrebački advent već je niz godina jedan od najboljih na svijetu i privlači tisuće turista.